

7 En ny domstolslag

Förslag: Bestämmelser om den immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga domstolsorganisationen och vissa bestämmelser om förfarandet i immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden samlas i en särskild lag om patent- och marknadsdomstolar.

Lagen (1977:729) om Patentbesvärsrätten och lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m. upphävs.

Skälen för förslaget: Förslaget att det ska inrättas en Patent- och marknadsdomstol och en Patent- och marknadsöverdomstol gör att det finns behov av bestämmelser angående domstolarnas organisation och vilka som dömer i domstolarna. Dessa bestämmelser bör tas in i en särskild lag (jfr t.ex. lagen [2010:921] om mark- och miljödomstolar). Den nya lagen bör även innehålla bestämmelser om domstolarnas sammansättning i den mån avvikelser görs från rättegångsbalkens och ärendelagens regler (se närmare avsnitt 9). Den bör även innehålla vissa andra generella bestämmelser om förfarandet. De närmare övervägandena beträffande vilka processuella bestämmelser som bör finnas i den nya lagen och vilka bestämmelser som bör finnas i de materiella lagarna redovisas i avsnitt 8.

En konsekvens av att Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen upphör med sina respektive verksamheter (se avsnitt 6.8) är att lagen om Patentbesvärsrätten och lagen om marknadsdomstol m.m. bör upphävas.

8 Tillämplig processlag

8.1 Handläggningsregler enligt nuvarande ordning

Inledning

Handläggningen i domstolarna styrs av tre olika processlagar; rättegångsbalken, ärendelagen och förvaltningsprocesslagen.

Rättegångsbalken avser den allmänna processen i tvistemål och brottmål. Målen handläggs i allmän domstol (tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen). Såvitt gäller tvistemål skiljer sig reglerna delvis åt mellan dispositiva och indispositiva tvistemål. I ett dispositivt tvistemål råder i princip frihet för parterna att själva bestämma vad som ska vara föremål för processen och de kan förlikas om det målet rör. I indispositiva tvistemål har rätten ett större ansvar för utredningen i målet, bl.a. med möjlighet att på eget initiativ införskaffa bevisning och grunda sitt avgörande på annat än det som parterna har åberopat, och parterna kan inte förlikas om det målet rör.

Ärendelagen, som även den är tillämplig i allmän domstol, styr handläggningen av sådana ärenden som ska tas upp av en tingsrätt och som inte ska handläggas enligt rättegångsbalken. Förvaltningsprocesslagen styr handläggningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna (förvaltningsrätt, kammarrätt och Högsta förvaltningsdomstolen). Enligt såväl ärendelagen som förvaltningsprocesslagen gäller att förfarandet som huvudregel är skriftligt och att domstolen har en skyldighet att se till att målet eller ärendet blir så utrett som dess beskaffenhet kräver.

Härutöver finns särskilda bestämmelser för vissa domstolar och måltyper som i större eller mindre omfattning kompletterar de allmänna processlagarna.

Handläggningen av immaterialrättsliga mål och ärenden

Immaterialrättsliga tvistemål och brottmål handläggs i allmän domstol. Det handlar bl.a. om mål om fastställelse att intrång gjorts eller inte gjorts i en immaterialrätt, mål om skadestånd eller straff på grund av intrång samt mål om förbud vid vite att fortsätta med ett intrång. För handläggningen av dessa mål gäller rättegångsbalkens regler om tvistemål respektive brottmål.

I de materiella lagarna finns dessutom vissa kompletterande bestämmelser om förfarandet. Där finns t.ex. bestämmelser om olika sätt att säkerställa de immateriella rättigheterna såsom beslag, vitesförbud och intrångsundersökning. När det gäller fastställelsealan tillämpas i vissa fall rättegångsbalkens regler (varumärke, firma och upphovsrätt) medan det i andra fall finns särregler som gäller i stället för rättegångsbalken i de materiella lagarna (patent, mönster och växtförädlarrätt).

Som huvudregel är de immaterialrättsliga tvistemålen dispositiva, men vissa mål kan även innehålla indispositiva inslag, t.ex. frågor om vitesförbud (jfr NJA 2001 s. 435 I och II).

Vissa frågor kan uppkomma såväl fristående som i ett pågående mål. Om en sådan fråga uppkommer utan att det samtidigt pågår ett tvistemål eller brottmål mellan parterna eller i vart fall mellan ena parten och annan gäller olika förfaranderegler beroende på vad frågan rör. Exempelvis handläggs ärenden om intrångsundersökning enligt rättegångsbalkens regler (se t.ex. 59 b § sjätte stycket PL) medan ärenden om informationsföreläggande handläggs enligt ärendelagens regler (se t.ex. 57 e § tredje stycket PL). För mål om utdömande av vite gäller rättegångsbalkens regler om åtal för brott för vilket svårare straff än böter inte är föreskrivet (se t.ex. 57 b § sjunde stycket PL).

I Patentbesvärsrätten handläggs mål om patent, varumärke, mönster och växtförädlarrätt. Målen inleds genom överklagande av beslut som meddelats av Patent- och registreringsverket och Statens jordbruksverk och handläggs enligt lagen om Patentbesvärsrätten. Vid handläggningen i Patentbesvärsrätten tillämpas framför allt bestämmelserna i förvaltningsprocesslagen, vilket innebär att förfarandet i huvudsak överensstämmer med det som gäller för de allmänna förvaltningsdomstolarna (8 § PBRL). Patentbesvärsrättens beslut får överklagas till Högsta förvaltningsdomstolen. För handläggningen i den domstolen tillämpas förvaltningsprocesslagen.

Handläggningen av marknadsföringsrättsliga mål och ärenden

Marknadsföringsrättsliga mål och ärenden handläggs dels i tingsrätt som första och Marknadsdomstolen som andra instans, dels i Marknadsdomstolen som enda instans.

I mål om förbud eller åläggande samt mål om marknadsstörningsavgift enligt marknadsföringslagen tillämpas rättegångsbalkens bestämmelser om indispositiva tvistemål. I mål om skadestånd tillämpas i stället rättegångsbalkens regler om dispositiva tvistemål. I ärenden som avser överklagande av Konsumentombudsmannens beslut tillämpas ärendelagen. För mål om utdömande av vite gäller för förfarandet rättegångsbalkens regler om bötesbrottmål. I marknadsföringslagen finns vidare vissa kompletterande förfaranderegler om bl.a. kumulation av mål och ärenden samt om rättegångskostnader.

Marknadsdomstolen tillämpar även i andra mål i huvudsak rättegångsbalkens regler om tvistemål (prop. 1970:57 s. 167). I lagen (1970:417) om marknadsdomstol (MDL) finns kompletterande regler om förfarandet i domstolen. Dessa regler som gäller vid handläggningen av mål och ärenden enligt bl.a. avtalsvillkorslagarna och de s.k. annexlagarna, avser bl.a. offentlighet och ordning i domstolen, sammanträde och rättegångskostnader. Vidare regleras möjligheten för Marknadsdomstolen att införskaffa bevisning eller annan utredning i ett mål.

Handläggningen av konkurrensrättsliga mål och ärenden

Konkurrensrättsliga mål och ärenden handläggs dels i tingsrätt som första och Marknadsdomstolen som andra instans, dels i Marknadsdomstolen som enda instans. Domstolsförfarandet skiljer sig åt beroende på vilken typ av fråga som prövas. Enligt förfarandebestämmelserna i konkurrenslagen ska vissa frågor handläggas enligt rättegångsbalkens regler för tvistemål (konkurrens mål) och andra enligt ärendelagen (konkurrensärenden).

I mål där talan väcks vid Stockholms tingsrätt tillämpas rättegångsbalkens regler om indispositiva tvistemål. Det handlar bl.a. om mål om konkurrensskadeavgift och mål om företagskoncentration. Ett mål om skadestånd enligt konkurrenslagen handläggs med stöd av rättegångsbalkens regler om dispositiva tvistemål. Om ett mål om skadestånd handläggs gemensamt med ett mål om konkurrensskadeavgift, tillämpas dock reglerna om indispositiva tvistemål för processens yttre förlopp.

När Konkurrensverkets överklagade beslut om åläggande eller förbud prövas av Marknadsdomstolen som första instans tillämpas de regler som gäller för tingsrätt enligt ärendelagen.

Mål om undanröjande av godkänt avgiftsföreläggande handläggs enligt reglerna i rättegångsbalken om klagan över godkänt strafföreläggande. För mål om utdömande av vite gäller rättegångsbalkens regler om bötesbrottmål (8 kap. 4 § KL).

Konkurrenslagen innehåller vissa kompletterande bestämmelser om förfarandet. Där finns bl.a. bestämmelser om gemensam handläggning av mål och ärenden, om Konkurrensverket som part samt om rättegångskostnader.

8.2 Handläggningsregler i patent- och marknadsdomstolarna

8.2.1 Mål och ärenden som inleds genom ansökan

Förslag: Vid handläggning av mål tillämpas rättegångsbalkens bestämmelser om tvistemål och brottmål, om inte annat föreskrivs i denna lag eller annan lag.

Vid handläggning av mål om utdömande av vite tillämpas rättegångsbalkens bestämmelser om bötesbrottmål.

Vid handläggning av ärenden som inleds i domstol genom ansökan tillämpas ärendelagens bestämmelser, om inte annat föreskrivs i denna lag eller annan lag.

Skälen för förslagen

Tvistemål och brottmål

Som redovisas ovan handläggs de immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen i domstol enligt rättegångsbalkens bestämmelser om tvistemål eller brottmål. Sådana mål inleds i tingsrätt som första instans genom att en talan väcks genom ansökan om stämning på samma sätt som gäller för andra tviste- och brottmål i allmän domstol.

Rättegångsbalkens grundläggande principer är att förfarandet ska präglas av muntlighet, omedelbarhet och koncentration. Enligt balken är förfarandet i tingsrätt uppdelat i ett skede för förberedelse och ett skede för avgörande. När rättegångsbalken görs tillämplig har bevisfrågor rörande förflutna händelser ofta stor betydelse, och i många mål åberopas muntlig bevisning.

De aktuella målen rör bl.a. frågor om skadestånd, förbud, konkurrensskadeavgift och straffansvar. Rättegångsbalkens bestämmelser är väl anpassade för handläggningen av sådana frågor. Att målen genom reformen ska prövas av Patent- och marknadsdomstolen som första instans föranleder inte något behov av att ändra vilka regler som i huvudsak ska styra handläggningen. Den föreslagna domstolen ska vara en särskild domstol i allmän

domstol och målen bör alltså även efter reformen handläggas som tvistemål och brottmål. Det bör mot den bakgrunden i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar föreskrivas att rättegångsbalkens bestämmelser ska tillämpas vid handläggningen av mål i patent- och marknadsdomstolarna, om inte annat anges.

För tvistemålens del är enligt nuvarande ordning olika handläggningsregler tillämpliga beroende på om målet är dispositivt eller indispositivt. Någon ändring i detta avseende bör inte ske, vilket t.ex. innebär att de mål som för närvarande handläggs som indispositiva tvistemål ska göra det även i patent- och marknadsdomstolarna. Mot bakgrund av att de tvistemål som ska handläggas av patent- och marknadsdomstolarna alltså kommer att vara såväl dispositiva som indispositiva till sin karaktär bör hänvisningen i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar till rättegångsbalken göras till balkens regler om tvistemål (jfr prop. 2009/10:215 s. 155 f.). I den utsträckning det finns behov av att för en viss måltyp tydliggöra att indispositiva regler ska gälla bör detta även fortsättningsvis anges i den materiella lagstiftningen.

Redan innan en talan väcks kan domstolen behöva ta ställning till processuella frågor rörande ett mål som kan förväntas bli handlagt vid domstolen. Exempel på sådana frågor är kvarstad och inträngsundersökning. Sådana s.k. RB-ärenden registreras som mål (3 § förordningen [1996:271] om mål och ärenden i allmän domstol) och handläggs enligt rättegångsbalkens bestämmelser om rättegångsfrågor oavsett om det sker i ett pågående mål eller i tiden före ett mål inletts. Det finns inte anledning att ändra på denna ordning.

Mål om utdömande av vite

Mål om utdömande av vite som förelagts med stöd av de immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga eller konkurrensrättsliga lagarna handläggs genomgående enligt rättegångsbalkens be-

stämmelser om mål som gäller brott för vilka svårare straff än böter inte föreskrivs. I vissa lagar är detta uttryckligen angivet. I andra fall tillämpas motsvarande regler i viteslagen. I syfte att skapa en enhetlig och tydlig ordning och för att möjliggöra kumulation mellan sådana mål och t.ex. mål om föreläggande av nytt vite (se avsnitt 11.2) bör bestämmelser om tillämplig processlag i mål om utdömande av vite tas in i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar.

Ansökningsärenden

Det finns några frågor som inleds genom en ansökan till domstolen men där handläggningen sker enligt ärendelagens bestämmelser. Ett exempel är ärenden om informationsföreläggande. I dessa ärenden framställs normalt ett yrkande om ett sådant föreläggande innan svaranden i en eventuellt kommande rättegång är känd. Motpart kan vara t.ex. en internetleverantör. Rättegångsbalkens bestämmelser passar mindre väl för en sådan process. Genom att ärendelagen tillämpas i dessa ärenden åstadkoms en tydlig reglering med en tydlig partsställning där den som yrkandet riktas mot kan få ersättning för sina rättegångskostnader (jfr prop. 2008/09:67 s. 155). Ett annat exempel på en ärendetyp som handläggs enligt ärendelagen är ansökan om tillstånd för Konkurrensverket att genomföra en platsundersökning. Såvitt framkommit fungerar denna ordning väl och det finns därför inte heller för dessa ärenden anledning att göra några förändringar i val av tillämplig processlag.

Det framstår som lämpligt att i de fall en ansökan till Patent- och marknadsdomstolen ska handläggas enligt ärendelagen bör detta anges i den materiella lagstiftning som reglerar den fråga som ska prövas.

8.2.2 Ärenden som inleds genom överklagade

Förslag: Vid handläggning av ärenden som inleds i Patent- och marknadsdomstolen genom överklagande av myndighets beslut ska ärendelagen tillämpas, om inte annat föreskrivs i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar eller annan lag.

Skälen för förslaget: Enligt nuvarande ordning tillämpas ärendelagen vid Marknadsdomstolens prövning av Konkurrensverkets och Konsumentombudsmannens överklagade beslut. Denna ordning fungerar såvitt känt väl och att dessa ärenden genom reformen ska prövas av Patent- och marknadsdomstolen som första domstolsinstans föranleder inte något behov av att ändra vilka regler som i huvudsak ska styra handläggningen. Ärendelagen bör därför fortsatt tillämpas vid handläggningen i domstol.

De immaterialrättsliga registreringsmålen i Patentbesvärshänsrätten handläggs i huvudsak enligt förvaltningsprocesslagen. Den lagen är tillskapad för att användas av förvaltningsdomstolarna. Patent- och marknadsdomstolarna föreslås vara inordnade i den allmänna domstolsorganisationen. Ärendelagen har stora likheter med förvaltningsprocesslagen men är utformad för att tillämpas i de allmänna domstolarna och ansluter i sin uppbyggnad och terminologi till rättegångsbalken. Ärendelagen bygger till skillnad från rättegångsbalken huvudsakligen på att förfarandet ska vara skriftligt och ger utrymme för ett i det konkreta fallet mindre formbundet förfarande.

Vid tillskapandet av mark- och miljödomstolarna år 2010 föreskrevs att för de mål som inleds i dessa domstolar genom överklagande av förvaltningsmyndighets beslut ska som utgångspunkt reglerna i ärendelagen tillämpas i fråga om förfarandet (prop. 2009/10:215 s. 162). Även i andra fall när en förvaltningsmyndighets beslut överklagas till tingsrätt tillämpas ärendelagen vid handläggningen i allmän domstol. Detta är naturligt eftersom rättegångsbalken inte är konstruerad för en ordning där

beslut överklagas till tingsrätt. Som anförts ovan föreslås att ärendelagen även i den nya domstolsordningen ska tillämpas också på överklagade myndighetsbeslut enligt de marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga lagarna.

Mot den angivna bakgrunden föreslås att ärendelagen ska gälla vid handläggningen av alla ärenden som inleds i Patent- och marknadsdomstolen genom överklagande från förvaltningsmyndighet. Detta bör framgå av den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar.

8.2.3 Särskilda rättsmedel

Förslag: Patent- och marknadsöverdomstolen ska vara behörig domstol för ansökningar om resning, klagan över domvilla eller återställande av försutten tid som avser Patent- och marknadsdomstolens slutliga avgöranden. Detsamma ska gälla i fråga om sådana ansökningar som avser beslut av de förvaltningsmyndigheter vars beslut kan överklagas till Patent- och marknadsdomstolen. Domstolen ska tillämpa rättegångsbalkens regler om ansökan om särskilt rättsmedel avser ett mål. I annat fall ska reglerna i lagen (1996:242) om domstolsärenden tillämpas.

Skälen för förslaget: Den part som är missnöjd med ett tingsrätts- eller hovrättsavgörande kan i allmänhet genom ett överklagande få avgörandet överprövat av en högre domstol. När ett avgörande inte längre kan överklagas har det fått laga kraft. Samtidigt med den laga kraften inträder för domar och många slags avgöranden en rättskraft. Principerna om laga kraft och rättskraft fyller flera viktiga funktioner. Principerna skulle dock kunna motverka sina egna syften, om det inte fanns möjlighet att under vissa förutsättningar bryta igenom dem. I detta syfte finns bestämmelser om särskilda (extraordinära) rättsmedel. Dessa rättsmedel är resning, återställande av försutten tid och klagan över domvilla.

Av 11 kap. 13 § regeringsformen följer att för de fall där Högsta domstolen är högsta instans beviljas resning och

återställande av försutten tid av den domstolen om inte annat anges i lag. Sådana lagbestämmelser finns i 58 kap. RB. Av dessa bestämmelser framgår att det är hovrätten som prövar en ansökan om resning eller återställande av försutten tid om ansökan avser ett avgörande av en tingsrätt eller en förvaltningsmyndighet (58 kap. 4, 10 a, 11 och 14 §§ RB). Av rättegångsbalken framgår också att hovrätten är behörig domstol för klagan över domvilla som avser ett avgörande som meddelats av tingsrätt eller förvaltningsmyndighet (59 kap. 2, 4 och 5 §§ RB). Hovrätten är behörig också i de fall ett avgörande i sak överklagas till Marknadsdomstolen (jfr Högsta domstolens avgörande Ö 4245-11). I andra fall, dvs. om ansökan avser hovrättens eller Marknadsdomstolens avgörande, är Högsta domstolen behörig. Nu redovisade bestämmelser om behörig domstol för ansökningar om särskilda rättsmedel är tillämpliga också i ärenden (42 § ÄL). En resningsansökan som avser Patentbesvärsträttens avgörande prövas av Högsta förvaltningsdomstolen (11 kap. 13 § regeringsformen).

Den ordning som gäller enligt rättegångsbalken för ansökan om extraordinära rättsmedel som avser avgöranden av tingsrätt eller myndighet vars avgöranden överklagas till tingsrätt motsvarar vad som gäller i allmän förvaltningsdomstol (8 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar) och är i linje med instansordningens princip. Det är rimligt att Patent- och marknadsöverdomstolen är behörig att pröva ansökningar om extraordinära rättsmedel i de mål och ärenden som omfattas av domstolens behörighet i samma utsträckning som hovrätt är det enligt rättegångsbalken och ärendelagen. Detta bör framgå av den nya domstolslagen.

8.2.4 Närmare om rättegångsbalkens och ärendelagens tillämplighet

Förslag: I patentlagen införs en bestämmelse om sekretess i patentmål motsvarande den som funnits i lagen om Patentbesvärsrätten. I lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare införs bestämmelser om sammanslutningars medverkan i mål enligt dessa lagar som motsvarar de som funnits i lagen om marknadsdomstol m.m. I den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar införs en bestämmelse om Konsumentombudsmannen som motsvarar en bestämmelse som funnits i lagen om marknadsdomstol m.m.

Huvuddelen av de bestämmelser i de materiella lagarna som innebär ett avsteg från den ordning som följer av rättegångsbalken respektive ärendelagen behålls. Patentlagens bestämmelser om tid för överklagande av domstols avgörande i registreringsärenden och möjligheten för domstolen att pröva en talan trots att invändaren återkallat sin talan samt marknadsföringslagens bestämmelser om undantag från kravet på prövningstillstånd upphävs.

En ny bestämmelse om möjlighet att i ärenden hålla förhör med part under sanningsförsäkran införs i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar.

En utländsk medborgare eller en utländsk juridisk person som vill väcka talan mot en svensk medborgare eller svensk juridisk person i Patent- och marknadsdomstolen ska fortsättningsvis vara skyldig att ställa säkerhet för motpartens rättegångskostnader.

Skälen för förslaget

Inledning

Som föreslås ovan ska mål och ärenden i patent- och marknadsdomstolarna handläggas enligt bestämmelserna i rättegångsbalken respektive ärendelagen. Genom att samma förfaranderegler kommer att gälla i alla mål respektive ärenden skapas förutsättningar för en mer enhetlig hantering i domstolarna. Det kan konstateras att för de flesta målen och ärendena enligt de aktuella lagarna innebär de val av processlag som nu föreslås ingen ändring i förhållande till nuvarande ordning. För vissa ärendetyper, framför allt de som enligt nuvarande ordning handläggs av Patentbesvärsrätten, kommer dock den nya processordningen att innebära förändringar.

Särregler i materiell lag

I de immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga lagarna finns bestämmelser som innebär avsteg från det förfarande som skulle följa av en ren tillämpning av rättegångsbalken eller ärendelagen. I såväl patent- som marknadsförings- och konkurrensrättslagarna finns särskilda bestämmelser om ersättning för eller fördelning av rättegångskostnader (se t.ex. 57 e § PL, 64 § MfL samt 8 kap. 15–18 §§ KL). Både marknadsföringslagen och konkurrenslagen innehåller vidare bestämmelser som reglerar myndighetens partsställning (65 § MfL och 8 kap. 12 § KL) och konkurrenslagen innehåller därutöver även bestämmelser om yttrande från annan än part och förhör i domstol (8 kap. 13–14 §§ KL).

Nu nämnda bestämmelser har utformats mot bakgrund av de särskilda förhållanden som råder i respektive måltyp. Dessa förhållanden påverkas inte av att ordningen för domstolsprövningen av målen ändras. I huvudsak bör därför de särregler som finns i de materiella lagarna finnas kvar även i den nya domstolsordningen. Eftersom de aktuella bestämmelserna i flertalet fall avser

endast en eller ett fåtal måltyper bör de även fortsättningsvis finnas i respektive materiell lag. Av den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar bör det framgå att avsteg från rättegångsbalkens eller ärendelagens bestämmelser kan förekomma i annan lag.

Mot bakgrund av att det övergripande syftet med reformen är att uppnå en enhetlighet i förfarandet och få till stånd en effektiv och ändamålsenligt handläggning finns det dock anledning att upphäva vissa nu gällande särbestämmelser.

En sådan särbestämmelse, som finns i de immaterialrättsliga lagarna (se t.ex. 75 § andra stycket PL), anger att en överklagandetid om två månader gäller vid överklagande av Patentbesvärsträttsens beslut. När Patentbesvärsträttsens verksamhet förs över till de allmänna domstolarna, där normalt en överklagandetid om tre veckor gäller enligt rättegångsbalken och ärendelagen, bör detta även gälla för registreringsärendena när dessa har avgjorts i domstol.

Vidare gäller enligt 60 § MfL ett undantag från kravet på prövningstillstånd för mål som överklagas till Marknadsdomstolen. Undantaget, som fördes in i samband med att kravet på prövningstillstånd i andra instans utvidgades för de allmänna domstolarna, motiverades med att kravet på prövningstillstånd i Marknadsdomstolen då enbart gällde dispositiva tvistemål där tvisteföremålets värde uppenbart inte översteg ett prisbasbelopp och – då något sådant mål aldrig överklagats till domstolen – ett krav på prövningstillstånd i domstolen saknade betydelse i praktiken (prop. 2004/05:131 s. 183). När nu en ny ordning för domstolsprövningen av bl.a. de marknadsföringsrättsliga målen och ärendena skapas inom ramen för de allmänna domstolarna saknas anledning till varför just dessa mål och ärenden inte ska omfattas av de processuella principer som gäller för övriga mål i allmän domstol. Av detta följer att även de marknadsföringsrättsliga målen bör omfattas av det krav på prövningstillstånd i Patent- och marknadsöverdomstolen som följer av rättegångsbalken och ärendelagen, som enligt förslaget i denna promemoria ska tillämpas på förfarandet även i de nya särskilda domstolarna.

I de immaterialrättsliga lagarna finns slutligen bestämmelser som innebär att Patentbesvärsrätten i vissa fall kan pröva en talan trots att invändaren återkallat densamma (se t.ex. 10 kap. 10 § tredje stycket VML). Någon motsvarande bestämmelse finns inte i ärendelagen. Möjligheten för Patentbesvärsrätten att i vissa fall pröva en talan trots att invändaren återkallat densamma förklaras av att det har ansetts finnas ett allmänt intresse av att oriktiga patent och andra rättigheter inte meddelas (se exempelvis prop. 1966:40 s. 133 f.). Praxis i EPO har dock gått i riktningen mot att inte pröva en talan när invändaren återkallat densamma (Official Journal EPO 1993 s. 346, 1994 s. 887, 2001 s. 381 f., Persson i Festskrift till Ulf Bernitz, NIR 2001 s. 123 f., Straus, NIR 2002 s. 462 f., jfr även SOU 1983:35, s. 67 f.). Det finns inte skäl för att en person som försvarar sitt patent mot en invändare ska behandlas annorlunda – och hårdare – om det rör sig om ett svenskt patent än ett europeiskt. Det finns dessutom ingen motsvarande ordning i de fall där Patent- och registreringsverket meddelar ett felaktigt beslut som inte överklagas. Att det råder skillnad mellan det fallet och det fallet att en invändare återkallat sin talan är ologiskt. En tillämpning av ärendelagen innebär att samma ordning kommer att gälla oavsett om frågan uppkommer i ett mål eller ett ärende. Allmänintresset att undvika oriktiga registreringar är inte så starkt att det mot den angivna bakgrunden finns skäl att avvika från ärendelagens reglering. Bestämmelserna i de materiella lagarna som ger domstol en möjlighet att i vissa fall pröva en talan trots att invändaren återkallat densamma bör därmed upphävas.

Avslutningsvis kan konstateras att det finns ett antal bestämmelser i framför allt konkurrenslagen och marknadsföringslagen, som med hänsyn till att mål och ärenden enligt nuvarande ordning kan inledas i såväl Stockholms tingsrätt som Marknadsdomstolen, reglerar både talerätt och behörig domstol. Mot bakgrund av att en enhetlig ordning för domstolsprövningen nu skapas, där ärenden inleds i en och samma domstol, finns anledning att lagtekniskt renodla dessa bestämmelser till talerätsregler respektive regler om behörig domstol.

Mål enligt avtalsvillkorslagarna

Lagen om marknadsdomstol m.m., MDL, innehåller ett antal bestämmelser som reglerar handläggningen av mål enligt avtalsvillkorslagarna (13–22 §§ MDL). Bland dessa finns bestämmelser om sammantråde, kallelse, dom och rättegångskostnader. Dessa bestämmelser motsvaras av sådana bestämmelser i rättegångsbalken och ärendelagen som är tillämpliga på förfarandet i patent- och marknadsdomstolarna. Några nya sådana bestämmelser behövs därför inte.

Därutöver finns i lagen om marknadsdomstol m.m. vissa bestämmelser som reglerar dels möjligheten för en sammanslutning av näringsidkare att medverka i mål enligt lagen om avtalsvillkor i konsumentförhållanden och lagen om avtalsvillkor mellan näringsidkare, dels förfarandet i det fall en sådan sammanslutning getts rätt att medverka. Av avsnitt 6.8 framgår att som en följd av den nya ordning för domstolsprövning av bl.a. de marknadsföringsrättsliga mål som nu föreslås ska Marknadsdomstolen upphöra och av avsnitt 7 framgår att lagen om marknadsdomstol m.m. ska upphävas. De förhållanden som har motiverat nu aktuella bestämmelser påverkas inte av att ordningen för domstolsprövningen ändras. Bestämmelser om sammanslutnings medverkan i mål enligt avtalsvillkorslagarna bör därför föras in i respektive avtalsvillkorslag.

Konsumentombudsmannen

Av 11 § MDL följer att det för frågor om marknadsföring och frågor om avtalsvillkor i konsumentförhållanden ska finnas en konsumentombudsman. Vidare anges att ombudsmannen ska utses av regeringen för viss tid och att han eller hon ska vara jurist. Som anges i avsnitt 7 ska denna lag upphävas i samband med att den nya ordningen för domstolsprövning av bl.a. de marknadsföringsrättsliga målen införs. I den nya ordningen för domstolsprövningen ska dock fortfarande Konsumentombudsmannen ha de uppgifter som följer av den materiella lagstift-

ningen och bl.a. uppträda som part i patent- och marknadsdomstolarna. En bestämmelse om att det ska finnas en konsumentombudsman bör därför föras in i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar.

Beslutsmyndighet som part

Att ärendelagen ska tillämpas på patent- och marknadsdomstolarnas handläggning av överklagade beslut från Patent- och registreringsverket och Statens jordbruksverk innebär att dessa myndigheter i egenskap av beslutsmyndighet blir part i domstolen (11 § ÄL). Enligt nuvarande ordning gäller, med undantag från förvaltningsprocesslagens motsvarande bestämmelse om beslutsmyndigheten som part, att registreringsmyndigheterna inte är part i domstolen (8 § PBRL). Däremot har Patentbesvärsrätten möjlighet att om det behövs inhämta yttrande från beslutsmyndigheten (13 § FPL). Något motsvarande undantag från ärendelagens bestämmelse finns inte för Konkurrensverket och Konsumentombudsmannen, utan dessa två myndigheter är i enlighet med huvudregeln part i Marknadsdomstolen när deras beslut överklagas dit (8 kap. 1 § andra stycket KL och 59 § tredje stycket MfL). Konkurrensverket och Konsumentombudsmannen bör ha ställning som part även när deras respektive beslut överklagas till Patent- och marknadsdomstolen.

Tvåpartsprocess är numera en så gott som undantagslös huvudregel i såväl de allmänna domstolarna som de allmänna förvaltningsdomstolarna. Att en registreringsmyndighet är part i domstol förekommer i andra fall, t.ex. i allmän förvaltningsdomstol vid överklagande av beslut om registrering av firma. Syftet med tvåpartsprocessen är framför allt att utredningen blir fylligare genom att det uppstår en dialog mellan parterna (jfr t.ex. prop. 1995/96:22 s. 77 f. och prop. 1995/96:115 s. 87 f.). Det tydliggör också domstolens roll som tvistlösningsorgan. De skäl som generellt finns för en tvåpartsprocess kan med samma styrka göras gällande när överklagandet avser t.ex. ett beslut av

Patent- och registreringsverket att avslå en patentansökan. Domstolen behöver dock inte blanda in beslutsmyndigheten om domstolen anser att det är onödigt (15, 18 och 22 § ÄL). Ett typexempel på när kommunikering med myndigheten kan undvaras är att de i ärendet förekommande intressena redan är partsrepresenterade genom att det finns en enskild motpart. Även i andra fall där det i ärendet inte förekommer sådana allmänna intressen som beslutsmyndigheten har till uppgift att bevaka bör en kommunikering kunna underlätas (prop. 1995/96:115 s. 158). Myndigheterna behöver alltså inte uppträda i processen i syfte att bevaka ett enskilt intresse. Genom att domstolen kan välja att inte kommunicera handlingarna med myndigheten behöver den inte involveras i sådana fall. Genom att beslutsmyndigheten blir part ges myndigheten även klagorätt. Denna ordning skapar förutsättningar för att prejudikatbildningen utvecklas. Ärendelagens bestämmelser om beslutsmyndigheten som part bör således tillämpas i samtliga till Patent- och marknadsdomstolen överklagade ärenden.

Sekretess vid sammanträde i immaterialrättsliga ärenden

Från rättssäkerhetssynpunkt anses det vara av vikt att domstolarnas handläggning i så stor utsträckning som möjligt är underkastad offentlig insyn. Enligt 2 kap. 11 § andra stycket RF och 5 kap. 1 § RB (till vilka såväl 10 § PBRL som 21 § ÄL hänvisar) ska förhandling i domstol som huvudregel vara offentlig. Offentligheten anses stärka allmänhetens förtroende för rättsskipningen. För att en förhandling eller del av en förhandling ska hållas inom stängda dörrar krävs att det kan antas att det vid förhandlingen kommer att läggas fram uppgift, för vilken hos domstolen gäller sekretess. I de flesta fall krävs det dessutom att det bedöms vara av synnerlig vikt att den uppgift för vilken sekretess gäller inte röjs. Detta skaderekvisit gäller dock enligt 10 § PBRL inte i Patentbesvärsrätten. I 10 § PBRL föreskrivs vidare att rätten ska förordna om stängda dörrar när rätten prövar en patentansökan som inte är offentlig (tillgänglig för envar).

När det gäller ärenden om patent framgår av 22 § PL att en patentansökan blir offentlig först efter en viss tid. Utan en bestämmelse motsvarande den i lagen om Patentbesvärsrätten skulle bestämmelsen i 22 § PL inte kunna upprätthållas i de fall det hålls ett sammanträde i ärendet. En sådan ordning är inte godtagbar. En bestämmelse motsvarande den i 10 § sista meningen PBRL bör därför gälla för handläggningen i patent- och marknadsdomstolarna.

När det gäller övriga immaterialrättsliga ärenden som kommer att handläggas i patent- och marknadsdomstolarna bedöms behovet av sekretess inte vara större än i andra ärenden som handläggs i allmän domstol. Ärendelagens regler bör därför gälla i denna del. I sammanhanget ska anmärkas att ett sammanträde som hålls med stöd av ärendelagen utgör ett komplement till det skriftliga förfarandet. Det innebär att den omständigheten att det hålls ett sammanträde i ärendet inte innebär att alla handlingar i målet blir offentliga, utan endast de uppgifter som läggs fram vid förhandlingen.

Bestämmelsen som tar sikte på patentansökningar bör tas in i patentlagen.

Partsförhör under sanningsförsäkran

Enligt 37 kap. RB kan en part i tvistemål i bevissyfte höras under sanningsförsäkran. Under ett sådant förhör talar parten under straffansvar, vilket han eller hon annars inte gör. Varken ärendelagen, förvaltningsprocesslagen eller lagen om Patentbesvärsrätten innehåller några motsvarande bestämmelser om partsförhör under sanningsförsäkran. Patentbesvärsrätten framförde redan till 1999 års patentprocessutredning ett önskemål om att vid ett sammanträde kunna hålla partsförhör under sanningsförsäkran (SOU 2001:33 s. 113). Företrädare för Patentbesvärsrätten har även därefter uttryckt ett sådant önskemål.

Vid införandet av ärendelagen konstaterades att rättegångsbalkens regler om partsförhör under sanningsförsäkran ändrats i

syfte att så mycket som möjligt begränsa omfattningen av sådana förhör. Vidare anfördes att det med stor säkerhet skulle komma att bli mycket ovanligt att i ett domstolsärende bevisvärdet av partens uppgifter påverkades av att förhöret med en part hölls under sanningsförsäkran. Det fanns en farhåga att en reglering av partsförhöret i den nya ärendelagen skulle leda till att parter helt i onödan skulle komma att begära sammanträden för att bli hörda enligt regleringen (prop. 1995/96:115 s. 111).

Denna hållning kan dock numera tyckas väl restriktiv. Ärendelagens tillämpningsområde har utsträckts alltmer i tiden efter dess tillkomst. Det finns också exempel på ärenden där partsförhör under sanningsförsäkran är möjligt, bl.a. i arrendeärenden (se 8 kap. 31 c § jordabalken och prop. 2005/06:10 s. 53 f.) och i ärenden om informationsförläggande enligt de immaterialrättsliga lagarna (se t.ex. 53 e § tredje stycket URL). När det gäller de till Patent- och marknadsdomstolen överklagade ärendena kan det finnas behov av bevismedlet förhör under sanningsförsäkran. Ett exempel på en sådan situation är när en enskild uppfinnare står mot ett invändande företag. I sådant fall kan anställda vid företaget höras som vittnen medan den enskilde uppfinnaren inte kan höras under sanningsförsäkran. Motsvarande intresse av partsförhör kan uppkomma exempelvis när det i samband med behandlingen av en patentansökan uppkommer fråga om bättre rätt till en uppfinning (se 17 och 18 §§ PL, jfr RÅ 1982 2:69). I sistnämnt fall bedöms ett sådant behov i och för sig främst föreligga i de fall ett mål och ett ärende kumuleras. I sådant fall finns möjlighet att höra en part under sanningsförsäkran med stöd av rättegångsbalkens regler. Det är dock otillfredsställande att möjligheten att höra en part under sanningsförsäkran i ett ärende är beroende av om ärendet handläggs tillsammans med ett tvistemål eller inte.

Som anfördes vid införandet av ärendelagen kan en möjlighet till förhör under sanningsförsäkran innebära en risk att parterna begär förhandling i fler fall. Denna risk bör dock inte överdrivas. Det muntliga inslaget i domstolarna har blivit ett allt mer natur-

ligt inslag och rätten till muntlig förhandling är fastslagen i artikel 6 i Europakonventionen för mänskliga rättigheter. En part har därför rätt att vid en muntlig förhandling få komma till tals oavsett om det finns möjlighet att göra det under sanningsförsäkran eller inte. Det är rättens ansvar att säkerställa att inget onödigt dras in i ärendet och därmed inte hålla muntlig förhandling eller tillåta bevis som är obehövligt.

I syfte att säkerställa att den utredning som ligger till grund för rättens avgörande är fullständig och av hög kvalitet bör det mot den angivna bakgrunden tas in en bestämmelse i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar som möjliggör partsförhör under sanningsförsäkran. Bestämmelsen bör, även om behovet är särskilt tydligt i registreringsärendena, vara tillämplig på samtliga ärenden i patent- och marknadsdomstolarna, dvs. även i marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga ärenden.

Skyldighet för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader

I lagen (1980:307) om skyldighet för utländska kärande att ställa säkerhet för rättegångskostnader finns bestämmelser om skyldighet för utländska medborgare och utländska juridiska personer att ställa säkerhet för de rättegångskostnader som han eller hon genom lagakraftäggande avgörande kan bli skyldig att betala (1 §). Vid tillämpningen av den lagen likställs den som är medborgare eller har hemvist i ett land inom Europeiska ekonomiska samarbetsområdet och juridiska personer som har bildats enligt ett sådant lands lagstiftning med svenska medborgare och svenska juridiska personer (1 § tredje stycket). I vissa fall är dessutom en utländsk kärande befriad från skyldigheten att ställa säkerhet. Detta gäller bl.a. mål i Marknadsdomstolen (2 § 5). I förarbetena anfördes som skäl för detta undantag att det i mål och ärenden i Marknadsdomstolen torde vara sällsynt att en part förpliktas att utge ersättning för rätte-

gångskostnader och, att i de fall detta ändå sker, det med hänsyn till arten av de frågor som prövas inte framstår som lämpligt att kräva säkerhet för kostnaderna (prop. 1979/80:78 s. 12 f.).

Det kan konstateras att Marknadsdomstolens behörighet vid tidpunkten för lagens tillkomst var betydligt mer begränsad än den är enligt nuvarande ordning samt att den då gällande konkurrenslagen inte innehöll några bestämmelser om rättegångskostnader. Numera hänvisar konkurrenslagen i fråga om rättegångskostnader till de bestämmelser i rättegångsbalken som tillämpas i allmän domstol. Det kan med hänsyn till detta ifrågasättas om utländska käre ens med nuvarande ordning ska vara undantagna skyldigheten att ställa säkerhet i de mål och ärenden som prövas i Marknadsdomstolen. De aktuella målen i patent- och marknadsdomstolarna kommer att handläggas enligt rättegångsbalken respektive ärendelagen och således omfattas av de möjligheter till ersättning för rättegångskostnader som anges där. De skäl som föranledde undantaget för utländska käre att ställa säkerhet i mål i Marknadsdomstolen framstår mot denna bakgrund inte längre som bärande. En utländsk medborgare eller en utländsk juridisk person som vill väcka talan mot en svensk medborgare eller svensk juridisk person i Patent- och marknadsdomstolen bör således omfattas av skyldigheten att ställa säkerhet för rättegångskostnader.

9 Sammansättningsregler

9.1 Allmänt om sammansättningsregler

Regler om vilka ledamöter som ska ingå i rätten när domstolen handlägger ett mål kallas sammansättningsregler eller domförhetsregler. Reglerna kan antingen föreskriva att rätten ska bestå av exempelvis en lagfaren ledamot eller föreskriva att rätten är domför med tre lagfarna ledamöter. I det första fallet är det fråga om en absolut regel; rätten kan inte vara sammansatt med fler och inte heller färre ledamöter. I det andra exemplet är det fråga om en minimiregel; rätten kan inte vara sammansatt med färre ledamöter men däremot med fler. En sådan sammansättningsregel kompletteras normalt med en regel som föreskriver hur många ledamöter rätten som mest får bestå av.

9.2 Rättens sammansättning enligt nuvarande ordning

9.2.1 Tingsrätt

Immaterialrättsliga mål och ärenden

För tvistemål och brottmål enligt varumärkeslagen, firmalagen, mönsterskyddslagen, upphovsrättslagen och lagen om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter finns bestämmelser om rättens sammansättning i rättegångsbalken. Vid handläggningen ska tingsrätten om inte annat är föreskrivet bestå av en lagfaren domare (1 kap. 3 § RB).

I tvistemål ska tingsrätten vid huvudförhandling bestå av tre lagfarna domare (1 kap. 3 a § första stycket RB). I vissa fall ska rätten dock bestå av en lagfaren domare. Det gäller dels i s.k. förenklade tvistemål, dvs. dispositiva tvistemål där värdet av vad som yrkas uppenbart inte överstiger hälften av prisbasbeloppet (1 kap. 3 d § RB), dels i ordinära tvistemål när huvudförhandling hålls i förenklad form (1 kap. 3 a § andra stycket RB). Rätten får även i andra fall bestå av en lagfaren domare vid huvudförhandling, om rätten anser att det är tillräckligt att en domare ingår i rätten och parterna samtycker till det eller om målet är av enkel beskaffenhet (1 kap. 3 a § tredje stycket RB).

I brottmål ska tingsrätten vid huvudförhandling bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän (1 kap. 3 b § RB). Om det finns skäl för det, får ytterligare såväl en lagfaren domare som en nämndeman delta (1 kap. 3 b § tredje stycket RB). I mål om brott som inte kan ge högre straff än fängelse sex månader är tingsrätten domför utan nämndemän, om det inte finns anledning att döma till annan påföljd än böter och det i målet inte är fråga om företagsbot (1 kap. 3 b § andra stycket RB).

När tingsrätten avgör ett mål utan huvudförhandling eller prövar en rättegångsfråga ska den bestå av en lagfaren ledamot. Rätten får dock ha den sammansättning som är föreskriven för huvudförhandling, om det finns särskilda skäl med hänsyn till målets eller frågans beskaffenhet (1 kap. 3 c § RB).

För patenträttsliga tvistemål och brottmål där Stockholms tingsrätt är exklusivt forum gäller särskilda regler om tingsrättens sammansättning. Tingsrätten är i dessa mål domför med fyra ledamöter, av vilka två ska vara lagfarna och två ska vara tekniskt sakkunniga. Fler än tre lagfarna och tre tekniskt sakkunniga ledamöter får inte ingå i rätten (66 § PL). Om ett mål avgörs utan huvudförhandling är tingsrätten dock domför med en lagfaren ledamot. Detsamma gäller vid handläggning som inte sker vid huvudförhandling eller syn på stället. I sådana fall får även en tekniskt sakkunnig ledamot ingå i rätten (66 § andra stycket PL). Patentlagens sammansättningsregler gäller också i mål om arbetstagers uppfinningar (9 § lagen om rätten till arbetstagers uppfinningar) och försvarsuppfinningar (14 § lagen

om försvarsuppfinningar). I övriga patentmål gäller rättegångsbalkens regler. Ett exempel är mål som rör underlåtenhet av patentsökande eller patenthavare att fullgöra upplysnings-skyldighet enligt 56 § PL. Skälet till detta är att sådana brott oftast har karaktären av ordningsförseelser och att det sällan uppkommer frågor av teknisk natur i dessa mål (se Jacobsson o.a., Patentlagstiftningen, 1980, s. 375).

I immaterialrättsliga domstolsärenden finns bestämmelser om rättens sammansättning i ärendelagen. Enligt dessa ska tingsrätten bestå av en lagfaren domare. Om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet får tingsrätten dock bestå av tre lagfarna ledamöter (3 § ÄL).

Marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden

I mål enligt marknadsföringslagen och konkurrenslagen är Stockholms tingsrätt vid huvudförhandling domför med fyra ledamöter, av vilka två ska vara lagfarna domare och två ska vara ekonomiska experter (54 § första stycket MfL och 8 kap. 8 § första stycket KL). Om huvudförhandling hålls i förenklad form eller om parterna samtycker till det ska tingsrätten i stället bestå av en lagfaren domare. I dessa fall får även en ekonomisk expert delta. Detsamma gäller i marknadsföringsrättsliga mål vid handläggning som inte sker vid huvudförhandling (54 § tredje stycket MfL) respektive i konkurrensrättsliga mål vid avgörande av mål utan huvudförhandling och när rättegångsfrågor prövas (8 kap. 9 § KL). Om det finns särskilda skäl med hänsyn till målets eller frågans beskaffenhet får dock rätten ha den sammansättning som gäller för huvudförhandling (55 § MfL och 8 kap. 9 § KL).

I mål som gäller skadestånd enligt konkurrenslagen gäller de särskilda sammansättningsreglerna i konkurrenslagen endast om målet handläggs gemensamt med ett mål om konkurrensskadeavgift. I andra mål om skadestånd enligt konkurrenslagen liksom i mål om ogiltighet enligt samma lag samt i mål om skadestånd

enligt marknadsföringslagen tillämpas rättegångsbalkens regler om rättens sammansättning i tvistemål. I mål om utdömande av vite består rätten av en lagfaren domare (8 § lagen om viten).

När tingsrätten handlägger ett marknadsföringsrättsligt ärende som avser överklagande av Konsumentombudsmannens beslut om upplysningsskyldighet m.m. ska rätten bestå av en lagfaren domare eller av en lagfaren domare och en ekonomisk expert. Om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet får tingsrätten bestå av två lagfarna domare och två ekonomiska experter (57 § MfL).

Vid handläggning av flertalet konkurrensrättsliga ärenden ska tingsrätten bestå av en lagfaren domare eller en lagfaren domare och en ekonomisk expert (8 kap. 10 § andra stycket KL). I ärenden relaterade till utredning initierad av Konkurrensverket, EU-kommissionen eller utländsk konkurrensmyndighet ska rätten dock bestå av två lagfarna domare och två ekonomiska experter. Om det är tillräckligt med hänsyn till ärendets beskaffenhet får rätten i stället bestå av en lagfaren domare eller av en lagfaren domare och en ekonomisk expert (8 kap. 10 § första stycket KL).

9.2.2 Hovrätt

I tvistemål är hovrätten domför med tre lagfarna domare. I mål som överklagats från tingsrätt ska dock minst fyra lagfarna domare delta när hovrätten avgör målet, om tingsrätten bestått av tre lagfarna domare (2 kap. 4 § första stycket RB).

I brottmål är hovrätten domför med tre lagfarna domare och två nämndemän. Flera än fyra lagfarna domare och tre nämndemän får inte delta. Om det inte finns anledning att döma till svårare straff än böter och om det i målet inte är fråga om företagsbot, är hovrätten domför med tre lagfarna ledamöter. Det samma gäller vid handläggning som inte sker vid huvudförhandling (2 kap. 4 § andra stycket RB).

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd ska hovrätten bestå av tre lagfarna domare. Om frågan är enkel, får dock pröv-

ningstillstånd som inte är begränsat till del av målet meddelas av en lagfaren domare (2 kap. 4 § tredje stycket RB).

När hovrätten skriver av ett mål är den domför med en lagfaren domare. Detsamma gäller när hovrätten beslutar om undanröjande av tingsrättens avgörande efter det att käromålet återkallats (2 kap. 4 § fjärde stycket RB).

För patentmål gäller särskilda regler om hovrättens sammansättning. Hovrätten är domför med tre lagfarna och två tekniskt sakkunniga ledamöter, om sakkunnig ledamot deltagit i tingsrätten. Om tre lagfarna ledamöter har deltagit i tingsrättens avgörande, ska dock minst fyra lagfarna ledamöter delta i hovrättens avgörande. Fler än fem lagfarna och tre tekniskt sakkunniga ledamöter får inte ingå i rätten (67 § första stycket PL). Hovrätten är domför utan sakkunniga ledamöter, om den finner att medverkan av sådana ledamöter uppenbarligen inte behövs (67 § andra stycket PL). Vid behandling av frågor om prövningstillstånd får en tekniskt sakkunnig ledamot ingå i rätten i stället för en av de tre lagfarna ledamöterna (67 § andra stycket PL).

Vid handläggning av domstolsärenden tillämpas rättegångsbalkens bestämmelser om hovrättens sammansättning i tvistemål (3 § ÄL).

9.2.3 Patentbesvärsrätten

Patentbesvärsrätten är domför med tre ledamöter i mål om registrering av immateriella rättigheter enligt patentlagen, växtförädlarrättslagen, varumärkeslagen och mönsterskyddslagen. Fler än fyra ledamöter får inte ingå i rätten i annat fall än då rätten avgör målet i plenum (4 § första stycket PBRL). I mål om patent, med undantag för mål om pantsättning av patent eller patentansökningar, och i mål om växtförädlarrätt ska minst två av ledamöterna vara tekniskt kunniga och ska en ledamot vara lagfaren, om inte rätten finner att medverkan av en lagfaren ledamot är obehövlig. I dessa mål kan alltså rätten bestå av enbart tekniska ledamöter. I övriga mål ska minst två av ledamöterna

vara lagfarna. I dessa mål kan alltså rätten bestå av enbart lagfarna ledamöter (4 § andra stycket PBRL).

9.2.4 Marknadsdomstolen

Marknadsdomstolen är i alla mål och ärenden domför med fyra ledamöter. Domstolens ordförande måste alltid ingå i rätten (9 § MDL). De övriga tre ledamöterna väljs bland vice ordföranden, som är jurist, och de fem särskilda ledamöterna, av vilka en är jurist och fyra är ekonomiska experter (3 och 4 §§ MDL). Ordföranden får dock ensam avgöra t.ex. frågor om prövningstillstånd i vissa fall (9 § andra stycket 5 MDL).

9.3 Rättegångsbalkens och ärendelagens tillämplighet

Förslag: Rättegångsbalkens respektive ärendelagens regler om sammansättning ska gälla i patent- och marknadsdomstolarna, om inte annat föreskrivs i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar.

Med hänsyn till behovet av teknisk och ekonomisk sakkunskap ska särskilda sammansättningsregler för de patenträttsliga, växtförädlarrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen och ärendena införas i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar.

Skälen för förslaget

Utgångspunkter

Ett huvudsakligt syfte med sammansättningsregler är att säkerställa att domstolar kan avgöra mål och ärenden effektivt samt med den kompetens som är nödvändig. Reglerna bör dessutom vara förutsebara och tydliga.

En målsättning vid utformningen av sammansättningsreglerna i patent- och marknadsdomstolarna är att de bör vara flexibla och medge att målen kan handläggas och avgöras med den sammansättning som i varje enskilt fall framstår som den mest lämpliga. Rätten bör alltså inte bestå av fler ledamöter eller ledamöter av annat slag än som är sakligt motiverat för en effektiv och rationell handläggning av målet eller ärendet. Det finns dessutom ett värde i att reglerna i möjligaste mån är enhetliga för de typer av mål och ärenden som är föremål för den samlade domstolsprövningen. Det får vidare anses lämpligt att expertkompetensen är densamma i första och andra instans.

Rättegångsbalkens och ärendelagens regler bör tillämpas som huvudregel

I avsnitt 8.2.1 och 8.2.2 föreslås att rättegångsbalken respektive ärendelagen ska reglera förfarandet i patent- och marknadsdomstolarna om inte annat anges. Rättegångsbalkens och ärendelagens sammansättningsregler gäller enligt nuvarande ordning vid avgörande av många immaterialrättsliga tvistemål och brottmål samt vissa marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål. Det har inte framkommit att detta inte skulle vara en fungerande ordning. Att målen genom reformen ska prövas av Patent- och Marknadsdomstolen som första instans föranleder inte något behov av att ändra reglerna om hur rätten som utgångspunkt ska vara sammansatt. Även när det gäller sammansättningen bör därför utgångspunkten vara att rättegångsbalken respektive ärendelagen ska tillämpas i patent- och marknadsdomstolarna.

Ledamöter med särskild sakkunskap

För vissa immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden föreskrivs enligt nuvarande

ordning att särskilda ledamöter ska delta i Patentbesvärsrättens, Stockholms tingsrätts, Svea hovrätts och Marknadsdomstolens avgöranden. Sådana särskilda sammansättningsregler syftar till att tillgodose behovet av teknisk respektive ekonomisk kompetens i dessa mål och ärenden.

För all domstolsprövning gäller att det är angeläget att det finns förutsättningar för rätten att förstå och objektivt analysera det av parterna framlagda processmaterialet. I en kontradiktorisk domstolsprocess är det primärt parternas sak att tillföra målet nödvändig utredning och expertis, vilket kan ske genom att använda sakkunnigbevisning. En sådan ordning bedöms dock i detta fall inte på ett adekvat sätt tillgodose det behov som finns av kunskaper i relevanta sakfrågor på ett mer allmänt plan. Inte heller möjliggör det tillgång till särskild sakkunskap under beredningen av målen eller under överläggning till dom och domskrivning (jfr SOU 1987:13 s. 67 och 82 f., SOU 1993:59 s. 483 f. samt SOU 2010:44 s. 386 f.). En medverkan av särskilda ledamöter underlättar domstolsarbetet och ökar förutsättningarna för materiellt riktiga domslut i de aktuella målen (bet. JuU 1984/85:39 s. 11 f.). Ett behov av särskild sakkunskap i ett mål eller ärende i patent- och marknadsdomstolarna bör alltså i första hand tillgodoses genom att ledamöter med sådan särskild sakkunskap ingår i rätten och det behöver då införas särskilda bestämmelser om rättens sammansättning för dessa fall.

Patentträttsliga mål och ärenden

När allmän domstol och Patentbesvärsrätten enligt nuvarande ordning handlägger patentträttsliga mål ingår tekniska ledamöter som huvudregel i rätten (se avsnitt 9.2).

Deltagandet av tekniska ledamöter vid handläggning av patentmål går tillbaka till tiden för 1884 års patentförordning. Den tekniska aspekten av patentmålen har sagts ofta vara så dominerande att sakprövningen mycket beror på rent tekniska bedömningar. För domstolen har det därför ansetts nödvändigt

att den tekniska sakkunskapen finns företrädd bland ledamöterna (se prop. 1966:40 s. 236 f. och prop. 1985/86:86 s. 24).

Betydelsen av teknisk sakkunskap i de patenträttsliga målen är något som det finns anledning att på nytt understryka. I mål som rör tekniska frågeställningar borgar ledamöter med särskild sakkunskap för en kompetent och effektiv handläggning. Tekniska ledamöter svarar för bedömningen av de speciella, ofta invecklade, tekniska frågor som förekommer i målen och kan förklara dessa frågor för de lagfarna domarna på ett sätt som gör att dessa kan sätta in dem i sitt sammanhang. Tekniker med patenträttslig erfarenhet spelar också en betydande roll när det gäller exempelvis bedömning av uppfinningshöjd samt tolkning och formulering av patentkrav. Mot den angivna bakgrunden bör den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar innehålla särskilda regler om rättsens sammansättning i patenträttsliga mål och ärenden.

Växtförädlarrättsliga mål och ärenden

När allmän domstol handlägger mål och ärenden enligt växtförädlarrättslagen är rätten domför med enbart lagfarna ledamöter. När Patentbesvärsrätten prövar mål om registrering av växtförädlarrätt däremot deltar som huvudregel tekniska ledamöter i rätten (se avsnitt 9.2).

Deltagandet av tekniska ledamöter i Patentbesvärsrätten har motiverats med att mål enligt växtförädlarrättslagen många gånger kan ställa stora krav på teknisk sakkunskap med inriktning på biologi och genteknik (prop. 1971:40 s. 139). Trots det ingår alltså inte tekniska ledamöter i rätten i allmän domstol. I förarbetena till den äldre växtförädlarrättslagen anfördes att behovet av särskild sakkunskap i sådana mål i erforderlig utsträckning borde kunna tillgodoses genom att domstolen har möjlighet att infordra yttrande från dåvarande Statens växtsortnämnd (a. prop. s. 80 f.).

För att avgöra växtförädlarrättsliga registreringsmål kommer det även i patent- och marknadsdomstolarna att finnas behov av särskild sakkunskap i rätten. Det finns vidare inte anledning att värdera behovet av teknisk sakkunskap annorlunda i tvistemål och brottmål än i registreringsärenden. Den omständigheten att sakfrågorna är desamma i de olika mål- och ärendekategorierna är ju en av anledningarna till att samla prövningen av dem i en och samma domstol. Tekniska ledamöter bör därför som utgångspunkt delta i dömandet av de växtförädlarrättsliga målen och ärendena i patent- och marknadsdomstolarna. I enlighet med detta bör den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar innehålla särskilda regler om rättens sammansättning i växtförädlarrättsliga mål och ärenden.

Övriga immaterialrättsliga mål och ärenden

När allmän domstol enligt nuvarande ordning handlägger mål och ärenden enligt varumärkeslagen, firmalagen, mönsterskyddslagen, upphovsrättslagen och lagen om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter är rätten domför med enbart lagfarna ledamöter. När Patentbesvärsrätten prövar mål enligt varumärkeslagen, firmalagen och mönsterskyddslagen får däremot tekniska ledamöter ingå i rätten (se avsnitt 9.2).

Att allmän domstol avgör målen och ärendena utan särskilda ledamöter har såvitt framkommit fungerat väl. Att domförhetsreglerna för Patentbesvärsrätten möjliggör deltagande av tekniska ledamöter är visserligen naturligt med hänsyn till hur domstolen är bemannad; drygt hälften av domarna i Patentbesvärsrätten är tekniker. I realiteten är emellertid domstolen regelmässigt sammansatt med tre lagfarna ledamöter när den handlägger mål om mönster och varumärke (jfr Patentbesvärsrättens årsredovisning 2011, s. 10). Det bedöms mot den bakgrunden inte finnas något behov av den särskilda sakkunskap som dessa tekniker har för att på ett kompetent sätt kunna avgöra de aktuella målen. Med hänsyn härtill och då rätten inte bör bestå av fler eller andra ledamöter än som är sakligt motiverat för en

effektiv och rationell handläggning, finns det inte anledning att möjliggöra deltagande av tekniska ledamöter när dessa mål prövas i patent- och marknadsdomstolarna. Rättegångsbalkens och ärendelagens sammansättningsregler bör därmed gälla för mål och ärenden enligt varumärkeslagen, fimalagen, mönsterskyddslagen, upphovsrättslagen och lagen om skydd för krets-mönster för halvledarprodukter.

Marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden

När allmän domstol handlägger mål och ärenden enligt konkurrenslagen och marknadsföringslagen ska ekonomiska experter i vissa fall ingå i rätten. I Marknadsdomstolen ingår alltid ekonomiska experter i rätten (se avsnitt 9.2).

Att det finns behov av ekonomisk kompetens vid prövning av vissa marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden har framhållits länge (se bl.a. prop. 1992/93:234 s. 8 f.). Framför allt de konkurrensrättsliga målen innehåller i många fall frågor som kräver kvalificerade samhällsekonomiska och företagsekonomiska analyser, t.ex. frågor som handlar om att avgränsa den relevanta marknaden, bedöma om ett företag har en dominerande ställning eller om ett förfarande begränsar konkurrensen. Det har därför ansetts nödvändigt att det i domstolarna finns teoretisk och praktisk ekonomisk sakkunskap i form av expertledamöter (se bl.a. a. prop. och prop. 1994/95:12 s. 128 f.). De överväganden som har legat till grund för nuvarande ordning gör sig alltjämt gällande. Ekonomiska ledamöter bör därför som utgångspunkt delta vid avgörandet av de konkurrensrättsliga och marknadsföringsrättsliga målen och ärendena i patent- och marknadsdomstolarna. Det bör därför tas in särskilda regler om rättens sammansättning i sådana mål och ärenden i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar.

9.4 Rättens sammansättning i Patent- och marknadsdomstolen

I avsnitt 9.3 föreslås att rättegångsbalkens sammansättningsregler ska gälla för flertalet immaterialrättsliga mål och ärenden men att det ska införas särskilda sammansättningsregler för de patenträttsliga och växtförädlarrättsliga målen och ärendena liksom för de marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen och ärendena. I följande avsnitt övervägs hur dessa regler ska vara utformade såvitt avser sammansättningen i Patent- och marknadsdomstolen.

9.4.1 Sammansättningsregler för mål

Förslag: Patent- och marknadsdomstolen ska vid huvudförhandling i patenträttsliga, växtförädlarrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål bestå av fyra ledamöter, av vilka två ska vara lagfarna domare och två ledamöter med teknisk eller ekonomisk sakkunskap beroende på måltyp. Om det finns skäl för det, får ytterligare en lagfaren domare och en teknisk eller ekonomisk ledamot ingå i rätten. Om det inte finns behov av teknisk respektive ekonomisk sakkunskap ska domstolen bestå av tre lagfarna domare.

I de fall som anges i 1 kap. 3 a § andra och tredje stycket och 1 kap. 3 d § RB liksom vid handläggning som inte sker vid huvudförhandling ska rätten bestå av en lagfaren domare eller en lagfaren domare och en ledamot med teknisk eller ekonomisk sakkunskap. Detsamma gäller när Patent- och marknadsdomstolen avgör mål utan huvudförhandling. I sistnämnt fall och vid prövning av rättegångsfrågor får rätten ha den sammansättning som gäller för huvudförhandling om det finns särskilda skäl.

I övrigt ska rättegångsbalkens sammansättningsregler gälla.

Skälen för förslaget

Patenträttsliga och växtförädlarrättsliga tvistemål

I de patentmål där Stockholms tingsrätt enligt nuvarande ordning är exklusivt forum är rätten som huvudregel domför med fyra ledamöter, varav två ska vara tekniskt kunniga (66 § PL). Såvitt framkommit är detta en väl fungerande ordning. Den överensstämmer vidare i huvudsak med vad som gäller för de marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen i allmän domstol, dock med ekonomiska experter i stället för tekniska.

Det finns emellertid behov av flexibilitet i patentmål såvitt avser såväl deltagandet av tekniska ledamöter som antalet ledamöter. Sammansättningsreglerna bör medge att målen kan handläggas och avgöras med den sammansättning som i varje enskilt fall framstår som den mest lämpliga. Reglerna bör utformas på ett sätt som uppnår denna flexibilitet.

Som huvudregel bör Patent- och marknadsdomstolen bestå av två lagfarna och två tekniska ledamöter vid handläggning av patenträttsliga tvistemål.

Även om den tekniska aspekten generellt sett är framträdande i patentmålen finns det fall där den tekniska kompetensen inte är nödvändig för målets avgörande. Det kan röra sig om enbart tolkning av ett licensavtal, den rättsliga innebörden av t.ex. en unionsrättslig reglering eller en fråga om preskription. Med hänsyn till att rätten inte bör bestå av fler eller andra ledamöter än vad som är sakligt motiverat bör tekniker inte ingå i rätten när sådana mål handläggs. Det bör lämpligen komma till uttryck genom att det föreskrivs att rätten ska bestå av enbart lagfarna ledamöter vid handläggning av patenträttsliga mål, om behov av teknisk sakkunskap saknas. Bedömningen av om behov av tekniska ledamöter finns eller inte bör anförtros domstolen, som har bäst förutsättningar att bedöma den frågan.

När det gäller sammanträde för muntlig förberedelse, prövning av rättegångsfrågor och annan handläggning som inte sker vid huvudförhandling bör Patent- och marknadsdomstolen, lik-

som enligt gällande rätt (66 § andra stycket PL) och i enlighet med vad som gäller i marknadsföringsrättsliga mål (54 § MfL), kunna bestå av antingen en lagfaren ledamot eller en lagfaren ledamot och en teknisk ledamot. Vid prövning av rättegångsfrågor får rätten enligt rättegångsbalken i stället ha den sammansättning som gäller för huvudförhandling, om det finns särskilda skäl med hänsyn till målets eller frågans beskaffenhet (1 kap. 3 c § RB). Detsamma gäller i marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål. Denna möjlighet finns däremot inte enligt patentlagen. Ett sådant behov kan t.ex. finnas vid prövning av yrkanden om interimistiska förbud med långtgående ekonomiska och andra konsekvenser eller vid interimistiska beslut där det finns behov av två tekniskt kunniga ledamöter med olika inriktning. Det bör därför finnas en möjlighet för Patent- och marknadsdomstolen att pröva rättegångsfrågor också med fullsutten rätt, om det finns särskilda skäl med hänsyn till målets eller frågans beskaffenhet.

Vidare bör det vara möjligt för Patent- och marknadsdomstolen att avgöra ett patentmål utan huvudförhandling med en lagfaren domare eller en lagfaren domare och en teknisk ledamot. Även om det för att mål ska kunna avgöras utan huvudförhandling normalt förutsätts att avgörandet sker på processuella grunder finns det inte anledning att minska flexibiliteten i den nya prövningsordningen och ta bort möjligheten att låta en teknisk ledamot ingå i rätten. Liksom vid prövningen av rättegångsfrågor bör det i sådant fall i enlighet med vad som gäller enligt rättegångsbalken (1 kap. 3 c § RB), konkurrenslagen (8 kap. 8 § KL) och marknadsföringslagen (55 § MfL) vara möjligt för rätten att ha den sammansättning som gäller för huvudförhandling, om det finns särskilda skäl med hänsyn till målets eller frågans beskaffenhet.

I rättegångsbalken finns möjlighet till en mindre sammansättning också i vissa enklare fall. Det framstår som lämpligt att denna möjlighet finns även i patentmål, dock att bestämmelserna bör utformas så att behovet av teknisk kompetens kan säkerställas. Motsvarande gäller för t.ex. marknadsföringsrättsliga, konkurrensrättsliga, fastighetsrättsliga och

miljörättsliga mål. I enlighet härmed bör det vara möjligt att låta en teknisk ledamot ingå i rätten i de fall där rätten enligt rättegångsbalken får bestå av en lagfaren domare, dvs. om rätten tycker att det är tillräckligt att en domare sitter i rätten och parterna samtycker till det eller målet är av enkel beskaffenhet (1 kap. 3 a § andra och tredje stycket RB). En sådan sammansättningsregel skapar förutsättningar för en mer effektiv handläggning och möjliggör t.ex. att ett mål kan avgöras i samband med muntlig förberedelse eller att i annat fall huvudförhandling kan hållas tidigare än om domstolen på sätt som gäller enligt nuvarande ordning behöver avgöra målet med fyra ledamöter.

Enligt rättegångsbalken ska rätten vidare bestå av en lagfaren ledamot vid handläggning av s.k. förenklade tvistemål (1 kap. 3 d § RB). Behovet av att möjliggöra deltagande av tekniska ledamöter i sådant fall bedöms ringa, men inte uteslutet. Som exempel kan nämnas ett intrångsmål där det yrkade skadeståndet av en eller annan anledning är lågt. Även i dessa fall bör det därför vara möjligt att låta en teknisk ledamot ingå i rätten.

Slutligen kan noteras att det enligt nuvarande ordning krävs fullsuttet rätt vid syn på stället utom huvudförhandling. I tvistemål i allmän domstol gäller sedan år 1989 att rätten i sådana fall ska bestå av en lagfaren domare (1 kap. 3 § RB). I det lagstiftningsärendet där den ordningen infördes konstaterades att det knappast förekommer i praktiken att tingsrätterna utnyttjar möjligheten till kollegial sammansättning vid sådan handläggning (prop. 1988/89:95 s. 69). Med hänsyn härtill och då nuvarande regel innebär en dålig hushållning med domstolens resurser bör det inte i Patent- och marknadsdomstolen krävas fullsuttet rätt vid syn på stället utom huvudförhandling. Det som gäller för andra rättegångsfrågor bör alltså gälla i detta fall.

Att det finns en möjlighet för en teknisk ledamot att ensam vidta vissa beredningsåtgärder följer av den allmänna hänvisningen till rättegångsbalkens bestämmelser (1 kap. 3 e § RB).

De ovan föreslagna domförhållningsreglerna bör gälla även i mål om arbetstagers uppfinningar, i mål om ersättning enligt lagen

om försvarsuppfinningar samt i mål om växtförädlarrätt (jfr avsnitt 9.3).

Patenträttsliga och växtförädlarrättsliga brottmål

Enligt nuvarande ordning har tingsrätten i flertalet patenträttsliga brottmål samma sammansättning som i tvistemål, dvs. två lagfarna och två tekniskt sakkunniga ledamöter.

Behovet av teknisk sakkunskap är lika framträdande i patenträttsliga brottmål som i tvistemål. Detta behov är ett huvudsakligt skäl till att brottmålen sedan lång tid tillbaka handläggs i särskild ordning och att nämndemän inte deltar i avgörandena. Det finns inte anledning att ändra den ordningen. Mot denna bakgrund bör samma sammansättningsregler gälla för Patent- och marknadsdomstolen i patenträttsliga brottmål som i patenträttsliga tvistemål. Som anføres ovan lämnar dessa regler utrymme för att avgöra mål utan tekniska ledamöter om det inte finns behov av sådan sakkunskap i ett visst mål. Ett typexempel är ett brottmål som rör underlåtenhet att fullgöra upplysningskyldighet enligt 56 § PL.

Domförhållsreglerna i de växtförädlarrättsliga brottmålen bör överensstämma med dem för patentmålen.

Marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål

Enligt nuvarande ordning ska tingsrätten som huvudregel bestå av två lagfarna ledamöter och två ekonomiska experter vid handläggning av marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål (54 § MfL och 8 kap. 8 § KL). I framför allt mål som bara rör skadestånd får tingsrätten bestå av enbart lagfarna ledamöter (56 § MfL och 8 kap. 8 § KL). För de mål som enligt nuvarande ordning prövas av Marknadsdomstolen som första instans ser domförhållsreglerna något annorlunda ut; det totala antalet ledamöter är dock detsamma (9 § MDL). Nuvarande regler om tingsrättens sammansättning i de aktuella målen har sin förebild i

reglerna om Stockholms tingsrätts sammansättning i patentmål (prop. 1992/93:234 s. 10, jfr även prop. 1994/95 s. 123 s. 188, prop. 2008/09:115 s. 165 och prop. 2008/09:135 s. 284). Regler av i huvudsak samma innehåll men med ett ökat inslag av flexibilitet föreslås gälla när Patent- och marknadsdomstolen avgör patenträttsliga mål. Med hänsyn härtill och till intresset av enhetliga sammansättningsregler för Patent- och marknadsdomstolen ligger det nära till hands att utforma sammansättningsreglerna för Patent- och marknadsdomstolen i konkurrensrättsliga och marknadsföringsrättsliga mål så att de överensstämmer med dem i patenträttsliga mål.

Mot en sådan utformning av sammansättningsreglerna kan invändas att de inte tar tillräcklig hänsyn till att det inte finns behov av särskild sakkunskap i alla mål och att det innebär en opåkallad ökning av antalet mål där ledamöter med ekonomisk sakkunskap deltar. Även för patentmålen finns dock fall då det inte finns behov av särskild sakkunskap och de föreslagna reglerna ger utrymme att beakta detta förhållande. Det är att föredra att reglerna är flexibla och enhetliga än att de är detaljstyrda och splittrade. I mål som exempelvis rör enbart skadestånd, utdömmande av vite eller där det är aktuellt att genom mellandom avgöra om ett anspråk är preskriberat finns som regel inte behov av ekonomisk sakkunskap och då bör med tillämpning av den föreslagna regeln ekonomiska ledamöter inte ingå i rätten. Domstolen bedöms väl kapabel att göra dessa ställningstaganden. Domförhållningsreglerna för Patent- och marknadsdomstolen i marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål bör således överensstämma med de som föreslås gälla i patentmål.

9.4.2 Sammansättningsregler för ärenden

Förslag: Patent- och marknadsdomstolen ska vid handläggning av patenträttsliga, växtförädlarrättsliga, marknadsföringsrättsliga eller konkurrensrättsliga domstolsärenden bestå av en lagfaren domare och en ledamot med teknisk eller ekonomisk sakkunskap, beroende på ärendetyp.

Om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet, får Patent- och marknadsdomstolen bestå av tre ledamöter. Minst en av dessa ska vara lagfaren.

Om det inte finns behov av teknisk respektive ekonomisk sakkunskap ska rätten bestå av en lagfaren domare eller, om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet, tre lagfarna domare.

I övrigt ska ärendelagens sammansättningsregler gälla.

Skälen för förslaget

Patenträttsliga och växtförädlarrättsliga ärenden

Vissa av de ärenden som ska handläggas i Patent- och marknadsdomstolen kommer att inledas genom en ansökan till domstolen. Det gäller för närvarande endast ansökan om informationsföreläggande. Andra ärenden avser från myndighet överklagade beslut; för patentens del från Patent- och registreringsverket överklagade beslut om registrering.

Sammansättningsreglerna i ärendelagen innebär att rätten ska bestå av en lagfaren domare om det inte finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet (3 § ÄL). När regeln infördes konstaterades att regleringen i den äldre ärendelagen inte hade följt med den utveckling som förekommit på rättegångsbalkens område, där utrymmet för endomarkkompetensen successivt utvidgats. Vidare anfördes att ärendena i de allra flesta fall är av enkel natur och att det rimliga syntes såvitt gäller tingsrätter vara att i grunden ha en regel om endomarkkompetens med möjlighet till en kvalificerad sammansättning i speciella fall (prop. 1995/96:115 s. 98). Regeln i ärendelagen fungerar för de flesta nu

aktuella ärenden. Den bidrar till ett snabbare och mer resurs-effektivt förfarande. Den möjliggör dessutom en utökad sammansättning vid behov. Därigenom riskerar regeln inte att påverka kompetensen i domstolen negativt. Härtill kommer den kompetenshöjning som samlingen av registreringsmålen och de allmänna målen innebär. Det nu sagda gör sig gällande även i ärenden där tekniska ledamöter deltar, dock att hänsyn måste tas till behovet av teknisk kompetens.

När det gäller registreringsmålen, som är den stora ärendegruppen, har en kvalificerad prövning gjorts av Patent- och registreringsverket. Vid denna prövning har teknisk expertis deltagit. Utgångspunkten bör med hänsyn härtill vara att rätten består av en lagfaren och en teknisk ledamot. Detta överensstämmer med vad som gäller när mark- och miljödomstol överprövar myndighets beslut (jfr prop. 2009/10:215 s. 131).

Liksom för ärenden där rätten är sammansatt med enbart lagfarna ledamöter bör det finnas en möjlighet för rätten att avgöra ett ärende i utökad sammansättning om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet. Ett behov av deltagande av fler ledamöter kan exempelvis uppkomma när patentprövningen berör olika tekniska discipliner eller när ärendet rör principiella tekniska överväganden. I sådant fall kan det finnas behov att ha en sammansättning med flera tekniker. I andra fall kan det finnas behov av en ytterligare lagfaren ledamot. Det bör överlåtas åt rätten att med hänsyn till det enskilda ärendets beskaffenhet avgöra vem den tredje ledamoten ska vara.

Patentbesvärsrätten är enligt nuvarande ordning domförl med enbart tekniska ledamöter i vissa fall. Det är en ordning som framstår som främmande för processen i allmän domstol och någon sådan möjlighet bör därför inte finnas i Patent- och marknadsdomstolen (se avsnitt 9.7).

I vissa ärenden saknas behov av särskild teknisk sakkunskap. Det gäller t.ex. i ärenden om pantsättning av patent eller patentansökan. Enligt nuvarande ordning avgörs sådana ärenden i Patentbesvärsrätten av enbart lagfarna ledamöter. Motsvarande bör gälla i Patent- och marknadsdomstolen. Om rätten ska bestå

av en eller tre lagfarna ledamöter bör även i dessa fall bero på om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet.

När det gäller rättens sammansättning vid avskrivning av ärenden är Patentbesvärsrätten enligt nuvarande ordning domförlagd med en ledamot om avskrivning sker efter återkallelse eller på grund av att föreskriven årsavgift inte betalats (4 § PBRL). Det är dock inget som hindrar att rätten består av tre ledamöter. Regelmässigt kommer sådana beslut inte att ställa krav på de särskilda insikter som de tekniskt kunniga ledamöterna har, utan prövningen kommer att vara begränsad till framför allt rättegångskostnadsfrågor. Ett fall där det för Patentbesvärsrätten har bedömts kunna vara aktuellt att skriva av målet med tre ledamöter är när fråga om officialprövning uppkommer (prop. 2011/12:88 s. 17). Denna möjlighet till officialprövning föreslås i avsnitt 8.2.4 utgå. Med hänsyn härtill bedöms det vara tillräckligt att rätten består av en ledamot vid avskrivning av ärenden. Ärendelagens regler bör alltså gälla i den delen.

Enligt nuvarande ordning finns det inga särskilda beslutförhetsregler för de ärenden om patent som handläggs enligt ärendelagen (ärenden om informationsföreläggande). Det innebär att tekniska ledamöter inte kan ingå i rätten i dessa ärenden. I det lagstiftningsärende där möjligheten att ansöka om informationsföreläggande infördes berördes inte frågan om rättens sammansättning (prop. 2008/09:67). För att domstolen ska kunna meddela ett informationsföreläggande måste den komma fram till att det är sannolikt att det skett ett intrång i en immateriell rättighet (se t.ex. 57 c § PL). För att domstolen ska kunna ta ställning till denna fråga i ett ärende som rör patent kan det inte uteslutas att den i vissa fall måste göra tekniska bedömningar. Det har visserligen inte framkommit att nuvarande ordning lett till problem. I syfte att uppnå flexibilitet och säkerställa ett kvalificerat avgörande bör dock huvudregeln även i sådana ärenden vara att rätten består av en lagfaren och en teknisk ledamot. Om det inte finns behov av teknisk sakkunskap ska dock teknisk ledamot inte delta.

Sammansättningsreglerna i ärenden om växtförädlarrätt bör överensstämma med dem för patenträttsliga ärenden.

Marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga ärenden

Vid handläggning av marknadsföringsrättsliga ärenden består allmän domstol av en lagfaren ledamot eller en lagfaren domare och en ekonomisk expert (57 § MfL). Domstolen består vid handläggning av vissa konkurrensrättsliga ärenden som huvudregel av två lagfarna domare och två ekonomiska experter (ärenden enligt 5 kap. KL om utredning av konkurrensärenden) och vid handläggning av andra ärenden av en lagfaren domare eller en lagfaren ledamot och en ekonomisk expert (8 kap. 10 § KL).

I enlighet med vad som anförs i fråga om rättens sammansättning i patentärenden bör reglerna i ärendelagen om rättens sammansättning som utgångspunkt gälla vid handläggning av marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga ärenden i Patent- och marknadsdomstolen, men reglerna anpassas med hänsyn till behovet av ekonomisk expertis. Rätten bör alltså som huvudregel bestå av en lagfaren ledamot och en ledamot med ekonomisk sakkunskap. Om det saknas behov av ekonomisk sakkunskap bör domstolen bestå av en lagfaren domare. Detta överensstämmer i sak med vad som gäller för flertalet marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga ärenden enligt nuvarande ordning. För dessa ärenden finns för närvarande en möjlighet till utökad sammansättning. Denna möjlighet bör på sätt som föreslås för patentärendena finnas även i Patent- och marknadsdomstolen. Det bedöms dock inte sakligt motiverat att i sådant fall utöka sammansättningen till fyra ledamöter utan det är tillräckligt att i enlighet med vad som gäller för andra ärendetyper tre ledamöter ingår i rätten. På samma sätt som föreslås för patentärendena bör det vara upp till rätten att bestämma om två av ledamöterna ska vara lagfarna eller om två av ledamöterna ska vara ledamöter med ekonomisk sakkunskap. En motsvarande ordning gäller för närvarande för Marknadsdomstolen.

9.5 Rättens sammansättning i Patent- och marknadsöverdomstolen

I avsnitt 9.3 föreslås att rättegångsbalkens och ärendelagens sammansättningsregler ska gälla för flertalet immaterialrättsliga mål och ärenden men att det ska införas särskilda sammansättningsregler för de patenträttsliga och växtförädlarrättsliga målen och ärendena liksom för de marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen och ärendena. I följande avsnitt övervägs hur dessa regler ska vara utformade såvitt avser sammansättningen i Patent- och marknadsöverdomstolen.

Vid utformningen av sammansättningsreglerna för Patent- och marknadsdomstolen bör utöver vad som anförs i avsnitt 9.3 beaktas att reglerna bör vara anpassade till den uppgift som domstolen har som andra domstolsinstans. Antalet lagfarna ledamöter bör, i enlighet med vad som gäller för domstolar i allmänhet, vara större i andra instans än i första instans.

9.5.1 Sammansättningsregler för mål

Förslag: Patent- och marknadsöverdomstolen ska vid avgörande i sak av patenträttsliga, växtförädlarrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål bestå av fem ledamöter, av vilka tre ska vara lagfarna domare och två ledamöter med teknisk eller ekonomisk sakkunskap, om ledamot med särskild sakkunskap deltagit i Patent- och marknadsdomstolens avgörande. Om det finns skäl för det, får ytterligare en lagfaren domare och en teknisk eller ekonomisk ledamot ingå i rätten.

Om Patent- och marknadsdomstolen består av enbart lagfarna domare eller om det inte finns behov av teknisk eller ekonomisk sakkunskap i Patent- och marknadsöverdomstolen, ska Patent- och marknadsöverdomstolen vara domför utan ledamöter med särskild sakkunskap. Patent- och marknadsöverdomstolen ska i sådana fall bestå av tre eller fyra

lagfarna domare beroende på hur många lagfarna domare som deltagit i Patent- och marknadsdomstolens avgörande.

I övrigt ska rättegångsbalkens sammansättningsregler gälla.

Skälen för förslaget

Patenträttsliga och växtförädlarrättsliga mål

Reglerna i patentlagen om hovrättens sammansättning innehåller ett större inslag av flexibilitet än reglerna om tingsrättens sammansättning och fungerar såvitt framkommit väl (66 och 67 §§ PL). Sammansättningsreglerna för Patent- och marknadsöverdomstolen bör därför ges en i huvudsak motsvarande utformning.

Vid avgörande i sak av ett tviste- eller brottmål enligt patentlagen eller växtförädlarrättslagen bör Patent- och marknadsöverdomstolen liksom enligt nuvarande ordning bestå av fem ledamöter, varav tre lagfarna och två tekniska ledamöter, om teknisk ledamot deltagit i Patent- och marknadsdomstolens avgörande. Fler än fem lagfarna och tre tekniska ledamöter bör inte få ingå i rätten.

Även om tekniska ledamöter har deltagit i tingsrättens avgörande är hovrätten enligt nuvarande ordning domför med enbart lagfarna ledamöter, om medverkan av tekniska ledamöter uppenbarligen inte behövs. Det är rimligt att det också för Patent- och marknadsöverdomstolen finns ett utrymme att avgöra mål utan tekniska ledamöter, om det inte finns något behov av deras sakkunskap. Det framstår dock inte som nödvändigt att bibehålla nuvarande uppenbarhetskrav. Som anförs i avsnitt 9.3 bör reglerna vara flexibla och anpassade till behoven i det enskilda fallet. Domarna vid domstolen bedöms på ett tillfredställande sätt kunna avgöra teknikerbehovet. Mot den bakgrunden framstår det som ändamålsenligt att Patent- och marknadsöverdomstolen i det enskilda fallet får avgöra om det finns behov av teknisk sakkunskap och om så inte bedöms vara

fallet bör domstolen vara domför med tre lagfarna domare om Patent- och marknadsdomstolen bestått av en lagfaren domare och i annat fall med fyra lagfarna domare. Ett exempel på när det inte finns behov av teknisk sakkunskap är när målet i hovrätten bara rör en fråga om preskription.

I denna promemoria föreslås att Patent- och marknadsdomstolen i vissa fall ska vara domför med enbart lagfarna domare. Som en anpassning till detta bör gälla att Patent- och marknadsöverdomstolen ska vara domför med tre lagfarna domare, om Patent- och marknadsdomstolen bestått av en lagfaren domare. Om Patent- och marknadsdomstolen bestått av tre lagfarna domare, bör Patent- och marknadsdomstolen – i enlighet med nuvarande ordning – bestå av fyra lagfarna domare.

Enligt nuvarande ordning finns ingen särskild domförhetsregel för hovrätten som tar sikte på avskrivning av mål efter återkallelse eller efter det att ett överklagande har förfallit. Det innebär att hovrätten avgör sådana frågor med fullsutten rätt. I Patent- och marknadsdomstolen kommer vid avskrivning av mål, liksom i andra fall vid avgörande av mål utan huvudförhandling, teknisk ledamot att kunna ingå i rätten (avsnitt 9.4.1). I enlighet med vad som anförs i avsnitt 9.4.2 om Patent- och marknadsdomstolens sammansättning vid avskrivning av ärenden bedöms det dock regelmässigt inte finnas något behov av teknikermedverkan i sådana fall. Rättegångsbalkens bestämmelser bör därför gälla i den delen, vilket innebär att rätten är domför med en lagfaren domare (2 kap. 4 § fjärde stycket RB).

Marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål

Behovet av ekonomisk expertis i de marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen motsvarar i huvudsak behovet av teknisk kompetens i de patenträttsliga målen. Såvitt avser Patent- och marknadsdomstolen föreslås att domförhetsreglerna för patent-, marknadsförings- och konkurrensrättsliga mål ska vara likartat utformade. Det är därför rimligt att reglerna om Patent- och marknadsöverdomstolens sammansättning i mark-

nadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål motsvarar reglerna om domstolens sammansättning i patenträttsliga mål. Dessa regler motsvarar i huvuddragen vad som gäller för Marknadsdomstolen, men innebär en ökad flexibilitet och möjlighet att ta hänsyn till behovet i det enskilda fallet. Genom den flexibla utformningen kan den skillnad i behovet av medverkan av ledamöter med särskild sakkunskap som kan finnas i det enskilda fallet beaktas, vilket bidrar till ett mer effektivt förfarande.

9.5.2 Sammansättningsregler för ärenden

Förslag: Patent- och marknadsöverdomstolen ska vid handläggning av patenträttsliga, växtförädlarrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga domstolsärenden bestå av tre ledamöter. Om Patent- och marknadsdomstolen består av tre ledamöter, ska dock Patent- och marknadsöverdomstolen bestå av fyra ledamöter. Om ledamot med teknisk eller ekonomisk sakkunskap deltagit i Patent- och marknadsdomstolens avgörande, ska sådan ledamot ingå i Patent- och marknadsöverdomstolen, om det inte är obehövt. Minst två ledamöter ska vara lagfarna.

I övrigt ska ärendelagens sammansättningsregler gälla.

Skälen för förslaget: Enligt nuvarande ordning ingår ledamöter med särskild sakkunskap i rätten när Patentbesvärslagen och Marknadsdomstolen handlägger överklagade ärenden men inte när hovrätten gör det (4 § PBRL, 9 § MDL och 3 § ÄL). Behovet av teknisk eller ekonomisk sakkunskap i ärenden om patent och växtförädlarrätt respektive ärenden om konkurrens- och marknadsföringsrätt är detsamma i Patent- och marknadsöverdomstolen som i Patent- och marknadsdomstolen. Som anförs i avsnitt 9.5.1 bör fler lagfarna domare ingå i rätten i den högre instansen än i den lägre. Sammansättningsreglerna i ärenden om patent, växtförädlarrätt, konkurrensrätt och marknadsföringsrätt

i Patent- och marknadsöverdomstolen bör mot den bakgrunden – och med ärendelagen som utgångspunkt – utformas på så sätt att när domstolen består av tre eller fyra ledamöter bör en eller två ledamöter med teknisk eller ekonomisk sakkunskap ingå, om sådan expertis har deltagit i Patent- och marknadsdomstolen.

I likhet med vad som gäller enligt nuvarande ordning i fråga om patenträttsliga tvistemål och brottmål och i enlighet med vad som föreslås när det gäller tvistemål och brottmål där ledamöter med särskild sakkunskap ingår i rätten bör Patent- och marknadsöverdomstolen vara beslutför utan ledamöter med särskild sakkunskap dels när sådana ledamöter inte ingått i rätten i under-rätten, dels när sådan medverkan inte behövs i Patent- och marknadsöverdomstolen, t.ex. på grund av att endast en del av ärendet som inte kräver sådan sakkunskap överklagats.

I enlighet med vad som anförs beträffande ärenden i Patent- och marknadsdomstolen bör ledamot med teknisk eller ekonomisk sakkunskap inte delta i rätten vid avskrivning av ärenden i Patent- och marknadsöverdomstolen. Ärendelagens regler ska alltså gälla i den delen.

9.5.3 Sammansättningsregler för tillståndsprövningen

Förslag: Vid behandling av frågor om provningstillstånd i Patent- och marknadsöverdomstolen ska rättegångsbalkens respektive ärendelagens sammansättningsregler tillämpas.

I patenträttsliga, växtförädlarrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden ska dock en ledamot med teknisk eller ekonomisk sakkunskap få ingå i rätten i stället för en av flera lagfarna ledamöter.

Skälen för förslaget

Nuvarande ordning

Vid behandling av frågor om provningstillstånd ska hovrätten bestå av tre lagfarna domare. Ett provningstillstånd som inte är

begränsat till att gälla en viss del av en dom eller ett slutligt beslut får dock meddelas av en lagfaren domare, om frågan är enkel (2 kap. 4 § tredje stycket RB och 3 § ÄL).

För patentmål finns en möjlighet för hovrätten att vid tillståndsprövningen ersätta en av de lagfarna ledamöterna med en teknisk sådan (67 § PL). Det finns i dessa mål ingen möjlighet för domstolen att avgöra en fråga om prövningstillstånd med en ledamot. I Marknadsdomstolen ingår ekonomiska experter som huvudregel vid tillståndsprövning i konkurrensmål. Ordföranden får dock ensam meddela prövningstillstånd om frågan är enkel (9 § MDL).

Särskilda ledamöter vid tillståndsprövningen

Som föreslås i avsnitt 9.3 ska Patent- och marknadsöverdomstolen tillämpa rättegångsbalkens och ärendelagens bestämmelser om sammansättning, om det inte finns behov av särregler med hänsyn till behovet av särskild sakkunskap. Enligt nuvarande ordning har ett sådant behov bedömts föreligga såvitt avser såväl patenträttsliga som konkurrensrättsliga mål.

När beslutförhållsregeln för tillståndsprövningen i patentmål (67 § PL) infördes motiverades den med att det kan vara betydelsefullt för rätten att ha tillgång till en tekniskt sakkunnig ledamot vid tillståndsprövningen och att en sådan möjlighet därför borde finnas. Regeringen ansåg dock att det inte borde vara huvudregel att tekniskt sakkunniga ledamöter ska delta i tillståndsprövningen, med hänvisning till att det i många fall säkerligen kommer att vara tydligt redan vid en granskning utan medverkan av teknisk expertis att prövningstillstånd bör meddelas. Regeringen ansåg att det i stället borde finnas en möjlighet för hovrätten att bestämma att en tekniskt sakkunnig ledamot ska ingå i rätten i stället för en av de lagfarna (prop. 2004/05:131 s. 196 f.). För Mark- och miljööverdomstolen finns en motsvarande bestämmelse. I Marknadsdomstolen ingår som regel experter i rätten vid tillståndsprövningen. När kravet på prövnings-

tillstånd infördes i konkurrensrättsliga mål och ärenden ansågs det givet att ekonomiska experter som huvudregel skulle ingå i rätten i tillståndsprövningen, liksom i andra fall (prop. 2007/08:135 s. 97).

Behovet av att låta en ledamot med teknisk eller ekonomisk sakkunskap delta i stället för en lagfaren ledamot gör sig gällande med samma styrka i Patent- och marknadsöverdomstolen som i hovrätt och Marknadsdomstolen enligt nuvarande ordning. Behovet föreligger för samtliga mål- och ärendetyper där ledamöter med särskild sakkunskap ingår i rätten. Det bör i enlighet härmed införas en bestämmelse i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar som kompletterar rättegångsbalken och ärendelagen i detta hänseende. Bestämmelsen bör omfatta samtliga mål- och ärendekategorier där ledamöter med särskild sakkunskap ingår i rätten.

Sammansättningen när frågan är enkel

För mål och ärenden gäller enligt rättegångsbalken och ärendelagen att en lagfaren domare ensam kan bevilja prövningstillstånd i vissa fall. Detsamma gäller enligt nuvarande ordning enligt lagen om marknadsdomstol m.m. vid tillståndsprövningen i Marknadsdomstolen och enligt lagen om mark- och miljödomstolar vid tillståndsprövningen i Mark- och miljööverdomstolen. Någon sådan möjlighet finns dock inte vid tillståndsprövningen i hovrätt i mål och ärenden om patent.

En tillämpning av rättegångsbalkens regler, direkt eller efter hänvisning från ärendelagen, innebär alltså en ändring för patentmålen i detta hänseende. Även om behovet av en sådan regel kan vara mindre i mål och ärenden om patent än i andra mål och ärenden bedöms det ändå finnas fall då en sådan regel vore ändamålsenlig. Det är inte alltid målet eller ärendet i hovrätten rör tekniska frågor och i andra fall kan frågan om prövningstillstånd vara så självklar att en lagfaren domare ensam kan ta ställning till den. En sådan regel bidrar i dessa fall till en mer effektiv handläggning. Rättegångsbalkens och ärendelagens

regler om att en ensam lagfaren domare får meddela prövningstillstånd om frågan är enkel bör därför gälla för samtliga mål och ärenden som handläggs i patent- och marknadsdomstolarna.

9.5.4 Sammansättningsregler vid prövning av frågor om särskilda rättsmedel

Förslag: Vid prövning av ansökningar om resning, klagan över domvilla eller återställande av försutten tid ska rättegångsbalkens regler om rättens sammansättning tillämpas.

Om ansökan rör ett patenträttsligt, växtförädlarrättsligt, konkurrensrättsligt eller marknadsföringsrättsligt mål eller ärende ska dock en ledamot med teknisk eller ekonomisk sakkunskap få ingå i rätten i stället för en lagfaren ledamot.

Skälen för förslaget: Hovrätten är vid prövning av frågor om resning, klagan över domvilla eller återställande av försutten tid domför med tre lagfarna ledamöter (2 kap. 4 § första stycket första meningen RB). Detta gäller även i mål där särskilda ledamöter ingått i rätten i tingsrätten. I avsnitt 9.3 föreslås att Patent- och marknadsöverdomstolen ska tillämpa rättegångsbalkens och ärendelagens sammansättningsregler om det inte finns behov av särregler med hänsyn till behovet av särskild sakkunskap. Sådana särregler föreslås för mål och ärenden rörande patent, växtförädlarrätt, marknadsföringsrätt och konkurrensrätt (se avsnitt 9.5.1 och 9.5.2).

I de flesta fall kommer sannolikt ansökningar om resning, klagan över domvilla eller återställande av försutten tid röra enbart juridiska frågor även om målet eller ärendet i Patent- och marknadsdomstolen rör tekniska eller ekonomiska frågeställningar. Patent- och marknadsöverdomstolen bör i dessa fall bestå av tre lagfarna ledamöter enligt huvudregeln. I vissa fall,

främst när ny bevisning eller nya omständigheter åberopas, kan det dock finnas behov av särskild sakkunskap. I dessa fall bör en särskild ledamot kunna ingå i rätten. Det bör överlämnas till rätten att bedöma om den ska bestå av enbart lagfarna ledamöter eller om en särskild ledamot ska ingå i rätten. Om en särskild ledamot ingår i rätten bör denna ersätta en av de lagfarna ledamöterna på samma sätt som gäller vid tillståndsprövningen (avsnitt 9.5.3). När det gäller ansökningar om extraordinära rättsmedel som rör övriga mål och ärendetyper som omfattas av patent- och marknadsdomstolarnas behörighet bör rättegångsbalkens regler gälla.

9.5.5 Plenum

Bedömning: Det bör inte införas regler om plenum eller förstärkt sammansättning i Patent- och marknadsöverdomstolen.

Skälen för bedömningen

Nuvarande ordning

För Patentbesvärsrätten finns en möjlighet att avgöra ett registreringsmål av domstolen i dess helhet eller domstolens samtliga lagfarna ledamöter (s.k. plenum), trots att domstolen inte är sista instans (5 § PBRL). För att så ska kunna ske krävs att målet eller viss fråga bedöms vara av särskild betydelse från principiell synpunkt. När regeln infördes motiverades den med behovet av att kunna åstadkomma en enhetlig bedömning och med Patentbesvärsrättens speciella ställning (prop. 1976/77:96 s. 53 f.). En möjlighet att avgöra mål i plenum finns också för bl.a. Högsta domstolen (3 kap. 6 § RB) men däremot inte för Marknadsdomstolen.

Migrationsöverdomstolen får avgöra ett mål med förstärkt sammansättning, dvs. fler ledamöter än vad som annars gäller, om domstolen finner att avgörandet kan få stor principiell betydelse.

delse (16 kap. 3 § utlänningslagen [2005:716]). I förarbetena motiverades denna möjlighet av domstolens roll som prejudikatinstans och att det därför borde finnas en möjlighet att avgöra ett mål eller en fråga i förstärkt sammansättning i de fall detta är påkallat för att främja en enhetlig praxisbildning (prop. 2004/05:170 s. 123).

Vid införande av mark- och miljödomstolarna ansåg regeringen att det inte borde införas en möjlighet till förstärkt sammansättning i Mark- och miljööverdomstolen. Regeringen anförde – mot bakgrund av möjligheten att överklaga domstolens avgöranden till Högsta domstolen – att prejudikatvärdet av avgöranden som meddelas i förstärkt sammansättning blir tveksamt. Regeringen anförde också att det kan bli svårigheter när det gäller att värdera olika avgöranden sinsemellan, exempelvis när Mark- och miljööverdomstolen har dömt i förstärkt sammansättning, men Högsta domstolen i ett efterföljande beslut inte har meddelat prövningstillstånd. Av bl.a. dessa skäl ansåg regeringen att värdet av den förstärkta sammansättningen inte framstod som särskilt stort (prop. 2009/10:215 s. 182 f.).

Överväganden

I denna promemoria föreslås att de mål som enligt nuvarande ordning handläggs i bl.a. Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen flyttas till allmän domstol och att Högsta domstolen blir prejudikatinstans.

De skäl som anfördes vid införandet av mark- och miljödomstolarna mot förstärkt sammansättning gör sig gällande även i fråga om Patent- och marknadsöverdomstolen. Även om Patent- och marknadsöverdomstolen kommer att ha ett visst ansvar för prejudikatbildningen kommer dess viktigaste uppgift vara att överpröva underrättens avgöranden, dvs. kontrollera att de avgöranden som överklagas är riktiga och rätta eventuella felaktigheter i dessa avgöranden (se avsnitt 6.6). Högsta domstolen kommer att ha som huvuduppgift att skapa vägledning för rätts-

tillämpningen på de aktuella rättsområdena liksom på övriga rättsområden inom den domstolens ansvarsområde. Möjligheten att avgöra ett mål i plenum eller med förstärkt sammansättning med hänvisning till att det rör en principiellt viktig fråga bör i enlighet härmed förbehållas den högsta instansen. Det finns därför inte anledning att införa en sådan möjlighet för Patent- och marknadsöverdomstolen.

9.6 Domförhet vid ledamots förhinder

9.6.1 Domförhet enligt nuvarande ordning

I rättegångsbalken finns det för såväl tingsrätt som hovrätt bestämmelser om domförhet vid ledamots förhinder.

För tvistemål i tingsrätt gäller att om rätten består av tre lagfarna domare och det inträffar förfall för någon av dessa sedan huvudförhandlingen har påbörjats, är rätten ändå domför (1 kap. 3 a § RB). I brottmål i tingsrätt gäller att om någon eller några av ledamöterna får förhinder sedan huvudförhandlingen har påbörjats, är rätten domför med en lagfaren domare och två nämndemän (1 kap. 3 b § RB).

För tvistemål i hovrätt gäller att om en av de lagfarna ledamöterna får förhinder sedan huvudförhandling har påbörjats, är rätten ändå domför (2 kap. 4 § första stycket RB). I brottmål i hovrätt gäller att om en av de lagfarna domarna eller en av nämndemännen får förhinder sedan huvudförhandling har påbörjats, är rätten ändå domför (2 kap. 4 § andra stycket RB).

Bestämmelserna i rättegångsbalken om domförhet vid förhinder är genom hänvisning i ärendelagen (3 § ÄL) tillämpliga också vid domstolarnas handläggning av ärenden. Även i marknadsföringsrättslagen och konkurrenslagen finns bestämmelser om tingsrättens domförhet vid förhinder för ledamot (54 § MfL respektive 8 kap. 8 § KL). Några motsvarande förhinderregler finns inte för Patentbesvärsträtten eller Marknadsdomstolen.

9.6.2 Ledamots förhinder i patent- och marknadsdomstolarna

Förslag: Om Patent- och marknadsdomstolen eller Patent- och marknadsöverdomstolen i ett patenträttsligt, växtförädlarrättsligt, konkurrensrättsligt eller marknadsföringsrättsligt mål eller ärende består av fler än två ledamöter och en av ledamöterna får förhinder sedan huvudförhandlingen eller motsvarande handläggning har påbörjats, är rätten ändå domförr om minst en av de kvarvarande ledamöterna är lagfaren domare.

I övriga mål och ärenden ska rättegångsbalkens respektive ärendelagens regler gälla.

Skälen för förslaget: Bestämmelser om domförhet vid förhinder syftar till att åstadkomma en balans mellan intresset av en kvalificerad sammansättning och intresset av en effektiv handläggning.

Utan regler om domförhet vid förhinder kan föredragningar och muntliga förhandlingar behöva tas om i fall någon ledamot blir långvarigt förhindrad att delta i arbetet (jfr RÅ 1997 ref. 10 där Högsta förvaltningsdomstolen ansåg att Patentbesvärsrätten hade förfarit felaktigt när den, efter förhandling, i ny sammansättning avgjort målet utan att hålla en ny förhandling).

Särskilt en förnyad huvudförhandling kan orsaka olägenheter för både parterna och domstolen. När det gäller mindre långvariga förhinder för en ledamot kan domstolen skjuta på avgörandet av målet, men detta är inte en tillfredsställande lösning när det rör sig om längre förhinder. Domstolen kan visserligen för säkerhets skull använda sig av utökad sammansättning. Den möjligheten bör dock av resursskäl huvudsakligen utnyttjas för stora och komplicerade mål och ärenden och endast i undantagsfall för att förhindra att problem uppkommer till följd av att någon ledamot skulle kunna få förhinder under målets eller ärendets handläggning. Rätten bör alltså inte bestå av fler ledamöter än som är

sakligt motiverat för en effektiv och rationell handläggning av målet eller ärendet.

När det gäller processen enligt ärendelagen är frekvensen av muntliga förhandlingar lägre än enligt rättegångsbalken eftersom den processen som huvudregel är skriftlig. I dessa fall blir vinsterna av en förhinderregel därför inte lika stora. Regler som tillåter att handläggningen fortsätter trots att en ledamot får förhinder bör dock innebära fördelar även i sådana fall, t.ex. vid rent skriftlig handläggning av ärenden som inneburit förberedelsearbete och tidskrävande föredragningar innan någon av rättsens ledamöter får förhinder.

Det bör understrykas att regler om domförhet vid ledamots förhinder inte innebär en skyldighet utan enbart en möjlighet för domstolen att fortsätta handläggningen med en reducerad sammansättning. Domstolen kan välja att skjuta upp handläggningen av målet t.ex. då ledamotens förhinder förutses bli kortvarigt eller då målets eller ärendets omfattning och svårighetsgrad talar mot att avgöra det med färre ledamöter än normalt. Som redovisas ovan finns det enligt nuvarande ordning förhinderregler som är tillämpliga på många av de aktuella målen. Motsvarande gäller för t.ex. mark- och miljödomstolarna.

Mot den angivna bakgrunden bör det, som ett komplement till reglerna i rättegångsbalken och ärendelagen för de mål och ärenden som handläggs i Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen och där tekniska ledamöter eller ekonomiska experter ingår i rätten, i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar införas bestämmelser om domförhet vid förhinder. Bestämmelserna bör gälla om förhinder uppstår sedan huvudförhandling eller motsvarande handläggning inletts (jfr 9 § lagen [2010:921] om mark- och miljödomstolar). Därigenom omfattas även föredragning i ett ärende eller mål som avgörs på handlingarna. Det är viktigt att sammansättningen inte blir alltför begränsad på grund av ett inträffat förhinder. Kravet på kvalitet får inte tillåtas ge vika av effektivitetshänsyn. I övrigt bör regeln inte göras beroende av hur många ledamöter som rätten bestod av vid handläggningens

inledning. En förutsättning för fortsatt domförhet bör dock vara att minst en av de kvarvarande ledamöterna är lagfaren domare.

9.7 Rättens ordförande

Förslag: Rättens ordförande ska alltid vara lagfaren domare.

Skälen för förslaget: I allmän domstol är enligt nuvarande ordning rättens ordförande alltid en lagfaren domare. Det gäller också i de fall särskilda ledamöter ingår i rätten (66 § PL, 8 kap. 8 § KL och 54 § MfL). Detsamma gäller i Marknadsdomstolen (9 § MDL). Patentbesvärsrätten är däremot i vissa fall domför med enbart tekniska ledamöter och en av dessa är då rättens ordförande (2–4 §§ PBRL).

I mål och ärenden enligt patentlagen, växtförädlarrättslagen, konkurrenslagen och marknadsföringslagen kommer enligt vad som föreslås i denna promemoria andra ledamöter än lagfarna ledamöter att i de flesta fall delta i Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen. Minst en lagfaren ledamot föreslås dock alltid ingå i rätten. Domstolens primära uppgift är att göra en rättslig prövning av de frågor som överlämnats till domstolen. Ordföranderollen innefattar även att leda förhandlingen och självständigt avgöra t.ex. vissa processrättsliga frågor. Mot denna bakgrund bör rättens ordförande liksom i alla andra vid allmän domstol förekommande mål och ärenden alltid vara en lagfaren domare. Det bör intas en bestämmelse i den nya domstolslagen av den innebörden.

9.8 Omröstning

Förslag: Vid omröstning ska först de lagfarna domarna säga sin mening, därefter ledamöterna med teknisk eller ekonomisk sakkunskap.

Skälen för förslaget: Bestämmelser om omröstning finns i rättegångsbalken. Av 16 kap. 1 § respektive 29 kap. 1 § RB framgår att om det vid överläggning till avgörande förekommer fler meningar, ska omröstning äga rum. Både i tvistemål (16 kap. 3 § RB) och brottmål (29 kap. 3 § RB) gäller att den mening som omfattas av majoriteten ska gälla. Vid lika röstetal har ordföranden utslagsröst i tvistemål medan den lindrigaste eller minst ingripande meningen ska gälla i brottmål, oavsett vilken sida ordförandens röst tillhör. Vid omröstningen ska den som berett målet (referenten) yttra sig först. Om det inte finns någon som har berett målet ska den yngste i rätten först yttra sig. Därefter ska ledamöterna yttra sig allteftersom de har säte i rätten. Om nämndemän ingår i rätten ska de säga sin mening sist (16 kap. 1 § andra stycket och 29 kap. 1 § andra stycket RB).

Rättegångsbalkens bestämmelser om omröstning tillämpas även i domstolsärenden (3 § ÄL). Dessa bestämmelser är därmed enligt nuvarande ordning tillämpliga i immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden i allmän domstol. Detsamma gäller i Patentbesvärsrätten (12 § PBRL) och Marknadsdomstolen. För den senare domstolen föreskrivs att den själv bestämmer i vilken ordning ledamöterna ska säga sin mening (10 § MDL).

Genom föreslagna hänvisningar till rättegångsbalken respektive ärendelagen (se avsnitt 8.2) blir omröstningsreglerna i 16 och 29 kap. RB tillämpliga också i patent- och marknadsdomstolarna. Dessa regler ger dock ingen ledning beträffande omröstningsordningen när ledamöter med särskild sakkunskap ingår i rätten. Mot den bakgrunden bör det i likhet med vad som gäller i mark- och miljödomstolarna föreskrivas i den nya domstolslagen att de lagfarna domarna ska säga sin mening först

och därefter de tekniska eller ekonomiska ledamöterna beroende på vad målet eller ärendet rör. En sådan tydlig och förutsebar reglering är att föredra i förhållande till den ordning som gäller för Marknadsdomstolen.

10 Teknisk och ekonomisk kompetens

10.1 Behov av kompetens

I syfte att tillgodose behovet av särskild sakkunskap föreslås i avsnitt 9 att särskilda tekniska eller ekonomiska ledamöter som huvudregel ska ingå i patent- och marknadsdomstolarna vid prövningen av patenträttsliga, växtförädlarrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden. En förutsättning för en sådan ordning är naturligtvis att båda instanserna har tillgång till personer med nödvändig kompetens.

Uppgiften för en särskild ledamot (expert) är generellt sett i första hand att hjälpa rättens övriga ledamöter att förstå det av parterna presenterade processmaterialet. Experten kan sägas vara en "tolk" mellan parterna och rätten. Det innebär att experten kan underlätta rättens materiella processledning och därmed en tillfredsställande utredning av målet. Vidare kan experten förbättra rättens möjligheter att bedöma invecklad bevisning av t.ex. teknisk eller ekonomisk natur och medverka till att rätten lättare kan sätta in processmaterialet i sitt rättsliga sammanhang (jfr SOU 1987:13 s. 87). Detta gäller även för de mål och ärenden som kommer att handläggas i patent- och marknadsdomstolarna. Det ska dock nämnas att de tekniska experterna, som framgår av avsnitt 9.3, har en särskild roll.

I de följande avsnitten övervägs närmare hur behovet av särskilda ledamöter i de båda domstolarna bäst kan tillgodoses och vilka krav som bör ställas på sådana ledamöter.

10.2 Ledamöter med teknisk kompetens

10.2.1 Tekniska ledamöter enligt nuvarande ordning

Enligt nuvarande ordning deltar tekniskt sakkunniga ledamöter i flertalet fall vid handläggningen av överklagade patentmål i Patentbesvärsrätten. Även i de patentmål där Stockholms tingsrätt är exklusivt forum ska som huvudregel tekniskt sakkunniga ledamöter ingå i rätten. Detsamma gäller för hovrätten i dessa mål (se avsnitt 9.2.2).

I Patentbesvärsrätten är de tekniskt kunniga ledamöterna anställda i domstolen som patenträttsråd (2 § PBRL). I de allmänna domstolarna är de tekniskt sakkunniga ledamöterna förordnade av regeringen för viss tid (68 § PL). Tingsrätten respektive hovrätten bestämmer vilka av de förordnade ledamöterna som ska delta i det enskilda målet. Samtliga tekniskt kunniga patenträttsråd i Patentbesvärsrätten har förordnande som sakkunniga ledamöter i allmän domstol. Sedan lång tid tillämpas en ordning som innebär att en av de två tekniskt sakkunniga ledamöter som deltar i handläggningen av patenträttsliga tvistemål och brottmål i allmän domstol normalt är ett patenträttsråd från Patentbesvärsrätten (jfr prop. 1985/86:86 s. 19 och SOU 2001:33 s. 56.). Patenträttsråden värdesätts på grund av att de förutom sina allmänna tekniska kunskaper har en patenträttslig erfarenhet i frågor som rör exempelvis bedömning av uppfinningshöjd samt tolkning och formulering av patentkrav. De har även god kännedom om patentprocessen.

10.2.2 Tekniska ledamöter i patent- och marknadsdomstolarna

Förslag: Särskilda ledamöter i Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen i patenträttsliga och växtförädlarrättsliga mål och ärenden ska utgöras av anställda patentråd och av särskilt förordnade tekniska experter.

Regeringen ska utnämna patentråd. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska förordna tekniska experter på viss tid.

Skälen för förslaget

Patent- och marknadsdomstolen

I Patent- och marknadsdomstolen ska som huvudregel ingå en teknisk ledamot i registreringsärenden och två tekniska ledamöter i tvistemål och brottmål. År 2012 inkom 38 patentregistreringsmål till Patentbesvärsrätten och 16 patenträttsliga tvistemål till Stockholms tingsrätt.

Erfarenheten visar att en ändamålsenlig handläggning av patenträttsliga mål och ärenden förutsätter att ledamöter med särskild sakkunskap tar aktiv del i beredningen av dessa. Det bedöms därför finnas ett behov av att i Patent- och marknadsdomstolen ha permanent tillgång till personer med en allmänteknisk kompetens och ett patenträttsligt kunnande som kontinuerligt kan ta aktiv del i handläggningen av målen och ärendena. En sådan särskild ledamot kan också vägleda de lagfarna ledamöterna när det gäller att identifiera vilken särskild teknisk sakkunskap som behövs i målet eller ärendet och vilken ytterligare teknisk ledamot som i ett mål bäst svarar mot detta behov och som därför bör ingå i rätten. Med hänsyn härtill och i syfte att få till stånd en effektiv handläggning av hög kvalitet bör det i Patent- och marknadsdomstolen finnas fast anställda tekniska domare. Motsvarande ordning gäller i mark- och miljödomstolarna.

Med hänsyn till det förväntade antalet mål och ärenden i domstolarna samt antalet tekniska ledamöter som föreslås ingå i rätten är det inte lämpligt eller ens möjligt med en ordning där samtliga tekniska ledamöter är anställda i domstolen. Den kompetens som de anställda tekniska ledamöterna har bör alltså även fortsättningsvis paras med extern kompetens. Genom sådana experter kan domstolen tillföras teknisk spetskompetens inom just det teknikområde som målet rör. De två teknikerkategorierna kan därigenom komplettera varandra på ett välbehövligt sätt. En sådan ordning hindrar naturligtvis inte att domstolen, om det bedöms lämpligt, avgör t.ex. ett tvistemål med två vid domstolen anställda tekniska ledamöter eller har en sammansättning med två externa tekniska ledamöter. Det bör överlämnas åt domstolen att avgöra vilka tekniska ledamöter som i det enskilda målet eller ärenden ska ingå i rätten.

De domförhållsregler som föreslås i avsnitt 9 innebär att något färre ledamöter som huvudregel kommer att delta vid avgörandet av registreringsärenden i Patent- och marknadsdomstolen än vad som nu gäller i Patentbesvärshänsrätten. Det är samtidigt önskvärt att de anställda tekniska ledamöterna har utrymme att delta i beredningen och avgörandet av de patenträttsliga tvistemålen och brottmålen i större utsträckning än för närvarande. Det är också lämpligt att det finns fast anställda ledamöter i ett sådant antal att de i patentmålen förekommande disciplinerna (mekanik, elektroteknik och kemi - organisk och oorganisk) i möjligaste mån är företrädda. Med hänsyn till att det inte förekommit något mål om växtförädlarrätt de senaste tio åren bedöms det inte motiverat att ha den specialiteten representerad bland de anställda ledamöterna. Mot den angivna bakgrunden bedöms det finnas ett behov av i vart fall fyra anställda tekniska ledamöter i Patent- och marknadsdomstolen.

Externa ledamöter med patenträttslig kunskap kan hämtas från t.ex. patentombudskåren och industrin. Ledamöter med särskilda facktekniska kunskaper bör, i enlighet med nuvarande ordning, företrädesvis vara professorer och andra mycket kvalificerade sakkunniga.

Patent- och marknadsöverdomstolen

För Patent- och marknadsöverdomstolen är situationen i huvudsak densamma som för underrätten. Domstolen behöver ha tillgång till ledamöter med teknisk sakkunskap för handläggningen och avgörandet av patenträttsliga och växtförädlarrättsliga mål och ärenden. År 2012 inkom sex registreringsärenden till Högsta förvaltningsdomstolen samt åtta tvistemål och ärenden till Svea hovrätt.

Inte minst med hänsyn till att målen och ärendena redan har hanterats i en domstolsinstans är behovet av teknisk kompetens under beredningen inte lika framträdande i Patent- och marknadsöverdomstolen. Det förväntat låga målunderlaget i Patent- och marknadsöverdomstolen och den domstolens roll som överprövande instans medför också att behovet av anställda tekniska domare är betydligt mindre än i underinstansen. Det finns varken behov av eller förutsättningar i övrigt att ha fast anställda tekniska ledamöter i Patent- och marknadsöverdomstolen som behärskar samtliga förekommande tekniska discipliner. Det framstår mot den bakgrunden som rimligt att det i Patent- och marknadsöverdomstolen finns i vart fall en anställd teknisk ledamot som kan delta i beredningen, jämte de lagfarna ledamöterna svara för patenträttsliga bedömningar och utgöra ett allmänt stöd i tekniska frågeställningar av framför allt registreringsärendena samt naturligtvis delta i avgörandet av mål och ärenden. Den för det enskilda målet eller ärendet nödvändiga spetskompetensen bör däremot i huvudsak finnas hos de särskilt förordnade tekniska experterna i enlighet med vad som gäller enligt nuvarande ordning.

Närmare om de tekniska ledamöterna

När mark- och miljödomstolarna tillkom år 2011 ändrades be-teckningen på de fast anställda tekniska domarna (tidigare fastighetsråd och miljøråd) till tekniska råd, vilket även omfattar domare med särskilda sakkunskaper i plan- och byggfrågor. I

Patentbesvärsrätten har samtliga domare beteckningen patenträttsråd. Det framstår som önskvärt att i viss utsträckning särskilja de sakkunniga domarna i patent- och marknadsdomstolarna från motsvarande kategori i mark- och miljödomstolarna och samtidigt tydliggöra att det inte är fråga om samma ledamöter som för närvarande finns i Patentbesvärsrätten. De anställda tekniska domarna bör mot den angivna bakgrunden få beteckningen *patentråd*. Patentråden bör, på samma sätt som gäller för tekniska råd, utnämnas med fullmakt av regeringen efter förslag av Domarnämnden.

Enligt nuvarande ordning benämns de externa ledamöterna i patentmål som tekniskt sakkunniga ledamöter. I bl.a. konkurrens- och marknadsföringsmål används begreppet experter. I andra sammanhang, bl.a. i fastighets- och miljömål, används begreppet särskilda ledamöter. Om nuvarande terminologi behålls blir distinktionen mellan de externa ledamöterna och samlingsbegreppet tekniska ledamöter oklar. Mot denna bakgrund och i syfte att få en enhetlig terminologi inom patent- och marknadsdomstolarna bör de externa ledamöterna i patenträttsliga mål och ärenden benämnas *tekniska experter*. Dessa bör förordnas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer på viss tid.

10.3 Ledamöter med ekonomisk kompetens

10.3.1 Ekonomiska experter enligt nuvarande ordning

Enligt nuvarande ordning deltar ekonomiska experter vid huvudförhandling i Stockholms tingsrätt i mål enligt konkurrenslagen och marknadsföringslagen. En sådan expert får även i vissa andra fall ingå i rätten. I Marknadsdomstolen deltar ekonomiska experter som regel i dömandet (se avsnitt 9.2.4). Experterna i såväl tingsrätt som Marknadsdomstolen förordnas av regeringen för viss tid (8 kap. 11 § KL, 58 § MfL och 6 § lagen om marknadsdomstol m.m.).

10.3.2 Ekonomiska experter i patent- och marknadsdomstolarna

Förslag: Särskilda ledamöter i Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen i marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden ska utgöras av särskilt förordnade ekonomiska experter.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska förordna ekonomiska experter på viss tid.

Skälen för förslaget: I Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen ska som huvudregel ingå en eller två särskilda ekonomiska ledamöter vid handläggningen av marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden. Dessa ledamöter ska framför allt bidra med nationalekonomisk eller företagsekonomisk fackkunskap. I mål enligt marknadsföringslagen kan det vidare finnas behov av experter med annan sakkunskap. Det kan exempelvis röra sig om expertis på masskommunikation med kunskap om hur reklam i olika medier uppfattas av mottagaren (jfr SOU 1993:59 s. 486 f.). Ett annat exempel är personer med speciell branschkunskap. År 2012 kom 27 mål in till Marknadsdomstolen, varav 25 mål enligt marknadsföringslagen och två mål enligt konkurrenslagen. Samma år inkom till Stockholms tingsrätt sex mål enligt marknadsföringslagen och tre mål enligt konkurrenslagen. Till övriga tingsrätter inkom en handfull mål.

Enligt nuvarande ordning deltar externa ekonomiska experter i rätten vid avgörande av de aktuella målen och ärendena i tingsrätt och Marknadsdomstolen. De ekonomiska experterna deltar även vid prövning av frågor under rättegången. Såvitt framkommit fungerar denna ordning väl. Den föreslagna nya prövningsordningen förändrar inte nämnvärt domstolens behov av tillgång till ekonomisk sakkunskap såvitt avser antal eller omfattning. Även om det i vissa fall kan vara lämpligt att förstärka rätten redan under beredningen av komplicerade mål är behovet av särskilda ledamöter under beredningen av de marknads-

föringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen och ärenden är inte lika framträdande som för de patenträttsliga målen och ärenden. Behovet av ekonomiskt kunniga ledamöter i patent- och marknadsdomstolarna kommer i stället att huvudsakligen finnas vid huvudförhandling eller annan motsvarande handläggning för avgörande av de aktuella målen och ärendena. Med hänsyn till detta samt att det kommer att vara fråga om ett förhållandevis litet antal mål och ärenden är det tveksamt om det finns utrymme att heltidssysselsätta ekonomiska ledamöter i domstolarna. Genom att använda externa ekonomiska ledamöter erhålls också en större flexibilitet vid val av ledamot i det enskilda fallet än om ledamöterna är anställda vid domstolarna. De särskilda ekonomiska ledamöterna bör således, liksom enligt nuvarande ordning, vara särskilt förordnade ekonomiska experter.

10.4 Kompetenskrav

Förslag: De särskilda ledamöterna (patentråd och tekniska respektive ekonomiska experter) i Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen ska ha teknisk, ekonomisk eller annan relevant utbildning samt ha erfarenhet av sådana sakfrågor som domstolarna prövar.

Skälen för förslaget: De teknikområden som patenträtten innefattar kan indelas i kemi (organisk och oorganisk), mekanik och elektroteknik. I växtförädlarrättsliga mål uppkommer frågor som fordrar kunskap i biologi och genteknik. I marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden behöver experterna besitta i första hand nationalekonomisk eller företagsekonomisk fackkunskap men även andra kompetensbehov kan finnas (se avsnitt 10.3.2).

När det gäller de tekniskt kunniga patenträttsråden i Patentbesvärsrätten uppställs enligt nuvarande ordning inte annat krav i

lag än att de ska vara just tekniskt kunniga (2 § PBRL). Motsvarande gäller för de tekniskt sakkunniga ledamöterna i allmän domstol (68 § PL). När det gäller de ekonomiska experterna finns inte heller något särskilt kompetenskrav (4 § MDL, 58 § MfL och 8 kap. 11 § KL). För de tekniska råden i mark- och miljödomstolarna uppställs däremot i lag ett krav på att ledamöterna ska ha teknisk eller naturvetenskaplig utbildning och erfarenhet av sådana sakfrågor som domstolen prövar. För de särskilda ledamöterna i dessa domstolar finns det inget utbildningskrav, men det specificeras vilka frågor ledamöterna ska ha erfarenhet av (2 § lagen om mark- och miljödomstolar).

Det är angeläget att de särskilda ledamöter som ska delta i prövningen i patent- och marknadsdomstolarna har rätt kompetens. För att kunna utföra sin uppgift på ett adekvat sätt bör en särskild ledamot ha nödvändiga sakkunskaper och alltså vara väl förtrogen med de tekniska, ekonomiska eller andra frågeställningar som kan uppkomma i målet eller ärendet. För att kunna komma ifråga som särskild ledamot krävs därför normalt att han eller hon genom utbildning och yrkeserfarenhet har förvärvat särskilda kunskaper i det ämne som är aktuellt i det enskilda målet. Vidare krävs naturligtvis att personen bedöms i övrigt lämplig att verka som särskild ledamot. Bland annat bör krävas att personen inte är knuten till någon aktör i målet eller ärendet.

Varje tekniskt eller ekonomiskt kunnig ledamot kan naturligtvis inte behärska ett helt sakområde. Det är däremot viktigt att de särskilda ledamöterna sammantaget har en så heltäckande kompetens som möjligt och att de ledamöter som sedan deltar vid handläggningen och avgörandet av ett visst mål eller ärende har den kompetens som efterfrågas i det fallet. Detta måste den myndighet som förordnar experter och den domstol som väljer vilken särskild ledamot som ska delta i det enskilda målet eller ärendet ha i åtanke. Även om detta enligt nuvarande ordning synes ha fungerat väl bedöms det mot bakgrund av den betydelse som specialistkunskaper har i de aktuella mål- och ärendetyperna ändå rimligt att i lag uppställa krav på att de särskilda leda-

möterna ska ha såväl relevant utbildning som erfarenhet av de frågor som domstolarna prövar.

10.5 Ersättning till experter

Bedömning: Ersättningen till de tekniska och ekonomiska experterna i patent- och marknadsdomstolarna bör vara enhetlig. Nivån bör höjas i förhållande till vad som gäller för närvarande.

Skälen för bedömningen: För närvarande utgår ersättning till de tekniskt sakkunniga ledamöterna i patentmål i tingsrätt och hovrätt med 680 kr per sammanträdesdag och 180 kr per förberedelsedag. Ersättning för efterarbete under annan dag än sammanträdesdag får utgå med samma belopp som för förberedelsearbete (2 och 3 §§ förordningen [1982:814] om ersättning till nämndemän och vissa andra uppdragstagare inom domstolsväsendet m.m.). Ersättningen till de ekonomiska experterna i tingsrätt i marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål uppgår till 1 500 kr per sammanträdesdag och högst detta belopp per förberedelsedag. För särskilt komplicerade mål får domstolen besluta om högre ersättning. (Ju2001/7917/DOM och Ju2002/2205/DOM). Ersättningen till de ekonomiska experterna i Marknadsdomstolen uppgår 2 250 kr per sammanträdesdag. Även förlorad arbetsförtjänst är ersättningsgill (4 och 7 §§ förordningen [1992:1299] om ersättning för uppdrag i statliga styrelser, nämnder och råd m.m. samt Fi 2007/9966).

När tekniska och ekonomiska experter ska tjänstgöra i en och samma domstol är det rimligt att deras ersättningsvillkor är enhetligt reglerade. Det har vidare vid flera tillfällen framförts att ersättningsnivåerna till experterna i allmän domstol är för låga (jfr bl.a. SOU 2001:33).

De experter som deltar i de patenträttsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen och ärendena har

en specialistkompetens som är av stort värde för domstolarna. De innehar i allmänhet sådana anställningar att den ersättning som för närvarande utbetalas till dem per sammanträdesdag för deltagande i mål i allmän domstol långt ifrån motsvarar deras lön för den tiden. Detta talar för att ersättningen bör höjas.

Domstolarna har visserligen inte resurser att betala en helt marknadsmässig ersättning, utan måste i viss utsträckning förlita sig på att den som åtar sig uppdraget som expert värdesätter den erfarenhet som uppdraget ger. I de fall experten inte kan utföra uppdraget inom ramen för sin anställning är det dock rimligt att ersättningen i möjligaste mån står i paritet med den förlorade arbetsförtjänsten. I annat fall riskerar kretsen experter att begränsas till men för kvaliteten i dömandet. Sammantaget görs bedömningen att ersättningen till experterna i patent- och marknadsdomstolarna bör höjas.

11 En effektiv handläggning

11.1 Betydelsen av en effektiv process

Den föreslagna reformen medför en effektivare handläggning

Den ordning för domstolsprövningen av de immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen och ärendena som föreslås i denna promemoria innebär i sig att handläggningen av de aktuella målen och ärendena kan bli effektivare och att domstolarnas avgöranden kan hålla en hög kvalitet.

Konstruktionen med en särskild domstol innebär att prövningen av målen koncentreras till en domstol i varje instans. Genom att domstolsprövningen samlas i en större organisation ges utrymme för en mer robust beredningsorganisation och goda möjligheter att förstärka den särskilda domstolen vid målökning. Härigenom säkerställs att målen inte blir liggande på grund av otillräckliga resurser. Som anförs i avsnitt 6.5 ska vidare de nu aktuella målen vara de särskilda domstolarnas främsta och huvudsakliga uppgift och de ska därför inte kunna prioriteras ned till förmån för andra mål. Även det förhållandet att krav på prövningstillstånd kommer att gälla vid överklagande av avgöranden från patent- och marknadsdomstolarna bidrar till en effektiv handläggning och möjliggör för överrätterna att i större utsträckning snabbt kunna fokusera på de mål och ärenden som är i behov av en fullständig prövning.

Såväl koncentrationen till en domstol i varje instans som en samlad prövning i en större organisation innebär att befintlig kompetens hos de lagfarna ledamöterna bättre kan utnyttjas, lik-

som även en möjlighet att stärka kompetensen hos dessa ledamöter. Den förstärkning av kompetensen som följer av de åtgärder som nu föreslås bidrar även det till en ökad snabbhet i förfarandet.

Ändamålsenliga processregler

Rättegångsreglerna i allmän domstol måste vara moderna och ändamålsenliga. De ska säkerställa att mål och ärenden i domstol kan avgöras inom rimlig tid. Genom ett processuellt regelverk som är flexibelt så att handläggning av det enskilda målet eller ärendet kan anpassas till vad som behövs för prövningen av just det målet eller ärendet kan en effektivare domstolsprövning uppnås. Detta var också en av grundtankarna bakom reformen En modernare rättegång, som trädde i kraft år 2008 (prop. 2004/05:131). Genom reformen betonas parternas ansvar för att driva processen framåt mot ett avgörande.

Ett antal förändringar av det processuella regelverket har genomförts för att uppnå detta. Vissa av förändringarna tar sikte på vissa måltyper, t.ex. tvistemål, medan andra gäller alla mål och ärenden. Det handlar bl.a. om ändringar av reglerna om sammanträden under förberedelsen samt om att kallelser och påföljder vid utevaro har gjorts mer enhetliga och påföljderna vid utevaro för parter som ska höras i bevissyfte i tvistemål har skärpts. Det har vidare blivit möjligt för parterna att vid huvudförhandling presentera processmaterial genom att hänvisa till skriftliga handlingar eller ljud- och bildupptagningar i målet i stället för att redovisa uppgifterna muntligen. Det har också skapats en möjlighet att i tvistemål under vissa förutsättningar åberopa skriftliga vittnesberättelser som bevis. Dessutom får bevisupptagning ske utom huvudförhandling i större omfattning, bl.a. om det kan antas att målet kommer att avgöras utan huvudförhandling. Därtill kommer att reglerna om upprättande av tidsplaner och sammanställningar av parternas ståndpunkter i tvistemål har skärpts.

Genom reformen används också modern teknik i större utsträckning i domstolarna. Vidare har systemet med prövningstillstånd i hovrätten utvidgats till att omfatta alla överklagade avgöranden i tvistemål och ärenden. Även reglerna för bevisupptagning i hovrätten har förändrats. Härigenom kan hovrätten i större utsträckning grunda sin bedömning på samma material som tingsrätten har haft. Därmed tydliggörs att tyngdpunkten i rättskipningen ligger i första instans. Det innebär också att förhörs personer i mindre utsträckning behöver inställa sig i hovrätten och lämna sina berättelser ytterligare en gång.

Behov av ytterligare åtgärder

Genom såväl de förändringar som föreslås i denna promemoria som införandet av det mer ändamålsenliga processregelverk som numera gäller för allmän domstol ges alltså förutsättningar för en effektiv handläggning av de aktuella målen och ärendena.

Det är nödvändigt att parterna och domstolarna tar ett ansvar för att driva målen och ärendena framåt mot ett avgörande och utnyttjar de möjligheter som står till buds för att få ett snabbt avslut på handläggningen. Som exempel behöver stor vikt läggas vid att upprätta och kontinuerligt uppdatera tidsplaner och sammanställningar över parternas ståndpunkter. Detta medför en uppstramning och effektivisering av förberedelsen och driver processen framåt mot ett avgörande. Det skapar också bättre förutsättningar för en koncentrerad och effektiv huvudförhandling. Att vid huvudförhandling hänvisa till handlingar och bevisning kan också medföra betydande fördelar för effektiviteten i handläggningen, inte minst i stora och komplicerade mål med omfattande skriftligt material.

För att snabba upp domstolsförfarandet är det också angeläget att rätten utövar en aktiv processledning. Rätten bör genom frågor och förelägganden utreda eventuella oklarheter och tydliggöra i vilka avseenden parterna behöver komplettera sin talan. Även vikten av att vara restriktiv med att både begära och bevilja anstånd bör understrykas i detta sammanhang. Vidare har parter-

na i dispositiva tvistemål en alltför sällan utnyttjad möjlighet att avtala om att inte överklaga en tingsrätts- eller hovrättsdom, vilket möjliggör en prövning i färre instanser för de parter som anser att detta är särskilt angeläget.

Mot den angivna bakgrunden bedöms patent- och marknadsdomstolarna ha goda förutsättningar att avgöra mål och ärenden med den effektivitet som är nödvändig. Det finns dock anledning att ändå överväga vissa ytterligare åtgärder för att säkerställa en effektiv handläggning av målen och ärenden.

11.2 Kumulation av mål och ärenden

Bestämmelser om förening i en rättegång av mål och ärenden (kumulation) finns i rättegångsbalken, konkurrenslagen, marknadsföringslagen och de immaterialrättsliga lagarna. Innebörden av kumulation är att flera mål eller ärenden blir föremål för gemensam handläggning i en rättegång.

Bestämmelser om kumulation av flera tvistemål finns i rättegångsbalken. Av 14 kap. 1 § RB framgår att om någon samtidigt väcker flera käromål mot samma svarande, ska de handläggas gemensamt om de stödjer sig på väsentligen samma grund. Det samma gäller om en kärande samtidigt väcker käromål mot flera svarande eller om flera kärande väcker käromål mot en svarande (14 kap. 2 § RB). Det finns också bestämmelser om förening av mål vid genkäromål, intervention och återgångskrav och liknande (14 kap. 3-5 §§ RB). Därutöver finns en kompletterande bestämmelse enligt vilken mål mellan samma eller olika parter även i övrigt får handläggas i en rättegång om det är till fördel för utredningen (14 kap. 6 § RB). I sistnämnda fall får målen skiljas åt, när det finns skäl till det. För att kumulation med stöd av nu nämnda bestämmelser ska vara möjlig krävs dels att målen väckts vid samma domstol och att denna är behörig, dels att samma rättegångsform är tillämplig för målen (14 kap. 7 § RB). Det finns dock en möjlighet för Högsta domstolen att besluta om

kumulation av mål som väckts vid olika domstolar (14 kap. 7 a § RB).

Rättegångsbalken innehåller även bestämmelser om förening av brottmål. Om åtal väckts mot någon för flera brott eller om åtal väckts mot flera för att ha tagit del i samma brott, ska åtalen handläggas i en rättegång, om inte rätten anser att det är lämpligare att de handläggs separat. Om åtal väckts mot flera för skilda brott får de handläggas i en rättegång, om det är till fördel för utredningen. För att åtal ska få förenas krävs, liksom för tvistemålsens del, att de väckts vid samma domstol och att denna är behörig samt att samma rättegångsform är tillämplig för åtalen. Åtal som förenats får åter särskiljas när det finns skäl till det (45 kap. 3 § RB). När det gäller förening av tvistemål och brottmål finns bestämmelser i 22 kap. RB som möjliggör att en talan om enskilt anspråk i anledning av ett brott förenas med ett åtal för brottet. Det enskilda anspråket kan avskiljas från brottmålet, om en fortsatt gemensam handläggning skulle medföra väsentliga olägenheter (22 kap. 5 § RB).

Även konkurrenslagen innehåller bestämmelser om kumulation. Mål och ärenden enligt konkurrenslagen som handläggs av samma domstol får handläggas gemensamt, om det är till fördel för utredningen. Handläggningen ska ske enligt reglerna i rättegångsbalken för indispositiva tvistemål (8 kap. 6 § KL). Denna möjlighet till kumulation gäller inte för mål om utdömande av vite. Vidare får ett mål om skadestånd endast kumuleras med ett mål om konkurrensskadeavgift. Om en fortsatt gemensam handläggning skulle medföra väsentliga olägenheter, får rätten besluta att särskilja målen (8 kap. 7 § KL). Enligt marknadsföringslagen får ett skadeståndsmål endast förenas med ett annat mål enligt den lagen (62 § MfL).

I de immaterialrättsliga lagarna finns bestämmelser om kumulation av talan om utdömande av vite med talan om föreläggande av nytt vite (t.ex. 53 b § sjunde stycket och 53 e § fjärde stycket URL). Eftersom en talan om föreläggande av vite handläggs i vissa fall enligt rättegångsbalken (t.ex. 53 b sjätte stycket och 53 e § andra stycket URL) och i andra fall enligt ärendelagen

(t.ex. 53 e § tredje stycket URL) möjliggörs genom dessa bestämmelser kumulation såväl av tvistemål och brottmål som av ärenden och brottmål.

11.2.1 Ökade möjligheter till kumulation införs

Förslag: En möjlighet för patent- och marknadsdomstolarna att i andra fall än som följer av rättegångsbalken kumulera mål och ärenden i en rättegång införs i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar.

Bedömning: Det är inte nödvändigt att i lag reglera frågan vilka handläggningsregler som ska tillämpas vid kumulation.

Skälen för förslaget

Inledning

Genom att samla de immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen och ärendena i en och samma domstol möjliggörs en snabbare och mer kostnadseffektiv handläggning där synergieffekter till fördel för kvaliteten kan uppnås, t.ex. genom att domarna får en bredare och djupare kunskap inom de aktuella rättsområdena. För parterna innebär samlingen vidare att de inte behöver initiera flera parallella processer vid olika domstolar.

Genom att möjliggöra att flera mål och ärenden kan förenas i en rättegång skulle fördelarna med reformen kunna bli ännu tydligare. I flera fall innebär nämligen möjligheten att kumulera mål och ärenden vinster för såväl parterna som domstolen. Denna bedömning gjorde också 1999 års patentprocessutredning (SOU 2001:33 s. 114). I många fall vinner man den fördelen att det processmaterial som är av betydelse för prövning av olika frågor behöver framläggas endast en gång. Dessutom ökar förutsättningarna för att lika saker blir lika avgjorda eller för att sammanhängande frågor blir prövade i ett sammanhang (jfr Fitger m.fl.,

Rättegångsbalken s. 14:3). Härigenom innebär förening av mål och ärenden i en rättegång en besparing av kostnader och besvär för såväl parterna som domstolen. Fråga är därför vilket utrymme som bör finnas att kumulera mål och ärenden i patent- och marknadsdomstolarna.

Kumulation av mål

Rättegångsbalkens regler och därigenom reglerna om förening av flera mål i 14, 22 och 45 kap. RB föreslås bli tillämpliga också i patent- och marknadsdomstolarna (se avsnitt 8.2). För att sådan kumulation ska vara möjlig krävs dock normalt att samma rättegångsform är tillämplig (14 kap. 7 § och 45 kap. 3 § RB). Det väcker frågan om den omständigheten att det för ett mål gäller särskilda sammansättningsregler innebär att olika rättegångsformer är tillämpliga. Processlagberedningen menade i det hänseendet att ett mål för vilket rätten var domför endast i en kvalificerad sammansättning inte fick sammanföras med ett mål för vilket en enklare sammansättning var tillåten, medan däremot det senare målet kunde sammanföras med det förra (se NJA II 1943 s. 566). Detta uttalande synes grunda sig på uppfattningen att ett mål kumuleras med ett annat och inte två mål med varandra, dvs. det finns ett mål som är huvudmål och ett mål som är bimål. Samma synsätt kommer till uttryck i viss men inte all senare lagstiftning (se bl.a. 2 kap. 1 § lagen om rättegången i arbetstvister respektive 8 kap. 6 § KL). Förening av mål enligt rättegångsbalkens regler torde således inte hindras av att olika domförhetsregler är tillämpliga så länge rätten har en tillräckligt kvalificerad sammansättning för varje mål som bedöms (jfr Fitger m.fl. Rättegångsbalken s. 45:11). Det innebär att ett patentmål som handläggs i Patent- och marknadsdomstolen med stöd av reglerna i 14 kap. RB kommer att kunna kumuleras med t.ex. ett mönstermål som handläggs i samma domstol eftersom det är fråga om samma rättegångsform.

Kravet på samma rättegångsform hindrar däremot att ett indispositivt mål kumuleras med ett dispositivt mål (se bl.a. prop.

2007/08:135 s. 97). Det innebär att exempelvis ett marknadsföringsrättsligt mål inte med stöd av rättegångsbalkens bestämmelser kommer att kunna kumuleras med ett varumärkesmål trots att de handläggs i samma domstol. Med hänsyn till det samband som kan finnas mellan dessa typer av mål framstår det som ändamålsenligt att det i patent- och marknadsdomstolarna finns en möjlighet till kumulation även i dessa fall. En sådan möjlighet skulle innebära tydliga fördelar i förhållande till nuvarande ordning och öka genomslaget av den föreslagna reformen. Det bör därför införas en särskild regel om kumulation i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar. Härigenom blir det, trots att det är fråga om olika rättegångsformer, t.ex. möjligt att föra talan mot en påstådd efterbildning och i första hand göra gällande att efterbildningen utgör ett varumärkesintrång och i andra hand att den ska förbjudas såsom vilseledande marknadsföring eller marknadsföringsrättsligt otillåten renommésnyltning.

Det finns enligt rättegångsbalken en möjlighet att förena ett enskilt anspråk, exempelvis en skadeståndstalan eller ett yrkande om vitesförbud, med ett brottmål. Däremot är det inte möjligt enligt rättegångsbalken att i andra fall kumulera ett brottmål och ett tvistemål. I de immaterialrättsliga lagarna finns dock en möjlighet att kumulera en talan om utdömmande av vite som handläggs enligt brottmålsreglerna med en tvistemålstalan om föreläggande av nytt vite (t.ex. 53 b § sjunde stycket URL). Denna möjlighet till kumulation bör finnas också i patent- och marknadsdomstolarna. Även om behovet av kumulation av ett tvistemål och ett brottmål bedöms föreligga främst i nu nämnda fall bör bestämmelsen göras allmänt tillämplig på tvistemål och brottmål som handläggs i patent- och marknadsdomstolarna.

Det bedöms inte finnas något behov av att i större utsträckning än som följer av 14 kap. 7 a § RB kunna kumulera mål i patent- och marknadsdomstolarna med mål i andra domstolar.

Kumulation av ärenden

När det gäller möjligheten att förena två eller flera ärenden i en rättegång saknas det särskilda bestämmelser om detta i ärendelagen. I doktrinen har dock uttalats att kumulation i många fall bör tillåtas ske, om det är lämpligt, och att reglerna i 14 kap. RB i viss utsträckning kan tjänas som vägledning (Fitger, Lagen om domstolsärenden, En kommentar, 2 uppl., s. 51, jfr även NJA 1994 s. 297). Att det finns en sådan möjlighet i patent- och marknadsdomstolarna bedöms angeläget. Det bidrar till en effektiv handläggning. I syfte att undanröja eventuella oklarheter om möjligheten att kumulera flera ärenden och tydliggöra villkoren för en sådan handläggning bör regeln om kumulation i den föreslagna lagen om patent- och marknadsdomstolar uttryckligen avse också kumulation av två eller flera ärenden. En sådan reglering har också den fördelen att möjligheterna att förena flera mål och/eller ärenden blir neutrala i förhållande till vilken handläggningsform som är tillämplig.

Kumulation av mål och ärenden

Reformen som sådan innebär inte att det blir möjligt att förena ett mål och ett ärende. Någon sådan möjlighet finns inte heller enligt rättegångsbalken eller ärendelagen. En bestämmelse om gemensam handläggning av mål och ärenden finns däremot i konkurrenslagen (8 kap. 6 § KL). Enligt denna bestämmelse får mål och ärende som handläggs av samma domstol handläggas gemensamt, om det är till fördel för utredningen. Exempelvis kan enligt nuvarande ordning ett ärende om åläggande att upphöra med överträdelse av förbudet enligt konkurrenslagen mot konkurrensbegränsande samarbete handläggas gemensamt med ett mål om konkurrensskadeavgift som avser samma avtal eller förfarande. Den möjligheten bör finnas kvar när målen förs till Patent- och marknadsdomstolen. En bestämmelse om gemensam handläggning av mål och ärenden finns också i de immaterialrättsliga lagarna (t.ex. 53 e § fjärde stycket URL).

Enligt denna bestämmelse får ett ärende om nytt informationsföreläggande handläggas gemensamt med talan om utdömande av vite p.g.a. tidigare informationsföreläggande. Även denna möjlighet bör finnas kvar i patent- och marknadsdomstolarna (jfr ovan angående kumulation av mål). Fråga är om det bör införas en generell sådan möjlighet att sammanlägga mål och ärenden. En sådan möjlighet finns i mark- och miljödomstol (21 kap. 3 § miljöbalken).

När det gäller övriga rättsområden är behovet av att kumulera mål och ärenden särskilt tydligt inom immaterialrätten. Ett registreringsärende angående en immateriell rättighet och ett allmänt mål om intrång i och ogiltighet av en sådan rättighet kommer enligt vad som föreslås i denna promemoria att handläggas i Patent- och marknadsdomstolen som första domstolsinstans. Det innebär att det samtidigt kan förekomma ett ärende och ett mål angående samma rättighet. Som ett exempel kan nämnas att det i domstolen finns ett ärende som rör ett överklagande av ett beslut av Patent- och registreringsverket att avslå en invändning mot ett varumärke samtidigt som det pågår ett mål om intrång och eventuell ogiltighet rörande samma varumärke mellan varumärkesinnehavaren och invändaren. Införandet av en möjlighet att förena ett mål och ett ärende i bland annat ett sådant fall kan antas medföra betydande tidsvinster och kostnadsbesparingar för parterna. Det sparar också domstolarnas resurser och undanröjer risken för motstridiga avgöranden. Att det ska vara möjligt att kumulera mål och ärenden av det slaget föreslås också av 1999 års patentprocessutredning (SOU 2001:33 s. 114). Det kan inte uteslutas att det också i övrigt kan finnas behov av att handlägga ett mål och ett ärende i en rättegång. Mot den angivna bakgrunden bör en möjlighet till kumulation av tvistemål och ärenden som handläggs i patent- och marknadsdomstolarna införas i den föreslagna domstolslagen. Bestämmelsen bör gälla alla de mål och ärendetyper som kommer att handläggas i patent- och marknadsdomstolarna och i såväl första som andra instans.

Närmare om förutsättningarna för kumulation

Som redovisas ovan innebär möjligheten att kumulera mål och ärenden i flera fall vinster för såväl parterna som domstolen. Förening av mål och ärenden är dock inte alltid till fördel för handläggningen. I vissa fall kan det leda till ett mer omfattande och tungrott förfarande i domstolen och att ett mål eller ärende därigenom inte kan avgöras med den skyndsamhet som är önskvärd. Det kan i en del fall vara mer näraliggande att vilandeförklara målet eller ärendet. Den föreslagna bestämmelsen om kumulation bör därför ges en fakultativ utformning. En förutsättning för att gemensam handläggning ska få ske bör vara att det är till fördel för utredningen (jfr 14 kap. 6 § RB och 8 kap. 6 § KL). Det bör också i övrigt vara lämpligt (jfr 2 kap. 1 § lagen om rättegången i arbetstvister). I enlighet med vad som gäller enligt rättegångsbalken bör det vara möjligt att skilja målen och ärendena åt, om det finns skäl för det. Ett alternativ till att särskilja målen och ärendena kan i vissa fall vara att meddela deldom (jfr 17 kap. 4 § RB).

Vilken rättegångsform förfarandet bör följa vid kumulation av mål och ärenden där olika rättegångsform är tillämplig bör avgöras med ledning av vad som anses gälla i övriga fall av sådan kumulation. Vid kumulation av ett mål och ett ärende bör rättegångsbalkens regler tillämpas (jfr t.ex. 8 kap. 6 § KL). Ingår ett brottmål bör reglerna för brottmål följas (jfr NJA II 1943 s. 289 f.). Ingår inte ett brottmål men ett indispositivt tvistemål bör reglerna för indispositiva tvistemål följas (jfr t.ex. 8 kap. 7 § KL och prop. 2007/08:135 s. 99). Att förfarandet ska följa en viss rättegångsform innebär att den rättegångsformen ska tillämpas beträffande förfarandets yttre förlopp. Vid kumulation av ett dispositivt och ett indispositivt mål blir alltså rättegångsbalkens regler för indispositiva tvistemål tillämpliga beträffande förfarandets yttre förlopp. Rättegångsbalkens regler om dispositiva tvistemål blir dock tillämpliga på det dispositiva målet såvitt avser t.ex. parternas möjlighet att förfoga över tvisteföremålet (jfr NJA II 1943 s. 290 och prop. 2007/08:135 s. 99). Denna fråga bör i enlighet med vad som gäller för flertalet fall av kumulation

av mål och ärenden där olika rättegångsform är tillämplig lämnas oreglerad (jfr t.ex. 21 kap. 3 § MB, 8 kap. 7 § KL och 22 kap. 1 RB).

Vissa begränsningar i möjligheten till kumulation

Frågan är vad som ska gälla i fråga om förening av mål och ärenden där det krävs olika sakkunskap, dvs. vad som ska gälla i fråga om kumulation av ett patenträttsligt mål eller ärende där det finns behov av teknisk sakkunskap med ett marknadsföringsrättsligt eller konkurrensrättsligt mål eller ärende där det finns behov av ekonomisk sakkunskap. Det kan sättas i fråga om det över huvud taget bör vara möjligt att kumulera sådana mål och ärenden. Till att börja med kan det konstateras att behovet att kumulera ett patentmål med t.ex. ett konkurrensrättsligt mål förefaller mycket litet. Visserligen kan det förekomma att det i ett mål rörande patentlicens görs gällande att patentet innebär missbruk av dominerande ställning, men i sådant fall finns det regelmässigt inte behov av teknisk sakkunskap. Det innebär vidare svårigheter att reglera rättens sammansättning i sådana fall. Att inom ramen för de i avsnitt 9 föreslagna sammansättningsreglerna använda både tekniska ledamöter och ekonomiska experter i en rättegång skulle innebära en kvantitativ försämring av den särskilda kompetensen. Dessutom skulle det innebära att rätten kommer att bestå av ledamöter som saknar kunskap om delar av målet eller ärendet. Att för dessa ytterst få mål ha en ordning med utökad sammansättning skulle visserligen innebära en kompetenssäkring för de kumulerade målen och ärendena men skulle alltså till att de enskilda ledamöternas kompetens inte motsvarar alla de rättsförhållanden som ska prövas. Sammantaget bedöms den eventuella vinst som kan uppnås genom att möjliggöra kumulation av sådana mål och ärenden inte uppväga de nackdelar som är förenade med en sådan möjlighet. Kumulation bör därför inte vara möjlig i dessa fall. Detta hindrar dock inte att sådana mål och ärenden kan hand-

läggas samtidigt i domstolen enligt respektive rättegångsform (jfr SvJT 1999 s. 688).

11.3 Preklusion

11.3.1 Preklusion enligt nuvarande ordning

Inledning

Med preklusion menas bestämmelser som begränsar parternas möjligheter att efter en viss tidpunkt åberopa nya omständigheter eller nytt bevis. Syftet är många gånger att få till stånd en snabbare handläggning och motverka illojalt beteende. Bestämmelserna syftar även till att säkerställa att tyngdpunkten i rättsskipningen ligger i första instans genom att förhindra att nytt material tillkommer först i överinstans.

Preklusion enligt rättegångsbalken

I ett dispositivt tvistemål får tingsrätten meddela parterna att förberedelsen ska anses vara avslutad vid en viss senare tidpunkt. Efter denna tidpunkt får en part åberopa en ny omständighet eller ett nytt bevis endast om parten gör sannolikt att han eller hon har haft giltig ursäkt för att inte göra det tidigare eller om målets prövning inte fördröjs i någon väsentlig mån, om åberopandet tillåts (42 kap. 15 a § RB).

För dispositiva tvistemål finns vidare en preklusionsbestämmelse för fall när en part visat prov på en försumlig processföring. En sådan part får föreläggas att slutligen bestämma sin talan och uppge de bevis han eller hon åberopar – s.k. stupstocks-föreläggande. Efter det att tiden för ett sådant föreläggande har gått ut, får parten inte åberopa någon ny omständighet eller nytt bevis, om parten inte gör sannolikt att han eller hon har haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet att åberopa omständigheten eller beviset tidigare (42 kap. 15 § RB).

Om en part i ett tvistemål under huvudförhandlingen i tingsrätt eller hovrätt ändrar eller gör tillägg till tidigare lämnade uppgifter eller åberopar omständigheter eller bevis som han eller hon inte har uppgett före förhandlingens början, får det nya materialet lämnas utan avseende. En förutsättning för detta är dock att det kan antas att parten genom förfarandet försöker förhala rättegången eller överrumpla motparten eller att parten annars handlar i otillbörligt syfte eller av grov vårdslöshet (43 kap. 10 § och 50 kap. 17 § RB).

I hovrätten får en part i ett dispositivt tvistemål till stöd för sin talan åberopa en omständighet eller ett bevis som inte har lagts fram tidigare endast om parten gör sannolikt att han eller hon inte har kunnat åberopa omständigheten eller beviset vid tingsrätten eller parten annars haft giltig ursäkt att inte göra det (50 kap. 25 § tredje stycket RB).

I tvistemål får en part i Högsta domstolen till stöd för sin talan åberopa en omständighet eller ett bevis som inte lagts fram tidigare endast om parten gör sannolikt att han eller hon inte har kunnat åberopa omständigheten eller beviset vid lägre rätt eller parten annars har haft giltig ursäkt att inte göra det (55 kap. 13 § RB).

Preklusion i domstolsärenden

Ärendelagen innehåller inga regler om preklusion i tingsrätt och hovrätt, vilket får till följd att det inte finns några begränsningar i möjligheterna för part att åberopa nya omständigheter eller bevis under processen. En särskild preklusionsbestämmelse finns dock för ärenden om felparkeringsavgift. I sådana ärenden får omständigheter eller bevis som inte angetts vid polismyndigheten åberopas i tingsrätten eller hovrätten endast om parten gör sannolikt att han eller hon har haft giltig ursäkt för sin underlåtenhet att ange omständigheten eller beviset vid polismyndigheten eller om det av annan särskild anledning bör tillåtas att omständigheten eller beviset åberopas (10 § tredje stycket

lagen [1976:206] om felparkeringsavgift). När det gäller möjligheten att återropa nya omständigheter eller ny bevisning i Högsta domstolen finns en bestämmelse i ärendelagen (41 §) som tar sikte på ärenden som inletts i tingsrätten genom överklagande. I sådana ärenden får omständigheter eller bevis som klaganden återoppar först i Högsta domstolen beaktas endast om det finns särskilda skäl.

Preklusion i förvaltningsprocessen

Förvaltningsprocesslagen innehåller inga regler om preklusion i förvaltningsrätt eller kammarrätt. I Högsta förvaltningsdomstolen får omständigheter eller bevis som en klagande återoppar först i den domstolen beaktas endast om det föreligger särskilda skäl (37 § FPL).

Det finns i några fall särskilda preklusionsbestämmelser, bl.a. i mål om laglighetsprövning enligt kommunallagen (1991:900) och i vissa mål enligt lagen om elektronisk kommunikation. Av preklusionsreglerna i den senare lagen följer att i förvaltningsrätt får nya omständigheter eller ny bevisning återopparas när fyra månader gått från det att tiden för överklagande gått ut, endast om parten gör sannolikt att parten har haft en giltig ursäkt att inte återropa omständigheten eller beviset tidigare. I kammarrätten får nya omständigheter eller nya bevis endast återopparas om det finns synnerliga skäl (8 kap. 24 § LEK). Preklusionsreglerna gäller i mål om identifiering av företag med betydande inflytande på en fastställd marknad, mål om fastställande av särskilda skyldigheter för dessa företag samt tillsyns- och tvistlösningsmål som grundar sig på sådana särskilda skyldigheter.

11.3.2 Utvidgad tillämpning av preklusionsreglerna

Förslag: De preklusionsregler i rättegångsbalken som gäller för dispositiva tvistemål i allmän domstol ska tillämpas även i indispositiva tvistemål och domstolsärenden som handläggs av patent- och marknadsdomstolarna.

Skälen för förslaget

Inledning

En omständighet som riskerar att försena avgörandet i ett mål eller ärende är att en part åberopar nytt processmaterial sent under domstolsförfarandet. Det kan leda till att förhandlingar måste ställas in och förberedelsen återupptas. Vidare kan motparten i sin tur se sig tvungen att åberopa t.ex. ny bevisning. Rätten bör naturligtvis genom en väl strukturerad förberedelse och en aktiv processledning verka för att undvika detta och såväl tidsplaner som sammanställningar, som tas fram i samråd med parterna kan bidra till att så sker. Parternas ansvar för att driva processen framåt mot ett avgörande är dock särskilt viktigt i de nu aktuella målen och ärendena. Preklusionsregler är ett effektivt sätt att säkerställa en effektiv process och det finns därför anledning att överväga om sådana regler kan införas för fler mål och ärenden.

Preklusionsregler begränsar parternas möjligheter att efter en viss angiven tidpunkt åberopa nya omständigheter och ny bevisning. Genom sådana regler skapas förutsättningar att få till stånd en snabb och i övrigt effektiv handläggning, vilket bidrar till att begränsa parternas och samhällets kostnader för förfarandet och möjliggör avgöranden inom rimlig tid. Reglerna lägger ett ansvar på parterna för att processmaterialet blir fullständigt på ett så tidigt stadium som möjligt i domstolsförfarandet.

Samtidigt är preklusion en ingripande åtgärd. Preklusionsregler kan öka risken för materiellt felaktiga avgöranden. Det finns bl.a. risk för att en svagare part inte förmår tillvarata sin rätt i

domstolsprocessen. Det är därför viktigt att preklusionsregler utformas med omsorg och att det vid tillämpningen av dem kan tas hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet. För att syftet med preklusionsregler ska uppnås måste de ha en god preventiv effekt. Det är av den anledningen viktigt att reglerna är tydliga.

De nuvarande preklusionsreglerna i allmän domstol är framför allt tillämpliga i dispositiva tvistemål. Det finns dock som anges ovan vissa sådana regler som gäller även för indispositiva tvistemål. Det gäller om en part i ett sent skede under processen åberopar nya omständigheter eller bevis och det kan antas att parten därigenom försöker förhåla rättegången eller överrumpla motparten eller att parten annars handlar i otillbörligt syfte eller av grov vårdslöshet (43 kap. 10 § och 50 kap. 17 § RB). Vidare gäller preklusionsregeln i Högsta domstolen för alla tvistemål (55 kap. 13 § RB). Dessa bestämmelser blir tillämpliga också i patent- och marknadsdomstolarna (jfr avsnitt 8.2)

Dispositiva tvistemål

I dispositiva tvistemål disponerar parterna i princip helt över processföremålet och utredningen. Rätten har ett förhållandevis begränsat ansvar för att avgörandet blir materiellt riktigt.

När det gäller de dispositiva tvistemål som kommer att handläggas av patent- och marknadsdomstolarna, t.ex. skadeståndsmål, bedöms de nuvarande reglerna ge domstolarna de verktyg som de kan behöva för att parterna ska ta sitt ansvar för att se till att processmaterialet blir så fullständigt som möjligt på ett så tidigt stadium som möjligt. Av betydelse i det sammanhanget är naturligtvis att domstolarna i realiteten använder sig av dessa verktyg. Här kan inte minst tidsplaner och sammanställningar över parternas ståndpunkter vara en hjälp för domstolarna. Det är också viktigt att det inom domstolarna råder en enhetlig syn beträffande tillämpningen av dessa verktyg liksom i fråga om beviljande av anstånd och andra handläggningsrutiner som hänger nära samman med bestämmelserna om preklusion. Genom

enhetliga rutiner finns också bättre förutsättningar för preventivt genomslag av reglerna.

Indispositiva tvistemål

Målutredningen gör bedömningen att det även för indispositiva tvistemål finns visst utrymme att införa preklusionsregler i syfte att uppnå en snabbare handläggning (SOU 2010:44 s. 371 f.). Målutredningens betänkande har i den delen fått ett positivt remissutfall.

I patent- och marknadsdomstolarna kommer ett antal immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga måltyper att vara indispositiva tvistemål eller mål med indispositiva inslag. Dessa måltyper skiljer sig i några avseenden från flertalet övriga indispositiva tvistemål, t.ex. familjemål. De enskilda parterna, normalt företag, är förhållandevis resursstarka och företräds vanligen av erfarna juridiska ombud. Styrkeförhållandet mellan dessa parter och deras motpart är normalt förhållandevis jämnt. Det indispositiva inslaget bör inte utesluta användningen av preklusionsregler. Det bör därför vara möjligt att i dessa tvister lägga ett större ansvar på parterna för utredningen av målet. Detta har även i tidigare sammanhang påpekats av Marknadsdomstolen (prop. 2007/08:115 s. 124) och överensstämmer med vad som gäller i vissa mål enligt lagen om elektronisk kommunikation (8 kap. 24 § LEK). I förarbetena till denna bestämmelse anförde regeringen att styrkeförhållandena i mål mellan kommersiella operatörer och Post- och telestyrelsen inte motiverar nästan obegränsade möjligheter för en enskild part att åberopa ny bevisning och nya omständigheter. Enligt regeringens mening hade erfarenheterna visat att det fanns skäl att inte fullt ut tillämpa officialprincipen i mål enligt lagen om elektronisk kommunikation. Regeringen ansåg att det behövdes nya lösningar när det gäller att förbättra parternas processföring i dessa mål. Regeringen ansåg att det i de mål det är fråga om fanns anledning att mer betona det privaträttsliga intresset i

processen och låta parterna i högre grad sörja för utredningen. Regeringen påpekade också att om preklusionsregler framgår direkt av lag får de processförutsättningar som sådana regler innebär förutsättas vara kända för parterna som därför får förutsättas anpassa sin processföring efter de nya förutsättningarna (prop. 2006/07:119 s. 33 f).

Det är för närvarande inte ovanligt att parterna i de mål som kommer att handläggas i patent- och marknadsdomstolarna först i ett sent av processen kommer in med nytt material. Detta leder inte sällan till att förhandlingar måste ställas in och att ett avgörande skjuts på framtiden. En sådan ordning är ur ett processekonomiskt perspektiv inte försvarbar. I dessa fall kan preklusionsregler ge parterna ett incitament att medverka mer aktivt tidigt under domstolsförfarandet. Detta bör kunna påskynda handläggningen och bespara parterna och domstolen både arbete och pengar.

Vad som skulle kunna tala emot att införa preklusionsregler i de immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen är risken för att domstolens avgörande blir materiellt felaktigt. Risken för att regler om preklusion leder till materiellt felaktiga avgöranden minskar dock om det överlämnas till rätten att i varje enskilt fall avgöra dels om någon preklusionsverkan behövs, dels när preklusionstidpunkten ska inträda. En sådan ordning gör det möjligt att beakta det enskilda målets art, inklusive det allmänintresse som grundar målets indispositiva karaktär, och partsställningen i det enskilda fallet. På så sätt möjliggörs en balanserad avvägning mellan intresset av skyndsamhet och intresset av ett materiellt riktigt avgörande. Reglerna bör alltså vara fakultativa och det bör överlämnas till rätten att bedöma när utredningen i målet kan anses fullständig och det därmed är lämpligt att utfärda ett preklusionsföreläggande. Sådana regler är att föredra framför regler som, liksom bestämmelserna i 8 kap. 24 § LEK, innebär att preklusionstidpunkten infaller automatiskt viss tid efter det att förfarandet i första domstolsinstans har inletts. Sammanfattningsvis bedöms reglerna om preklusion i rättegångsbalken väl motsvara mot de

behov som finns i de indispositiva mål som kommer att handläggas i patent- och marknadsdomstolarna. Rättegångsbalkens regler om preklusion bör därför göras tillämpliga i dessa mål.

Domstolsärenden

Från Patentbesvärsrätten har inhämtats att det är vanligt förekommande att parterna i registreringsmål återoppar nya omständigheter eller ny bevisning i ett sent skede, t.ex. efter det att muntlig förhandling har hållits i målet. Dessa mål kommer i patent- och marknadsdomstolarna att handläggas enligt ärendelagen. För dessa ärenden, liksom övriga ärenden som kommer att handläggas i patent- och marknadsdomstolarna, gör sig samma överväganden gällande som för de indispositiva målen när det gäller behovet av preklusionsregler. Rättegångsbalkens regler om preklusion bör därför göras tillämpliga också i de ärenden som kommer att handläggas i patent- och marknadsdomstolarna. Det innebär att de regler som gäller för tingsrätt tillämpas i Patent- och marknadsdomstolen oavsett om ärendet inleds där eller överklagas dit och att de regler som gäller för hovrätt tillämpas i Patent- och marknadsöverdomstolen.

Brottmål

I brottmål har domstolen en långtgående utredningsskyldighet. Domstolen har också, mot bakgrund av lagstiftningens bakomliggande syften, ett större ansvar för att avgörandet blir materiellt riktigt. Styrkeförhållandet mellan parterna i ett brottmål är ofta mycket ojämnt. Straffprocessutredningen har i sitt betänkande (SOU 2013:17) lämnat förslag som syftar till att öka parternas inflytande och medverkan i processen. Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet. Mot den bakgrunden

finns det inte anledning att föreslå regler om preklusion för de immaterialrättsliga brottmålen.

11.4 Möjligheten att ändra patentkraven i högsta instans

Förslag: I mål om registrering av patent ska det inte vara möjligt att ändra patentkraven i Högsta domstolen.

Skälen för förslaget: Enligt 27 § andra stycket andra meningen PL får ett överklagande till Högsta förvaltningsdomstolen av ett slutligt beslut av Patentbesvärsrätten i ett patentmål inte avse andra patentkrav än sådana som har prövats genom det överklagade beslutet. Denna bestämmelse infördes i patentlagen i samband med att krav på prövningstillstånd infördes. Det ansågs naturligt att prejudikatinstansen inte skulle behöva ställas inför frågor som inte har bedömts av tidigare instans. Det påpekades att detta skulle gälla också en inskränkning av patentkraven. I den frågan anfördes att en inskränkning av detta slag inte kan anses jämförlig med en sådan inskränkning av talan som medges enligt 13 kap. 3 § RB. En sådan ändring innebär nämligen i många fall att målet måste prövas från helt nya utgångspunkter i fråga om patenterbarheten (prop. 1985/86:86 s. 36). Också i ett tidigare lagstiftningsärende påpekas att en ändring av patentkraven inte är att jämställa med en ändring av talan (prop. 1976/77:96 s. 44).

1999 års patentprocessutredning gjorde bedömningen att denna bestämmelse skulle utgå. Utredningens förslag innebar dock en annan lösning än den som föreslås i denna promemoria och innebar bl.a. att tekniker skulle döma i sista instans (jfr SOU 2001:33 s. 108).

Med hänsyn till den särställning som en ändring av patentkraven innebär i processrättsligt hänseende och då ett slopande av förbudet att ändra patentkraven i högsta instans skulle innebära utvidgade möjligheter att ändra talan i högsta instans, vilket inte är i linje med de förslag som i övrigt läggs i denna promemoria, bör förbudet finnas

kvar i den nya domstolsorganisationen och tillämpas i Högsta domstolen.

12 Mål om namn och utgivningsbevis för periodisk skrift

12.1 Prövningen enligt nuvarande ordning

Målen rörande namn och utgivningsbevis för periodisk skrift handläggs i Patentbesvärsrätten efter överklagande av Patent- och registreringsverkets beslut. Namnmålen handlar om byte av personnamn, främst efternamn. Målen rörande utgivningsbevis för periodisk skrift rör ansökningar om att få ett sådant bevis, vilket krävs av den som vill ge ut en periodisk skrift, samt återkallande av sådana bevis.

12.2 Överklagande till allmän förvaltningsdomstol

Förslag: Mål rörande namn och utgivningsbevis för periodisk skrift ska överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Behörig domstol för namnmål ska vara den domstol där sökanden var folkbokförd vid tidpunkten för Patent- och registreringsverkets beslut. Förvaltningsrätten i Stockholm ska vara reservforum. Behörig domstol för mål rörande utgivningsbevis ska vara den domstol inom vars domkrets ärendet först prövats.

Prövningstillstånd ska krävas vid överklagande till kammar-rätten.

Skälen för förslaget: I avsnitt 5.3.3 görs bedömningen att mål om namn och utgivningsbevis för periodisk skrift inte har ett sådant samband med övriga aktuella måltyper att de bör ingå i den samlade domstolsprövning som föreslås. Mot bakgrund av att alla övriga mål som för närvarande handläggs i Patentbesvärsrätten föreslås bli samlade och målen därför inte kan behålla sin nuvarande prövningsordning behöver en förändring ändå ske.

Frågor om namn och utgivningsbevis för periodisk skrift prövas av Patent- och registreringsverket. Som utgångspunkt ska beslut av förvaltningsmyndighet överklagas till allmän förvaltningsdomstol (se avsnitt 6.1). De aktuella målen innefattar inte civilrättsliga eller straffrättsliga aspekter utan är av förvaltningsrättslig karaktär. Målen kräver inte heller några ingående specialistkunskaper. Till detta kommer att namnfrågor som handläggs av Skatteverket överklagas till förvaltningsrätt. Det bedöms sammantaget som naturligt att även de nu aktuella frågorna handläggs av förvaltningsdomstolarna. Beslut av Patent- och registreringsverket rörande namn och utgivningsbevis för periodisk skrift bör alltså överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Detta överensstämmer med bedömningen av 1999 års patentprocessutredning (SOU 2001:33 s. 80). Såvitt avser namnfrågorna banar det även väg för genomförande av Namnlagskommitténs förslag som innebär att samtliga namnären den ska prövas av Skatteverket (SOU 2013:35).

Frågan är då vilken eller vilka förvaltningsrätter som ska vara behöriga att pröva dessa mål. En uttalad målsättning vid utformningen av forumregler har länge varit att forumreglerna i allmän förvaltningsdomstol bör anknyta till var den enskilde finns och inte var den beslutande myndigheten är belägen. Reglerna bör också utformas så att de leder till en jämn och förutsebar måltillströmning till samtliga förvaltningsrätter. Det är vidare viktigt att reglerna om behörig domstol är enkla, klara och tydliga (prop. 2008/09:165 s. 110 och prop. 2012/13:45 s. 86). För de namnären den som handläggs av Skatteverket och överklagas till allmän förvaltningsdomstol gäller i enlighet härmed att domstolens behörighet avgörs utifrån var sökanden

är folkbokförd. Om det inte finns någon sådan behörig domstol ska överklagande ske till Förvaltningsrätten i Stockholm (37 § namnlagen). Namnlagskommittén föreslår ingen ändring i det hänseendet (SOU 2013:35 s. 511). Mot den bakgrunden bör forumregeln för de namnärenden som, i vart fall än så länge, prövas av Patent- och registreringsverket utformas med forumregeln i 37 § namnlagen som förebild. Avgörande för domstolens behörighet bör alltså vara sökandens folkbokföringsort. Förvaltningsrätten i Stockholm bör vara reservforum. När det gäller frågor om utgivningsbevis för periodisk skrift bedöms en tillämpning av forumregeln i 14 § lagen om allmänna förvaltningsdomstolar ge ett ändamålsenligt resultat. Det innebär att Patent- och registreringsverkets beslut kommer att kunna överklagas till den förvaltningsrätt inom vars domkrets ärendet först prövats.

Vid överklagande av förvaltningsrättens avgörande till kammarrätten gäller som huvudregel krav på prövningstillstånd. Det saknas skäl att för de nu aktuella målen göra undantag från denna ordning.

För processen i allmän förvaltningsdomstol gäller lagen (1971:289) om allmän förvaltningsdomstol och förvaltningsprocesslagen. Förfarandet i Patentbesvärsrätten är i stort detsamma som i de allmänna förvaltningsdomstolarna genom hänvisning i lagen om Patentbesvärsrätten till förvaltningsprocesslagen (8 § PBRL). De särregler som finns, t.ex. när det gäller domstolens sammansättning, är motiverade av den domstolens särskilda ställning och det bedöms inte finnas anledning att behålla dem när prövningen förs över till allmän förvaltningsdomstol. Inte heller i övrigt finns det behov av några särregler för prövningen av de aktuella målen.

13 Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Förslag: De nya bestämmelserna ska träda i kraft den 1 juli 2015. Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen ska upphöra vid samma tidpunkt.

Immaterialrättsliga mål och ärenden där handläggning pågår i Stockholms tingsrätt eller Svea hovrätt vid ikraftträdandet ska överlämnas till Patent- och marknadsdomstolen respektive Patent- och marknadsöverdomstolen och handläggas enligt de nya reglerna.

Övriga immaterialrättsliga mål och ärenden i allmän domstol där handläggning pågår vid ikraftträdandet ska fortsatt handläggas enligt äldre bestämmelser.

Immaterialrättsliga och andra mål i Patentbesvärsrätten där handläggning pågår vid ikraftträdandet ska överlämnas till Patent- och marknadsdomstolen, såvitt avser mål inom det industriella rättsskyddet, och till allmän förvaltningsdomstol, såvitt avser mål om namn och utgivningsbevis för periodisk skrift. Mål som avgjorts av Patentbesvärsrätten före ikraftträdandet ska fortsatt överklagas till Högsta förvaltningsdomstolen och handläggas där enligt äldre bestämmelser.

Marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden i allmän domstol och Marknadsdomstolen där handläggning pågår vid ikraftträdandet ska överlämnas till Patent- och marknadsdomstolen respektive Patent- och

marknadsöverdomstolen och handläggas enligt de nya reglerna.

I fråga om krav på prövningstillstånd vid överklagande av domar och beslut som har meddelats före ikraftträdandet ska äldre bestämmelser gälla.

Skälen för förslaget

Ikraftträdande

Förslagen i denna promemoria innebär att de immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden som enligt nuvarande ordning handläggs i allmän domstol, Marknadsdomstolen, Patentbesvärsrätten och Högsta förvaltningsdomstolen ska bli föremål för en koncentrerad och enhetlig domstolsprövning i Patent- och marknadsdomstolen, Patent- och marknadsöverdomstolen och Högsta domstolen. Vidare ska vissa mål i Patentbesvärsrätten flyttas till allmän förvaltningsdomstol. Förslagen innebär således att samtliga mål och ärenden i Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen kommer att prövas i annan domstol och en konsekvens av förslagen blir därför att Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen upphör med sina verksamheter och ska avvecklas.

Den nya ordningen innebär en stor omställning för flera av de berörda domstolarna. Det är viktigt att verksamheten ändå kan bedrivas med fortsatt hög kvalitet och effektivitet inför, under och efter ikraftträdandet. En rad åtgärder behöver vidtas för att den nya ordningen ska kunna fungera effektivt från den dag den införs, bl.a. rörande lokaler och personal. Domstolsverket bör få i uppdrag att tillsammans med berörda domstolar vidta nödvändiga åtgärder för att Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen ska kunna avvecklas och den nya instans- och processordningen kunna införas. Genom förslaget att Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen ska upphöra med sina verksamheter skapas samtidigt en situation som skulle kunna försvåra möjligheten för dessa domstolar att t.ex. rekrytera och behålla personal

samt i övrigt bedriva en effektiv verksamhet av hög kvalitet. Det är mot den bakgrunden angeläget att förändringarna sker så snabbt som möjligt. Den föreslagna nya domstolsordningen bör därför träda ikraft den 1 juli 2015.

Övergångsbestämmelser – utgångspunkter

Fråga är hur pågående mål och ärenden i allmän domstol, Marknadsdomstolen, Patentbesvärsrätten och Högsta förvaltningsdomstolen ska hanteras vid ikraftträdandet. Utgångspunkten när det gäller processrättslig lagstiftning är att nya regler bör tillämpas genast efter ikraftträdandet men att en domstol inte förlorar sin behörighet till följd av att nya behörighetsregler träder i kraft under handläggningen av ett mål. Det framstår samtidigt som lämpligt att i detta fall låta frågan avgöras av huruvida målen och ärendena som pågår vid ikraftträdandet bör överlämnas till de nya domstolarna eller slutföras enligt den nuvarande domstolsordning som gäller för respektive mål och ärende.

Det är angeläget att reformen i sin helhet får ett snabbt genomslag. Övergångsbestämmelserna bör därför vara utformade så att de medverkar till att göra detta möjligt. Det är dock även viktigt att patent- och marknadsdomstolarna ges rimliga förutsättningar att fokusera på att bygga upp verksamheten och hitta sina arbetsformer utan att detta påverkar handläggningstiderna negativt. Möjligheterna till detta kan försvåras om alltför många mål och ärenden överlämnas dit redan vid ikraftträdandet.

Mål och ärenden i Marknadsdomstolen och Patentbesvärsrätten

Även om Marknadsdomstolen och Patentbesvärsrätten genomför en effektiv avveckling av verksamheten och planerar handläggningen utifrån detta är det oundvikligt att det vid ikraftträdandet kommer att finnas ett antal mål och ärenden som inte har hunnit avgöras.

Att låta Marknadsdomstolen och Patentbesvärsrätten kvarstå som egna myndigheter och avverka kvarvarande mål efter ikraftträdandet innebär att organisationerna behöver avvecklas successivt. Detta borgar inte för att målen och ärendena kan handläggas effektivt och med hög kvalitet. Att t.ex. Marknadsdomstolen under en övergångsperiod har ett fåtal omfattande och komplicerade mål kvar som under flera månader ska bära en hel organisation synes inte heller främja en godtagbar arbetsmiljö eller ett effektivt resursutnyttjande.

Mot den angivna bakgrunden bedöms det lämpligt att verksamheten vid Marknadsdomstolen och Patentbesvärsrätten upphör samtidigt som den nya instans- och processordningen träder i kraft och att inneliggande mål och ärenden vid dessa domstolar då flyttas över. Mål om det industriella rättsskyddet bör efter ikraftträdandet slutföras av Patent- och marknadsdomstolen och mål om namn och utgivningsbevis av allmän förvaltningsdomstol (Förvaltningsrätten i Falun enligt 14 § lagen [1971:289] om allmänna förvaltningsdomstolar). Marknadsdomstolen är enligt nuvarande ordning antingen första och enda domstolsinstans eller andra och sista instans. Om samtliga mål överlämnas till Patent- och marknadsdomstolen vid Stockholms tingsrätt skulle vissa mål återvända dit, vilket naturligtvis inte är lämpligt. Mot den bakgrunden bör de mål där Marknadsdomstolen är första instans överlämnas till Patent- och marknadsdomstolen och de mål där Marknadsdomstolen är andra instans överlämnas till Patent- och marknadsöverdomstolen.

I fråga om krav på prövningstillstånd vid överklagande av tingsrättsavgöranden som har meddelats före ikraftträdandet bör, på samma sätt som vid tidigare reformer angående prövningstillstånd, äldre regler gälla (se t.ex. prop. 2004/05:131 s. 219 f.). Detta innebär att något sådant krav inte kommer att gälla för de vid ikraftträdandet pågående marknadsföringsmålen som överlämnas till Patent- och marknadsöverdomstolen eller överklagas dit.

Mål och ärenden i Högsta förvaltningsdomstolen

När det gäller överklagande av mål som vid ikraftträdandet har avgjorts av Patentbesvärsrätten står valet mellan att låta äldre bestämmelser gälla, vilket innebär att de får överklagas till och handläggas av Högsta förvaltningsdomstolen, och att låta de nya reglerna gälla, vilket för de immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen innebär att de får överklagas till Patent- och marknadsöverdomstolen alternativt till Högsta domstolen samt för målen om namn och utgivningsbevis för periodisk skrift innebär att de får överklagas till kammarrätt alternativt till Högsta förvaltningsdomstolen. Det är sannolikt fråga om ett begränsat antal mål. Med hänsyn härtill och då reformen även innebär att överklagandetiden förkortas för dessa mål framstår det som rimligt att målen får hanteras enligt äldre bestämmelser. I enlighet härmed bör de mål som vid ikraftträdandet handläggs i Högsta förvaltningsdomstolen slutföras där.

Mål och ärenden i allmän domstol

Vissa immaterialrättsliga (framför allt patent) och flertalet marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden handläggs enligt nuvarande ordning av Stockholms tingsrätt som exklusivt forum. I dessa mål ingår regelmässigt tekniska eller ekonomiska experter. De immaterialrättsliga målen överklagas till Svea hovrätt medan flertalet övriga mål överklagas till Marknadsdomstolen. Det framstår inte som rimligt att i Stockholms tingsrätt och Svea hovrätt fortsätta tillämpa äldre bestämmelser eftersom just dessa domstolar samtidigt, om än organisatoriskt i annan form, ska tillämpa de nya reglerna på mål och ärenden som inleds i patent- och marknadsdomstolarna efter ikraftträdandet. För de ovan angivna mål och ärenden som vid ikraftträdandet pågår i dessa domstolar bör därför den fortsatta handläggningen ske vid Patent- och marknadsdomstolen respektive Patent- och marknadsöverdomstolen enligt de nya reglerna.

Andra mål och ärenden inom konkurrensrättens och marknadsföringsrättens område handläggs även vid andra tingsrätter (t.ex. skadestånd och utdömning av vite) och som regel deltar inte experter vid avgörandet. Vissa av dessa avgöranden överklagas till Marknadsdomstolen och handläggningen i tingsrätt av sådana mål och ärenden bör därför redan vid ikraftträdandet övertas av Patent- och marknadsdomstolen. Övriga mål och ärenden överklagas till hovrätt och Högsta domstolen. Det skulle visserligen kunna övervägas att låta dessa slutföras i allmän domstol enligt äldre regler. Inte minst med hänsyn till att Stockholms tingsrätt även i dessa mål är fakultativt forum och att den domstolen i sådana fall parallellt skulle behöva handlägga mål och ärenden i olika skepnad, även om det endast är under en övergångsperiod, framstår detta som mindre lämpligt. Det är fråga om ett mycket litet antal mål och ärenden. Patent- och marknadsdomstolarna bör därför kunna hantera den belastning som ett överlämnande redan vid ikraftträdandet innebär.

På motsvarande sätt gäller för de immaterialrättsliga mål och ärenden som handläggs i Stockholms tingsrätt eller Svea hovrätt att om de skulle handläggas enligt äldre bestämmelser skulle dessa domstolar parallellt behöva handlägga mål och ärenden av samma slag enligt olika regler. Även om detta endast gäller under en övergångsperiod framstår det som mindre lämpligt. Samtliga immaterialrättsliga mål och ärenden som handläggs i Stockholms tingsrätt eller Svea hovrätt vid ikraftträdandet bör därför överlämnas till Patent- och marknadsdomstolen respektive Patent- och marknadsöverdomstolen och handläggas enligt de nya reglerna.

Därutöver finns det ett inte obetydligt antal immaterialrättsliga mål och ärenden som handläggs i andra tingsrätter och hovrätter. Det gäller framför allt tvistemål och brottmål om varumärke, mönster och upphovsrätt. I dessa mål och ärenden ingår sakkunniga ledamöter inte i rätten. Det kan vara fråga om omfattande mål. Av inte minst praktiska skäl men även för att inte belasta de nya domstolarna med alltför många mål och ären-

den redan vid ikraftträdandet framstår det som ändamålsenligt att de allmänna domstolarna får slutföra handläggningen av dessa. Det innebär att ett immaterialrättsligt mål eller ärende som före ikraftträdandet har anhängiggjorts vid annan tingsrätt än Stockholms tingsrätt kommer att kunna överklagas till hovrätt och Högsta domstolen och handläggas enligt äldre bestämmelser.

14 Konsekvenser

Bedömning: En samlad domstolsprövning av de immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen skapar en mer bärkraftig dömande verksamhet och innebär att både resurser och kompetens kan användas mer effektivt.

De permanenta kostnadsökningar som uppkommer hos Sveriges Domstolar till följd av att den verksamhet som enligt nuvarande ordning bedrivs i Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen förs över till patent- och marknadsdomstolarna bör täckas genom att Sveriges Domstolars anslag ökas med resurser motsvarande Patentbesvärsrättens och Marknadsdomstolens respektive nuvarande anslag. De omställningskostnader som uppkommer bedöms rymmas inom befintliga ramar.

Kostnadsökningar för Sveriges Domstolar på grund av en höjning av nivån på ersättningen till de tekniska och ekonomiska experterna rymms inom befintliga ramar. Det finns dock anledning att följa frågan vidare.

Förslagen i promemorian kan komma att medföra visst merarbete för Patent- och registreringsverket och Konkurrensverket. De kostnadsökningar som därigenom kan uppkomma bedöms rymmas inom befintliga anslagsramar.

Förslagen i promemorian bedöms inte påverka villkoren för företagande eller konkurrensförhållanden. Konsekvenserna av reformen för företagen bör följas upp efter viss tid.

Skälen för bedömningen: Promemorians förslag innebär att domstolsprövningen av de immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål och ärenden som enligt nuvarande ordning handläggs i allmän domstol, Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen samlas i en särskild domstol inom ramen för de allmänna domstolarna. Som en följd av förslaget avvecklas verksamheterna i Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen. En närmare redogörelse för reformbehovet finns i avsnitt 5 och valet av domstolslösning diskuteras i avsnitt 6.

Effekter för domstolsprövningen

Det enhetliga prövningsförfarandet skapar en mer bärkraftig dömande verksamhet och innebär att både resurser och kompetens kan användas mer effektivt, vilket bör leda till en snabbare och bättre handläggning. De immaterialrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen ska vara patent- och marknadsdomstolarnas huvudsakliga uppgift (jfr avsnitt 6.5). De domare som arbetar med målen och ärendena får och kan upprätthålla en hög kompetens inom rättsområdena genom att de ges möjlighet att handlägga flera näraliggande mål- och ärendetyper. Det får även anses mindre resurskrävande för en domare som mer regelmässigt kommer i kontakt med målen att sätta sig in i de målspecifika frågeställningarna än vad det är för en domare som har att ta ställning till en sådan frågeställning i ett enskilt fall. Dessutom kan problem med bristande praktisk erfarenhet i högre grad undvikas vid en samlad prövning och den kompetens som finns i domstolarna kan därmed utnyttjas bättre. Förutsättningarna ökar också för en enhetlig praxis i besläktade frågor.

En samlad domstolsprövning blir vidare mer lättöverskådlig för parterna i och med att det blir tydligt vilken domstol som är behörig. Dessutom innebär den samlade domstolsprövningen att parterna inte behöver föra processer i olika domstolar, med de

kostnader och olägenheter detta med nödvändighet för med sig. Detta medför tids- och kostnadsbesparingar för såväl parterna som domstolarna.

Genom att den särskilda domstolen inordnas i den instansordning som generellt gäller för allmän domstol (tingsrätt, hovrätt och Högsta domstolen) kommer prövningen av en del av de mål och ärenden som berörs av reformen att ske i fler instanser än enligt nuvarande ordning. Detta kan i sig innebära ökade kostnader för domstolsprövningen av de berörda målgrupperna. På sikt bedöms dock reformen medföra en mer rationell och effektiv hantering av de berörda målen och ärendena, vilket i sin tur bör kunna leda till totalt sett minskade kostnader för verksamheten.

Konsekvenser för domstolarna

När det gäller frågan om de ekonomiska konsekvenserna för domstolarna av den föreslagna reformen är det i detta skede svårt att göra någon närmare bedömning av såväl resursbehovet för patent- och marknadsdomstolarna som kostnaderna för genomförandet av reformen.

Det kan konstateras att reformen huvudsakligen är av organisatorisk natur. Överföringen av verksamheterna från Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen till Sveriges Domstolar är sannolikt att bedömas som övergång av verksamhet enligt 6 b § lagen (1982:80) om anställningsskydd. Med hänsyn därtill kan därför kostnaden för personal i patent- och marknadsdomstolarna, i vart fall inledningsvis, i stort sett antas motsvara kostnaden för personalen i Patentbesvärsrätten respektive Marknadsdomstolen. Vissa personalkostnader kan tänkas tillkomma, bl.a. till följd av att patent- och marknadsdomstolarna kan komma att behöva tillföras domarresurser i stället för de ledamöter i Marknadsdomstolen som enligt nuvarande ordning förordnas av regeringen. Å andra sidan bör det på sikt finnas en effektiviseringspotential i framför allt den administrativa verksamheten samt möjligtvis även på ledamotssidan.

När det gäller kostnader för lokaler för patent- och marknadsdomstolarna kan konstateras att Stockholms tingsrätts nuvarande lokalutrymme är begränsat (jfr avsnitt 6.4). Det är därför troligt att nya lokaler behöver anskaffas för Patent- och marknadsdomstolens verksamhet. Dessa bör ligga i anslutning till Stockholms tingsrätts nuvarande lokaler, bl.a. för att Patent- och marknadsdomstolen ska kunna utnyttja förhandlingssalarna där. Mot bakgrund av att dessa lokaler, liksom nuvarande lokaler för Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen, kommer att vara belägna i centrala Stockholm, kan det som utgångspunkt antas att kostnaden för Patent- och marknadsdomstolens lokaler inte kommer att överstiga kostnaden för de lokaler som Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen för närvarande disponerar. Till detta kan komma vissa ökade kostnader för lokaler för Patent- och marknadsöverdomstolen mot bakgrund av att personalstyrkan i förhållande till nuvarande avdelning i Svea hovrätt kan behöva utökas när verksamhetens omfattning växer. Vad gäller övriga verksamhetskostnader får dessa antas motsvara kostnaderna i Patentbesvärsrätten respektive Marknadsdomstolen.

Sammantaget kan konstateras att reformen kommer att medföra permanenta kostnadsökningar för Sveriges Domstolar hänförliga i första hand till kostnader för personal och för lokaler. Utgångspunkten är att omfattningen av dessa kostnadsökningar kommer att motsvara kostnaderna för nuvarande verksamheter i Patentbesvärsrätten respektive Marknadsdomstolen. Anslaget för Sveriges Domstolar bör därför, i samband med att verksamheterna i Patentbesvärsrätten och Marknadsdomstolen förs över dit, ökas med resurser motsvarande befintliga anslag för dessa domstolar.⁶⁸

⁶⁸ Ramanslaget till Patentbesvärsrätten uppgick 2012 till 18,5 mkr. Verksamhetens kostnader uppgick till 17,2 mkr, varav 12,9 mkr avsåg kostnader för personal. Marknadsdomstolens ramanslag uppgick samma år till 10,4 mkr. Verksamhetens kostnader uppgick till 11 mkr, varav 7,7 mkr avsåg kostnader för personal.

Reformen kan därutöver antas medföra vissa omställningskostnader för Sveriges Domstolar för bl.a. förstärkningspersonal, utbildning, information, flyttkostnader och kostnader för nedlagd tid i organisationsprojektet, såväl vid Stockholms tingsrätt och Svea hovrätt som i Domstolsverket. Under förutsättning att reformen bedöms som övergång av verksamhet kommer sannolikt omställningskostnaderna att bli begränsade. Till dessa kostnader tillkommer eventuella kostnader för avveckling av verksamheterna vid Patentbesvärslagen och Marknadsdomstolen., inklusive kostnader för dubbel hyra uppstå under en period. Omställningskostnaderna i samband med reformens genomförande bedöms rymmas inom befintliga anslag.

Om nivån på ersättningen till de tekniska och ekonomiska experterna höjs i enlighet med den bedömning som görs i avsnitt 10.5 tillkommer ytterligare kostnader för Sveriges Domstolar. Som utgångspunkt bör gälla att kostnadsökningen inte blir så stor att den inte rymms inom befintliga anslag för Sveriges Domstolar. Det finns dock anledning att följa frågan vidare.

Konsekvenser för myndigheterna

Genom förslaget blir Patent- och registreringsverket, på motsvarande sätt som redan gäller för Konkurrensverket och Konsumentombudsmannen, part i de ärenden som överklagas från myndigheten. Att även Patent- och registreringsverket därigenom ges klagorätt kan bidra till en bättre prejudikatbildning. Att de ärenden där beslutsmyndigheterna är part enligt förslaget kan bli föremål för prövning i tre instanser kan komma att medföra merarbete för de berörda myndigheterna i förhållande till nuvarande ordning; för dessa ärenden kommer dock att gälla att det krävs att Patent- och marknadsöverdomstolen ger tillstånd för att överklagande ska få ske till Högsta domstolen. Dessutom krävs prövningstillstånd redan i Patent- och marknadsöverdomstolen. Om den förändrade instansordningen i sin tur medför ökade kostnader för myndigheterna beror bl.a. på i vilken utsträckning prövningstillstånd respektive ventil till Högsta

domstolen kommer att meddelas och i vilken omfattning domstolarna involverar myndigheterna i processen. Utgångspunkten är att eventuella kostnadsökningar som detta kan komma att medföra i vart fall inte blir så stora att de inte rymms inom befintliga ramar.

Konsekvenser för företagen

De rättsområden som berörs av förslagen i promemorian har betydelse för både stora och små företag. Förslagen innebär ingen ändring av de materiella reglerna och påverkar således inte hur företagen har att förhålla sig till lagstiftningen. Därmed påverkar förslagen inte villkoren för företagande eller konkurrensförhållandena för företagen på annat sätt än att de innebär att ordningen för domstolsprövningen på de aktuella rättsområdena ändras. Den samlade domstolsprövningen kommer att göra det enklare för företagen att identifiera vid vilken domstol deras mål och ärenden ska prövas. Att instansordningen i vissa fall förlängs kan komma att medföra en viss förlängning av handläggningstiden i det enskilda fallet. Denna effekt ska dock inte överdrivas. För det första är det fråga om ett begränsat antal mål som föreslås få en förlängd instanskedja. År 2012 överklagades sex patentmål, tolv varumärkesmål och ett mönstermål från Patentbesvärsträtten till Högsta förvaltningsdomstolen. Till Marknadsdomstolen inkom samma år 25 marknadsföringsrättsliga och två konkurrensrättsliga mål, varav en okänd andel kommer att överklagas när den möjligheten ges. För det andra kommer ett generellt krav på prövningstillstånd att gälla redan i andra instans. Vidare kommer, förutom krav på prövningstillstånd, krävas att Patent- och marknadsöverdomstolen ger sitt tillstånd för att överklagande ska få ske till Högsta domstolen i de fall handläggningen har inletts i förvaltningsmyndighet. Dessutom ger den samlade domstolsprövningen i sig möjligheter till ett bättre resursutnyttjande inte bara i domstolen utan även hos företagen.

Till detta kommer att den nya domstolsordningen skapar förutsättningar för en bättre prejudikatbildning.

Att reformen på sikt bedöms skapa en mer bärkraftig dömande verksamhet och innebära att både resurser och kompetens kan användas mer effektivt torde vara av betydelse även för företagen. I syfte att löpande följa upp konsekvenserna för företagen bör reformen följas upp efter två, tre och fem år såvitt avser dess effekt på handläggningstider och kvalitet i dömandet. Denna uppföljning bör utgå från en nuvärdesanalys.

Övriga konsekvenser

Förslagen bedöms inte leda till några konsekvenser för landstingen, det kommunala självstyret, jämställdheten, brottsligheten, sysselsättningen och den offentliga servicen i olika delar av landet eller för möjligheten att nå de integrationspolitiska målen.

15 Författningskommentar

15.1 Förslag till lag om patent- och marknadsdomstolar

1 kap. Inledande bestämmelser

1 §

Denna lag gäller handläggningen av mål och ärenden i Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen samt sådan handläggning i Högsta domstolen som följer av bestämmelser i denna lag.

Paragrafen reglerar lagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 5 och 6.

Av paragrafen framgår att bestämmelserna i lagen gäller den handläggning som sker i Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen. Den gäller också sådan handläggning i Högsta domstolen som följer av bestämmelser i denna lag. Sådana bestämmelser finns i 3 kap. 3, 4 och 7 §§.

2 §

Patent- och marknadsdomstol är Stockholms tingsrätt.

Patent- och marknadsöverdomstol är Svea hovrätt.

I paragrafen anges vilka domstolar som är patent- och marknadsdomstolar. Övervägandena finns i avsnitt 6.

I *första stycket* anges att det är Stockholms tingsrätt som är Patent- och marknadsdomstol. Patent- och marknadsdomstolen är första domstolsinstans, jfr 3 §.

I *andra stycket* anges att det är Svea hovrätt som är Patent- och marknadsöverdomstol. Patent- och marknadsöverdomstolen är andra domstolsinstans, jfr 3 §.

Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen utgör särskilda domstolar i den mening som avses i 10 kap. 17 § första stycket 1 rättegångsbalken (RB). Det innebär att en talan som skulle ha väckts vid Patent- och marknadsdomstolen men som väcks vid en tingsrätt i princip ska avvisas utan foruminvändning och att högre rätt har att självmant beakta forumfrågan (10 kap. 17 § första stycket 1 och 19 § RB). I 10 kap. 20 a § RB ges en möjlighet att lämna över en stämningsansökan till behörig domstol.

3 §

Patent- och marknadsdomstolens domar och beslut får överklagas till Patent- och marknadsöverdomstolen.

Patent- och marknadsöverdomstolens domar och beslut får överklagas till Högsta domstolen om inte annat är föreskrivet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om instansordningen. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Enligt *första stycket* överklagas Patent- och marknadsdomstolens domar och beslut till Patent- och marknadsöverdomstolen.

Av *andra stycket* framgår att Patent- och marknadsöverdomstolens domar och beslut överklagas till Högsta domstolen om inte annat är föreskrivet. Sådana föreskrifter finns i 3 kap. 3 §.

4 §

Patent- och marknadsdomstolen handlägger mål och ärenden enligt det som föreskrivs i

1. lagen (1949:345) om rätten till arbetstagares uppfinningar, patentlagen (1967:837), lagen (1971:1078) om försvarsuppfinningar och växtförädlarrättslagen (1997:306),

2. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk, mönsterskyddslagen (1970:485), firmalagen (1974:156), lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter och varumärkeslagen (2010:1877), samt

3. konkurrenslagen (2008:579), marknadsföringslagen (2008:486), lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare, lagen (1986:436) om näringsförbud, lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden, lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer, försäkringsavtalslagen (2005:104), lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser, lagen (2006:484) om franchisegivares informationskyldighet, lagen (2010:510) om lufttransporter och lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Patent- och marknadsdomstolens verksamhetsområde. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Vilka mål och ärenden som ska handläggas i Patent- och marknadsdomstolen framgår av bestämmelser i flera olika författningar. Dessa författningar räknas upp i paragrafen. I första punkten räknas de immaterialrättsliga författningar upp där särskilda sammansättningsregler gäller (jfr 4 och 5 kap.). I andra punkten räknas övriga immaterialrättsliga författningar upp. I tredje punkten räknas de konkurrensrättsliga och marknadsföringsrättsliga författningarna upp.

Patent- och marknadsdomstolens exklusiva behörighet omfattar samtliga förekommande tvistemål, brottmål och ärenden – såväl ansökningsärenden som ärenden som inleds genom överklagande av myndighetsbeslut – enligt de uppräknade lagarna. Såvitt avser tvistemål och brottmål är det den återopade grunden för talan som är styrande för bedömningen om domstolen är behörig eller inte. För att det ska vara en talan enligt en immaterialrättslig lag måste frågan vara reglerad i den tillämpliga lagen. Motsvarande gäller på konkurrensrättens och marknadsföringsrättens område.

5 §

Patent- och marknadsöverdomstolen prövar ansökningar om resning, klagan över domvilla eller återställande av försutten tid avseende dom eller beslut av Patent- och marknadsdomstolen eller avseende avgörande av förvaltningsmyndighet, om avgörandet skulle ha överklagats till Patent- och marknadsdomstolen. Vid handläggningen tillämpas rättegångsbalken om ansökan avser en dom och annars lagen (1996:242) om domstolsärenden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om särskilda (extraordinära) rättsmedel i mål och ärenden som omfattas av patent- och marknadsdomstolarnas behörighet. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Av första meningen framgår att Patent- och marknadsöverdomstolen är behörig att pröva en ansökan om resning, klagan över domvilla eller återställande av försutten tid som avser ett slutligt avgörande av Patent- och marknadsdomstolen eller av en sådan myndighet vars beslut kan överklagas till Patent- och marknadsdomstolen. Av andra meningen framgår vilka bestämmelser som är tillämpliga vid domstolens handläggning. Om ansökan rör en dom i ett mål tillämpas rättegångsbalkens regler och om ansökan rör ett beslut i ett ärende tillämpas reglerna i lagen (1996:242) om domstolsärenden. Lagen om domstolsärenden tillämpas även när ansökan rör ett myndighetsbeslut. Att Högsta domstolen är behörig domstol när ansökan avser ett avgörande av Patent- och marknadsöverdomstolen följer av 1 kap. 1 §.

6 §

För frågor om marknadsföring och frågor om avtalsvillkor i konsumentförhållanden finns en konsumentombudsman.

Konsumentombudsmannen utses av regeringen för viss tid och ska vara jurist.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Konsumentombudsmannen. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar nuvarande 11 § lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m. (MDL).

2 kap. Ledamöter

1 §

I Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen ska det finnas lagfarna domare och patentråd.

I domstolarna dömer också tekniska och ekonomiska experter samt nämndemän.

Patentråd och tekniska experter benämns i denna lag tekniska ledamöter.

Rättens ordförande ska alltid vara en lagfaren domare.

Paragrafen innehåller bestämmelser om patent- och marknadsdomstolarnas ledamöter. Övervägandena finns i avsnitt 9.7, 10.2 och 10.3.

Av *första stycket* framgår att det i Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen ska finnas lagfarna domare och patentråd. Att patentråd är ordinarie domare framgår av 3 § första stycket.

I *andra stycket* anges att också tekniska och ekonomiska experter samt nämndemän dömer i patent- och marknadsdomstolarna.

Av *tredje stycket* framgår att med teknisk ledamot avses i denna lag såväl patentråd som teknisk expert, se särskilt. Bestämmelserna i 4 och 5 kap. om rättens sammansättning.

I *fjärde stycket* anges att rättens ordförande alltid ska vara en lagfaren domare.

Närmare bestämmelser om patentråd samt tekniska och ekonomiska experter finns i 3 och 4 §§. I vilka situationer sådana särskilda ledamöter ska eller kan ingå i rätten följer av bestämmelserna i 4 och 5 kap. De tekniska experterna motsvaras av de ledamöter som i patentlagen enligt hittillsvarande ordning har benämnts tekniskt sakkunniga ledamöter.

2 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer utser vilka av de lagfarna domarna i Stockholms tingsrätt och Svea hovrätt som ska tjänstgöra i Patent- och marknadsdomstolen respektive Patent- och marknadsöverdomstolen.

I paragrafen finns bestämmelser om utseende av de lagfarna ledamöter som ska ingå i rätten i patent- och marknadsdomstolarna. Övervägandena finns i avsnitt 6.4.

Patent- och marknadsdomstolen är en del av Stockholms tingsrätt och Patent- och marknadsöverdomstolen är en del av Svea hovrätt. I paragrafen anges att det är regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer som ska utse vilka av de lagfarna domarna i Stockholms tingsrätt och Svea hovrätt, som ska tjänstgöra i Patent- och marknadsdomstolen respektive Patent- och marknadsöverdomstolen. Bestämmelserna gäller alla lagfarna domare i patent- och marknadsdomstolarna, oberoende av om de i en viss sammansättning ska vara ordförande eller inte.

3 §

I lagen (2010:1390) om utnämning av ordinarie domare finns bestämmelser om utnämning av patentråd.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer anställer vikarie för patentråd samt förordnar tekniska och ekonomiska experter i Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen.

Tekniska och ekonomiska experter förordnas för viss tid. Om det medan en teknisk eller ekonomisk expert deltar i behandlingen av ett mål eller ärende inträffar en omständighet som medför att förordnandet ska upphöra att gälla, ska förordnandet ändå anses gälla i det pågående målet eller ärendet.

Tekniska och ekonomiska experter ska vara svenska medborgare och får inte vara underåriga eller i konkurstillstånd eller ha förvaltare enligt 11 kap. 7 § föräldrabalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om de tekniska ledamöter och ekonomiska experter som ska finnas i patent- och marknadsdomstolarna. Övervägandena finns i avsnitt 10.2 och 10.3.

I *första stycket* görs när det gäller utnämning av patentråden en hänvisning till bestämmelserna i lagen (2010:1390) om utnämning av ordinarie domare. Av dessa bestämmelser framgår att patentråden på samma sätt som de tekniska råden i mark- och miljödomstolarna utnämns genom fullmakt av regeringen. Regeringen kan inte delegera denna möjlighet.

När det gäller anställningar av vikarier för patentråd finns det dock en möjlighet för regeringen att delegera sådana beslut till en annan myndighet. Det framgår av *andra stycket*. Av stycket följer också att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska förordna tekniska och ekonomiska experter.

Tredje stycket innehåller bestämmelser om förordnandet, behörighetskrav och vad som händer när ett förordnade upphör. Bestämmelserna motsvarar i huvudsak 68 § patentlagen (1967:837) (PL), 8 kap. 11 § konkurrenslagen (2008:579) (KL) och 58 § marknadsföringslagen (2008:579) (MfL).

4 §

En teknisk ledamot ska ha teknisk eller annan relevant utbildning och erfarenhet av sådana sakfrågor som handläggs i patent- och marknadsdomstolarna.

En ekonomisk expert ska ha ekonomisk eller annan relevant utbildning och erfarenhet av sådana sakfrågor som handläggs i patent- och marknadsdomstolarna.

I paragrafen anges vilken utbildning och erfarenhet de tekniska ledamöterna och de ekonomiska experterna ska ha. Övervägandena finns i avsnitt 10.4.

Av *första stycket* framgår att en teknisk ledamot ska ha teknisk eller annan relevant utbildning och erfarenhet av sådana sakfrågor som Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen handlägger. Annan relevant utbildning

kan vara naturvetenskaplig utbildning. Styrande för utbildnings- och erfarenhetskravet är behovet hos den domstol där den tekniska ledamoten ska tjänstgöra.

Av *andra stycket* framgår att en ekonomisk expert ska ha ekonomisk eller annan relevant utbildning och erfarenhet av sådana sakfrågor som patent- och marknadsdomstolarna handlägger. Annan relevant utbildning kan vara samhällsvetenskaplig utbildning. Styrande för utbildnings- och erfarenhetsbehovet är liksom för de tekniska ledamöterna behovet hos den domstol där experten ska tjänstgöra.

5 §

En nämndeman i Patent- och marknadsdomstolen ska vara nämndeman i Stockholms tingsrätt.

En nämndeman i Patent- och marknadsöverdomstolen ska vara nämndeman i Svea hovrätt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka nämndemän som ska tjänstgöra i patent- och marknadsdomstolarna.

Av paragrafen följer att de nämndemän som ska medverka i Patent- och marknadsdomstolens respektive Patent- och marknadsöverdomstolens avgöranden tas från den grupp av nämndemän som utsetts till nämndemän i den tingsrätt respektive hovrätt som är Patent- och marknadsdomstol respektive Patent- och marknadsöverdomstol, dvs. Stockholms tingsrätt respektive Svea hovrätt, jfr 1 kap. 2 §. Av den allmänna hänvisningen i 3 kap. 1 § följer att vad som föreskrivs om nämndemän i rättegångsbalken t.ex. i fråga om jäv gäller även för nämndemän i patent- och marknadsdomstolarna.

3 kap. Förfarandet

Handläggning av mål

1 §

Vid handläggning av mål tillämpas rättegångsbalkens bestämmelser om tvistemål eller brottmål, om inte annat föreskrivs i denna lag eller annan lag.

I paragrafen finns bestämmelser om handläggningen av mål i patent- och marknadsdomstolarna. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Av paragrafen framgår att rättegångsbalkens regler för tvistemål respektive brottmål ska tillämpas i de mål där Patent- och marknadsdomstolen är behörig domstol. Detta gäller oavsett vilken materiell lagstiftning som är tillämplig i målet. I denna eller annan lag kan det dock finnas särbestämmelser. Sådana bestämmelser finns t.ex. i 4 § om kumulation, 5 § om omröstning, 6 § om preklusion samt 4 kap. 1-4, 7 och 8 §§, 5 kap. 1, 3 och 4 §§ om rättens sammansättning. Sådana bestämmelser finns också i såväl de immaterialrättsliga som de marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga lagarna. Exempelvis finns det i vissa immaterialrättsliga lagar särskilda bestämmelser om fastställelsetalan (se t.ex. 63 § första och andra stycket PL). Vidare finns det bestämmelser om obligatorisk vilandeförklaring av ett intrångsmål i avvaktan på att en fråga om hävning eller ogiltighet avgörs och regler om föreläggande till den som i intrångsmål gör gällande att rättigheten ska hävas att väcka talan om ogiltighet inom viss tid (se t.ex. 39 § andra stycket och 41 § tredje stycket mönsterskyddslagen [1970:485]). I varumärkeslagen och firmalagen finns inga bestämmelser om obligatorisk vilandeförklaring men väl bestämmelser om föreläggande att väcka talan om ogiltighet inom viss tid (se 10 kap. 2 § varumärkeslagen [2010:1877] [VML] och 22 § firmalagen [1974:156] [FL]). I konkurrenslagen finns särskilda bestämmelser om bl.a. Konkurrensverket som part, om åberopande av förhörsuppgifter från Konkurrensverket vid förhör i domstol och om rättegångskost-

nader (8 kap. 12–13 och 15–18 §§ KL). Även i marknadsföringslagen finns särskilda bestämmelser om rättegångskostnader och om Konsumentombudsmannen som part (64–65 §§ MfL). I konkurrenslagen och marknadsföringslagen anges dessutom särskilt att vissa mål ska handläggas som indispositiva tvistemål.

Rättegångsbalkens regler är tillämpliga också vid handläggningen av rättegångsbalksärenden, jfr 3 § förordningen (1996:271) om mål och ärenden i allmän domstol (mål- och ärendeförordningen).

Handläggning av ärenden

2 §

Vid handläggning av ärenden som inleds i Patent- och marknadsdomstolen genom överklagande av en förvaltningsmyndighets beslut tillämpas lagen (1996:242) om domstolsärenden, om inte annat föreskrivs i denna eller annan lag.

Att lagen om domstolsärenden i vissa fall är tillämplig även vid handläggning av ärenden som inleds i Patent- och marknadsdomstolen genom ansökan är särskilt reglerat.

I paragrafen finns bestämmelser om handläggningen av ärenden i patent- och marknadsdomstolarna. Övervägandena finns i avsnitt 7 och 8.

Av *första stycket* framgår att lagen (1996:242) om domstolsärenden ska tillämpas vid domstolarnas handläggning av ärenden som inleds i Patent- och marknadsdomstolen genom överklagande av en förvaltningsmyndighets beslut. I denna eller annan lag kan dock finnas särbestämmelser. Sådana bestämmelser finns t.ex. i 4 § om kumulation, 5 § om omröstning, 6 § om preklusion, 7 § om förhör under sanningsförsäkran samt 4 kap. 5-8 §§ och 5 kap. 2-4 §§ om rättens sammansättning. Sådana bestämmelser finns också i såväl de immaterialrättsliga som de marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga lagarna. Exempelvis finns i patentlagen bestämmelser

om utlämnande av handling som innehåller företagshemligheter och om handläggning inom stängda dörrar (66 § PL). I konkurrenslagen finns särskilda bestämmelser om rättegångskostnadsansvar som gäller även för ärenden (8 kap. 15 § KL). Vidare gäller bestämmelsen i marknadsföringslagen om Konsumentombudsmannen som part även för ärenden (65 § MfL).

Andra stycket innehåller en upplysning om att det följer av bestämmelser i andra lagar att ärendelagen är tillämplig i vissa ärenden som inleds i Patent- och marknadsdomstolen genom ansökan. Exempelvis framgår det av de immaterialrättsliga lagarna att ärendelagen är tillämplig vid ansökan om informationsföreläggande som inte görs i ett mål om intrång (se t.ex. 57 e § PL). Ärendelagen är också tillämplig vid t.ex. ansökan av Konkurrensverket att genomföra en platsundersökning (5 kap. 3 § KL). I sådana fall kan det också finnas särbestämmelser om förfarandet i de materiella lagarna. Exempelvis finns det i de immaterialrättsliga lagarna bestämmelser om fördelning av rättegångskostnader vid ansökan om informationsföreläggande (se t.ex. 57 e § tredje stycket lagen [1960:729] om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk [URL]).

3 §

Ett beslut av Patent- och marknadsöverdomstolen i ett ärende som har överklagats till Patent- och marknadsdomstolen får inte överklagas. Patent- och marknadsöverdomstolen får dock tillåta att ett beslut överklagas till Högsta domstolen om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagbarheten av Patent- och marknadsöverdomstolens avgöranden i ärenden som har överklagats till Patent- och marknadsdomstolen. Övervägandena finns i avsnitt 6.6.

I paragrafens första mening anges som huvudregel att Patent- och marknadsöverdomstolens beslut i nu aktuella ärenden inte får överklagas. Av andra meningen framgår dock att det finns en möjlighet för Patent- och marknadsöverdomstolen att, när

domstolen anser att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen, tillåta överklagande till Högsta domstolen. Det bör anmärkas att, även om Patent- och marknadsöverdomstolen meddelat ett beslut om att tillåta ett överklagande, vanliga regler om prövningstillstånd gäller i Högsta domstolen.

Handläggning av mål om utdömande av vite

4 §

Mål om utdömande av vite ska handläggas enligt reglerna i rättegångsbalken om åtal för brott för vilket svårare straff än böter inte är föreskrivet.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om tillämpliga förfaranderegler när talan förs om utdömande av vite.

Enligt paragrafen ska sådan talan handläggas enligt reglerna i rättegångsbalken om åtal för brott för vilket svårare straff än böter inte är föreskrivet. Bestämmelsen ersätter motsvarande bestämmelser i de immaterialrättsliga lagarna och konkurrenslagen (53 b § sjunde stycket URL och 53 e § fjärde stycket URL och motsvarande lagrum i övriga immaterialrättsliga lagar samt 8 kap. 4 § KL). Enligt nuvarande ordning handläggs en talan enligt marknadsföringslagen enligt lagen (1985:206) om viten. Även dessa mål kommer i patent- och marknadsdomstolarna att omfattas av nu aktuell bestämmelse.

Att det finns möjlighet att kumulera en talan eller ansökan om föreläggande av nytt vite med en talan om vitets utdömande följer av 4 §.

Förening av mål och ärende

5 §

Även i annat fall än som regleras i rättegångsbalken får mål eller ärende enligt denna lag med den begränsning som framgår av andra stycket handläggas i en rättegång, om domstolen med hänsyn till utredningen och övriga omständigheter finner det lämpligt. Mål och ärende som har förenats kan åter särskiljas, om det finns skäl för det.

Mål eller ärende där det finns behov av teknisk sakkunskap får inte handläggas i samma rättegång som mål eller ärende där det finns behov av ekonomisk sakkunskap.

Paragrafen innehåller bestämmelser om kumulation. Övervägandena finns i avsnitt 11.2.

I *första stycket* anges under vilka förutsättningar det är möjligt att förena flera mål eller ärenden eller ett mål och ett ärende. Det krav som ställs upp för kumulation i första meningen är att det ska vara till fördel för utredningen och också i övrigt lämpligt. Om ett mål och ett ärende har förenats med stöd av denna paragraf kan de när som helst särskiljas. Det framgår av andra meningen.

Kumulation av ett tvistemål och ett ärende kan bli aktuell i t.ex. följande situation. I Patent- och marknadsdomstolen pågår ett mål om patentintrång. Samtidigt har den som är svarande i det målet (och som möjligen genstämt och yrkat ogiltighet av patentet) till domstolen överklagat ett beslut varigenom Patent- och registreringsverket har avslagit en invändning mot det aktuella patentet. Genom möjligheten att kumulera ett indispositivt och ett dispositivt tvistemål blir det möjligt att föra talan mot en påstådd efterbildning och i första hand göra gällande att efterbildningen utgör ett varumärkesintrång och i andra hand att den ska förbjudas såsom vilseledande marknadsföring eller marknadsföringsrättsligt otillåten renommésnyltning. Det blir också möjligt med gemensam handläggning av ett mål om vitesförbud och ett mål om skadestånd.

Kumulation av ett brottmål och ett tvistemål kan bli aktuellt när det i samband med talan om utdömande av vite förs talan om

föreläggande av nytt vite och när det i samband med att det yrkas ansvar för brott mot t.ex. upphovsrättslagen framställs ett enskilt anspråk (jfr även 22 kap. 1 § RB).

Av *andra stycket* framgår att kumulation inte kan avse mål eller ärende där det finns behov av såväl teknisk som ekonomisk sakkunskap. Det är alltså inte möjligt att exempelvis förena ett patenträttsligt ärende med ett konkurrensrättsligt ärende eller ett patenträttsligt mål med ett marknadsföringsrättsligt mål, om det finns behov av särskild sakkunskap i båda målen eller ärendena.

Om det är fråga om flera mål och är samma rättegångsform tillämplig gäller 14 kap. 1-7 §§ RB respektive 45 kap. 3 § RB. Med stöd av dessa bestämmelser blir det t.ex. möjligt att kumulera ett varumärkesrättsligt tvistemål med ett firmarättsligt tvistemål.

Omröstning

6 §

Om både lagfarna ledamöter och tekniska ledamöter eller ekonomiska experter ingår i rätten, ska vid omröstning först de lagfarna ledamöterna säga sin mening och därefter de tekniska ledamöterna eller ekonomiska experterna.

Paragrafen innehåller bestämmelser om röstordningen vid omröstning. Övervägandena finns i avsnitt 9.8.

Av paragrafen framgår att när omröstning ska ske, ska först de lagfarna domarna och därefter de tekniska ledamöterna eller de ekonomiska experterna säga sin mening. Hur de olika meningarna ska vägas mot varandra avgörs med stöd av omröstningsreglerna i rättegångsbalken för tvistemål respektive brottmål beroende av vad saken rör. Dessa bestämmelser finns i 16 respektive 29 kap. RB. För mål om utdömande av vite innebär det att reglerna i 29 kap. RB ska tillämpas, jfr 3 §.

Preklusion

7 §

Bestämmelserna i 42 kap. 15 och 15 a §§ samt 50 kap. 25 § tredje stycket rättegångsbalken ska tillämpas även i tvistemål där förlikning om saken inte är tillåten och i ärenden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om preklusion i indispositiva mål och domstolsärenden. Övervägandena finns i avsnitt 11.3

Av paragrafen framgår att vissa av rättegångsbalkens bestämmelser om preklusion i dispositiva tvistemål ska tillämpas även i indispositiva mål och ärenden i Patent- och marknadsdomstolen respektive Patent- och marknadsöverdomstolen. Bestämmelserna för tingsrätt i 42 kap. RB tillämpas i Patent- och marknadsdomstolen och bestämmelserna för hovrätt i 50 kap. RB tillämpas i Patent- och marknadsöverdomstolen. Gemensamt för de paragrafer som det hänvisas till är att de har en fakultativ utformning. Det allmänintresse som ligger bakom att en måltyp anses indispositiv är en omständighet som kan beaktas när rätten tar ställning till om ett preklusionsföreläggande ska utfärdas eller inte.

Liksom de paragrafer som paragrafen hänvisar till tillskapar paragrafen aldrig en rätt att framställa nya grunder eller att komma med ny bevisning utan prekluderar endast en sådan rätt. Rätten att framställa nya yrkanden eller nya grunder kan vara utesluten till följd av t.ex. reglerna i 13 kap. 3 § RB. En part som fått ett preklusionsföreläggande kan inte kringgå preklusionen genom att framställa ett nytt yrkande i en tilläggsstämning (se 13 kap. 6 § RB).

Förhör med part under sanningsförsäkran

8 §

I ett ärende får det hållas förhör med en part under sanningsförsäkran enligt 37 kap. rättegångsbalken.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om partsförhör under sanningsförsäkran. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

I paragrafen anges att vid handläggning i domstolsärenden i Patent- och marknadsdomstolen och Patent- och marknadsöverdomstolen får förhör med part under sanningsförsäkran hållas. I ärendelagen finns bestämmelser om förhör med vittne och sakkunnig. Paragrafen kompletterar dessa regler i ärenden enligt denna lag.

4 kap. Sammansättningen i Patent- och marknadsdomstolen

Mål

1 §

Vid huvudförhandling i ett mål som anges i 1 kap. 4 § 1 ska Patent- och marknadsdomstolen bestå av fyra ledamöter, av vilka två ska vara lagfarna domare och två tekniska ledamöter. Om det finns skäl för det får antalet lagfarna domare utökas med en. Detsamma gäller i fråga om antalet tekniska ledamöter. Om det inte finns behov av teknisk sakkunskap får rätten bestå av tre lagfarna domare.

I de fall som anges i 1 kap. 3 a § andra och tredje styckena och 1 kap. 3 d § rättegångsbalken ska rätten bestå av en lagfaren domare eller en lagfaren domare och en teknisk ledamot.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Patent- och marknadsdomstolens sammansättning i patenträttsliga och växtförädlarrättsliga mål där det finns behov av teknisk sakkunskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.1.

I *första stycket* finns bestämmelser om huvudreglerna för rättens sammansättning vid huvudförhandling i patenträttsliga och växtförädlarrättsliga mål. Rätten ska enligt första meningen vid huvudförhandling bestå av fyra ledamöter, varav två ska vara lagfarna domare och två ska vara tekniska ledamöter. Med teknisk ledamot avses såväl ett patentråd som en teknisk expert (se 2 kap. 1 §). Vilken teknisk ledamot som bör ingå i rätten

regleras i 4 §. Om det finns skäl för det får rätten enligt andra och tredje meningarna utökas med antingen en lagfaren ledamot eller en teknisk ledamot eller både och. Möjligheten till utökad sammansättning är i första hand avsedd för mer omfattande mål där huvudförhandlingen förväntas pågå en längre tid samt för särskilt komplicerade mål. Om rätten i sistnämnda fall ska förstärkas med en lagfaren domare eller med en teknisk ledamot beror på vad målet rör, dvs. om målet rör komplicerade rättsliga frågor eller om det rör komplicerade tekniska frågor. Av fjärde meningens framgång att om domstolen anser att det inte finns behov av särskild sakkunskap, får den istället bestå av tre lagfarna domare. Det kan t.ex. handla om att genom deldom avgöra om ett anspråk är preskriberat.

Enligt *andra stycket* ska rätten bestå av antingen en lagfaren domare eller en lagfaren domare och en teknisk ledamot när domstolen med tillämpning av 1 kap. 3 a § andra och tredje styckena RB håller huvudförhandling i förenklad form eller när rätten i annat fall anser att det är tillräckligt med en lagfaren domare eller en lagfaren domare och en teknisk ledamot vid huvudförhandling och parterna samtycker till det eller målet är av enkel beskaffenhet. Detsamma gäller i mål om mindre värden (1 kap. 3 d § RB). Om en teknisk ledamot ska ingå i rätten eller inte beror alltså på, förutom vad målet rör, parternas och rättens inställning till frågan.

Av paragrafen jämförd med 3 kap. 1 § följer att 1 kap. 3 e § RB är tillämplig också i sådana mål som omfattas av paragrafen. Beredningsåtgärder som inte är av sådant slag att de bör förbehållas lagfarna domare, får alltså utföras av en annan tjänsteman som har tillräcklig kunskap och erfarenhet.

Av hänvisningen i 3 kap. 1 § följer även att rättegångsbalkens regler om rättens sammansättning är tillämpliga för övriga måltyper som handläggs i Patent- och marknadsdomstolen. Det innebär att rätten enligt 1 kap. 3-3 e §§ RB ska bestå av en eller tre lagfarna ledamöter om det är fråga om ett tvistemål och som huvudregel av en lagfaren ledamot och tre nämndemän om det är fråga om ett brottmål.

2 §

I mål som anges i 1 kap. 4 § 1 ska Patent- och marknadsdomstolen vid avgörande av ett mål utan huvudförhandling och vid handläggning som inte sker vid huvudförhandling bestå av en lagfaren domare eller en lagfaren domare och en teknisk ledamot. Om det finns särskilda skäl för det med hänsyn till målets eller frågans beskaffenhet, får dock rätten ha den sammansättning som anges i 1 § första stycket vid avgörande av ett mål utan huvudförhandling och vid prövning av frågor som hör till rättegången.

Paragrafen innehåller ytterligare bestämmelser om Patent- och marknadsdomstolens sammansättning i mål där det finns behov av teknisk sakkunskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.1.

Huvudregeln, som kommer till uttryck i *första meningen*, är att domstolen vid handläggning som inte äger rum vid huvudförhandling i mål där det finns behov av teknisk sakkunskap ska bestå antingen av en lagfaren domare eller av en lagfaren domare och en teknisk ledamot. Till skillnad från vad som enligt nuvarande ordning gäller enligt patentlagen, gäller detta även vid syn på stället.

Av *andra meningen* framgår att rätten vid avgörande av mål utan huvudförhandling och vid prövning av rättegångsfrågor alternativt kan ha den sammansättning som gäller för huvudförhandling, om det finns särskilda skäl för det med hänsyn till målets eller frågans beskaffenhet. Bestämmelsen motsvarar 1 kap. 3 c § RB. Ett behov av fullsuttent rätt kan finnas exempelvis vid prövning av vissa frågor rörande interimistiska beslut. Exempel på sådana beslut kan vara interimistiska beslut med långtgående ekonomiska konsekvenser eller interimistiska beslut där det finns behov av två tekniska ledamöter med olika inriktning. Möjligheten att avgöra ett mål utan huvudförhandling med tre lagfarna ledamöter kan exempelvis utnyttjas när det är fråga om komplicerade rättsliga frågor eller mål med stora värden.

3 §

Vid huvudförhandling i ett mål som anges i 1 kap. 4 § 3 ska Patent- och marknadsdomstolen bestå av fyra ledamöter, av vilka två ska vara lagfarna domare och två ekonomiska experter. Om det finns skäl för det får antalet lagfarna domare utökas med en. Detsamma gäller i fråga om antalet ekonomiska experter. Om det inte finns behov av ekonomisk sakkunskap får domstolen bestå av tre lagfarna domare.

I de fall som anges i 1 kap. 3 a § andra och tredje styckena och 1 kap. 3 d § rättegångsbalken ska rätten bestå av en lagfaren domare eller en lagfaren domare och en ekonomisk expert.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Patent- och marknadsdomstolens sammansättning i marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål där det finns behov av ekonomisk sakkunskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.1.

Paragrafen motsvarar 1 § med den skillnaden att den behandlar deltagande av ekonomiska experter i stället för tekniska ledamöter, se kommentaren till den paragrafen.

4 §

I mål som anges i 1 kap. 4 § 3 ska Patent- och marknadsdomstolen vid avgörande av ett mål utan huvudförhandling och vid handläggning som inte sker vid huvudförhandling bestå av en lagfaren domare eller en lagfaren domare och en ekonomisk expert. Om det finns särskilda skäl för det med hänsyn till målets eller frågans beskaffenhet, får dock rätten ha den sammansättning som anges i 1 § första stycket vid avgörande av ett mål utan huvudförhandling och vid prövning av frågor som hör till rättegången.

Paragrafen innehåller ytterligare bestämmelser om Patent- och marknadsdomstolens sammansättning i marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål där det finns behov av ekonomisk sakkunskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.1.

Paragrafen motsvarar 2 § med den skillnaden att den behandlar deltagande av ekonomiska experter i stället för tekniska ledamöter, se kommentaren till den paragrafen.

*Ärenden***5 §**

Vid avgörande i sak av ett ärende som anges i 1 kap. 4 § 1 ska Patent- och marknadsdomstolen bestå av två ledamöter, av vilka en ska vara teknisk ledamot. Om det inte finns behov av teknisk sakkunskap får rätten bestå av en lagfaren domare. Om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet, får Patent- och marknadsdomstolen bestå av tre ledamöter, av vilka minst en ska vara lagfaren domare.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Patent- och marknadsdomstolens sammansättning i patenträttsliga och växtförädlarrättsliga ärenden där det finns behov av teknisk sakkunskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.2.

Av paragrafen framgår att domstolen i patenträttsliga och växtförädlarrättsliga ärenden som huvudregel ska bestå av en lagfaren domare och en teknisk ledamot. Rätten kan dock bestå av enbart en lagfaren ledamot om det inte finns behov av teknisk sakkunskap. Ett exempel på när det kan komma i fråga att pröva ett ärende utan teknisk ledamot är när ärendet rör pantsättning av patent eller patentansökan. På motsvarande sätt som gäller enligt ärendelagen finns en möjlighet för Patent- och marknadsdomstolen att bestå av tre ledamöter om det finns särskilda skäl för det med hänsyn till ärendets beskaffenhet. I sådant fall kan rätten välja om en eller två ledamöter ska vara tekniska, beroende på vad ärendet kräver. Ett behov av deltagande av flera tekniska ledamöter kan exempelvis uppkomma när patentprövningen berör olika tekniska discipliner eller när ärendet rör principiella tekniska överväganden.

Av hänvisningen i 3 kap. 2 § följer att ärendelagens regler om rättens sammansättning är tillämpliga såväl i övriga fall för ovan angivna måltyper som för övriga ärendetyper som handläggs i Patent- och marknadsdomstolen. Det innebär att rätten består av en eller tre lagfarna domare enligt vad som närmare framgår av 3 § ÄL.

6 §

Vid avgörande i sak av ett ärende som anges i 1 kap. 4 § 3 ska Patent- och marknadsdomstolen bestå av två ledamöter, av vilka en ska vara ekonomisk expert. Om det inte finns behov av ekonomisk sakkunskap får rätten bestå av en lagfaren domare. Om det finns särskilda skäl med hänsyn till ärendets beskaffenhet, får Patent- och marknadsdomstolen bestå av tre ledamöter, av vilka minst en ska vara lagfaren domare.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Patent- och marknadsdomstolens sammansättning i marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga ärenden där det finns behov av ekonomisk sakkunskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.4.2.

Paragrafen motsvarar 5 § med den skillnaden att den behandlar deltagande av ekonomiska experter i stället för tekniska ledamöter, se kommentaren till den paragrafen. Exempel på när det kan vara aktuellt att pröva ett ärende utan ekonomisk expert är när ärendet rör tillstånd för Konkurrensverket att genomföra en platsundersökning (jfr 5 kap. 3 § KL) eller överklagande av Konsumentombudsmannens beslut att anmana en näringsidkare att tillhandahålla handlingar (jfr 51 § MfL).

Teknisk eller ekonomisk sakkunskap

7 §

Om det i rätten ska ingå andra än lagfarna domare bestämmer rättens ordförande med beaktande av vilken sakkunskap som behövs och övriga förhållanden i målet eller ärendet vilka tekniska ledamöter eller ekonomiska experter som ska ingå i rätten.

Paragrafen reglerar vilka tekniska ledamöter eller ekonomiska experter som ska ingå i rätten.

Av paragrafen framgår att det är upp till rättens ordförande att utifrån vad som ska prövas i målet avgöra vilken kompetens den särskilda ledamoten ska ha.

*Förhinder för ledamot***8 §**

Om Patent- och marknadsdomstolen i ett mål eller ärende som anges i 1 kap. 4 § 1 och 3 består av fler än två ledamöter och en av ledamöterna får förhinder sedan huvudförhandlingen eller motsvarande handläggning har påbörjats, är rätten ändå domför om en av de kvarvarande ledamöterna är lagfaren domare.

Paragrafen innehåller regler om domförhet vid ledamots förhinder i mål där det krävs särskild sakkunskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.6.

Om rätten i ett patenträttsligt, växtförädlarrättsligt, konkurrensrättsligt eller marknadsföringsrättsligt mål eller ärende består av fler än två ledamöter och hinder inträffar för en av ledamöterna sedan huvudförhandlingen eller motsvarande handläggning har påbörjats, framgår av paragrafen att rätten ändå är domför med de ledamöter som återstår. Med uttrycket motsvarande handläggning avses t.ex. sammanträde eller föredragning av målet inför rättens ledamöter (jfr 17 § första stycket lagen [1971:289] om allmänna förvaltningsdomstolar och 9 § lagen [2010:921] om mark- och miljödomstolar). Av 2 kap. 1 § framgår att rättens ordförande alltid måste vara lagfaren. En förutsättning för domförhet trots inträffat förhinder är därför att minst en av de kvarvarande ledamöterna är lagfaren.

Av hänvisningarna i 3 kap. 1 och 2 §§ till rättegångsbalken respektive ärendelagen följer att för övriga mål och ärenden som handläggs i Patent- och marknadsdomstolen är rättegångsbalkens respektive ärendelagens regler om rättens sammansättning vid förhinder tillämpliga.

5 kap. Sammansättningen i Patent- och marknadsöverdomstolen

Mål

1 §

Vid prövning i sak av ett mål som anges i 1 kap. 4 § 1 och 3 ska Patent- och marknadsöverdomstolen bestå av fem ledamöter, av vilka tre ska vara lagfarna domare och två tekniska ledamöter eller ekonomiska experter, om teknisk ledamot eller ekonomisk expert deltagit i Patent- och marknadsdomstolens avgörande. Om det finns skäl för det får antalet lagfarna domare utökas med en. Detsamma gäller i fråga om antalet tekniska ledamöter eller ekonomiska experter.

Patent- och marknadsöverdomstolen är domför utan tekniska ledamöter eller ekonomiska experter om medverkan av sådana ledamöter inte behövs.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd får en teknisk ledamot eller ekonomisk expert ingå i rätten i stället för en av flera lagfarna domare.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Patent- och marknadsöverdomstolens sammansättning i mål där det finns behov av särskild sakkunskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.5.2 och 9.5.4.

Av *första stycket* framgår att Patent- och marknadsöverdomstolen i patenträttsliga, växtförädlarrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga mål som har överklagats till domstolen som huvudregel ska bestå av tre lagfarna domare och två ledamöter med särskild sakkunskap (tekniska ledamöter eller ekonomiska experter), om särskild ledamot deltagit i Patent- och marknadsdomstolen. Bestämmelsen gäller när rätten avgör målet i sak. Vad som sägs i första stycket motsvarar i huvudsak vad som hittills har gällt enligt 67 § PL. Av styckets sista mening framgår att det är möjligt att utöka rättens sammansättning med som mest två lagfarna domare och en teknisk ledamot eller ekonomisk expert. Den bestämmelsen är avsedd främst för de mål som innehåller komplicerade frågeställningar eller där huvudförhandlingen förväntas pågå under en längre tid.

Av *andra stycket* framgår att rätten är domför utan tekniska eller ekonomiska ledamöter, om medverkan av sådana ledamöter inte behövs. Ett sådant fall kan vara när Patent- och marknadsdomstolen – rätteligen – bestått av enbart lagfarna ledamöter. Ett annat fall kan vara när målet i Patent- och marknadsdomstolen rör tekniska eller ekonomiska frågeställningar, men med hänsyn till hur parterna utformat sin talan i överdomstolen de frågor som är uppe till prövning där är av rättslig karaktär.

Tredje stycket innehåller en bestämmelse om Patent- och marknadsdomstolens sammansättning vid behandling av frågor om prövningstillstånd. Bestämmelsen kompletterar bestämmelserna i 2 kap. 4 § tredje stycket RB. Bestämmelsen motsvarar delvis vad som hittills har gällt enligt 67 § tredje stycket PL. Av bestämmelsen framgår att rätten kan bestå av två lagfarna och en annan ledamot vid tillståndsprövningen.

Av hänvisningen i 3 kap. 1 § till rättegångsbalken framgår att bestämmelserna i 2 kap. 4 § femte och sjätte stycket RB om beredningsåtgärder är tillämplig också i de patenträttsliga, växtförädlarrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen. Av denna hänvisning framgår också att bestämmelserna i 2 kap. 4 § RB i sin helhet är tillämpliga på övriga mål som handläggs i Patent- och marknadsöverdomstolen. Det innebär att rätten som huvudregel är domför med tre eller fyra lagfarna ledamöter om det är fråga om ett tvistemål och tre lagfarna ledamöter och två nämndemän om det är fråga om ett brottmål.

Ärenden

2 §

Vid avgörande i sak av ett ärende som anges i 1 kap. 4 § 1 och 3 ska Patent- och marknadsöverdomstolen bestå av tre ledamöter. Om Patent- och marknadsdomstolen bestått av tre ledamöter ska dock Patent- och marknadsöverdomstolen bestå av fyra ledamöter.

Om teknisk ledamot eller ekonomisk expert deltagit i rätten i Patent- och marknadsdomstolen ska teknisk ledamot eller ekonomisk expert ingå i

Patent- och marknadsöverdomstolen, om det inte är obehövt. Minst två ledamöter ska vara lagfarna domare.

Vid behandling av frågor om prövningstillstånd får en teknisk ledamot eller ekonomisk expert ingå i rätten i stället för en av flera lagfarna domare.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Patent- och marknadsöverdomstolens sammansättning i ärenden där det finns behov av särskild sakkunskap. Övervägandena finns i avsnitt 9.5.3 och 9.5.4.

Av *första stycket* framgår att Patent- och marknadsöverdomstolen vid prövning i sak av patenträttsliga, växtförädlarrättsliga, marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga ärenden som huvudregel ska bestå av tre ledamöter. Har Patent- och marknadsdomstolen bestått av tre ledamöter ska dock Patent- och marknadsdomstolen bestå av minst fyra ledamöter.

I *andra stycket* finns bestämmelser om deltagande av ledamöter med särskild sakkunskap (tekniska ledamöter eller ekonomiska experter). Om särskild ledamot deltagit i Patent- och marknadsdomstolen ska minst en sådan ledamot delta i Patent- och marknadsöverdomstolen, om det inte är obehövt. Se kommentaren till 3 kap. 1 § andra stycket angående när sådan medverkan ska anses obehövt. Minst två ledamöter ska vara lagfarna. Även i detta fall gäller vad som sägs i första stycket om att rätten som mest kan bestå av fyra ledamöter. När särskilda ledamöter deltar kan rätten alltså bestå av som mest två lagfarna och två särskilda ledamöter eller tre lagfarna ledamöter och en teknisk ledamot.

Av hänvisningen i 3 kap. 2 § till ärendelagen följer att bestämmelserna i 2 kap. 4 § RB i sin helhet är tillämpliga på övriga ärenden som handläggs i Patent- och marknadsöverdomstolen. Det innebär att rätten som huvudregel är beslutför med tre eller fyra lagfarna ledamöter.

Tredje stycket innehåller en bestämmelse om Patent- och marknadsöverdomstolens sammansättning vid behandling av frågor om prövningstillstånd. Se kommentaren till 5 kap. 1 § tredje stycket.

*Särskilda rättsmedel***3 §**

Vid Patent- och marknadsdomstolens prövning av en ansökan om resning, klagan över domvilla eller återställande av försutten tid avseende ett mål eller ärende som anges i 1 kap. 4 § 1 får en teknisk ledamot ingå i rätten i stället för en lagfaren ledamot.

Vid Patent- och marknadsdomstolens prövning av en ansökan om resning, klagan över domvilla eller återställande av försutten tid avseende ett mål eller ärende som anges i 1 kap. 4 § 3 får en ekonomisk expert ingå i rätten i stället för en lagfaren ledamot.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Patent- och marknadsöverdomstolens sammansättning vid handläggning av mål rörande särskilda (extraordinära) rättsmedel. Bestämmelserna i paragrafen kompletterar bestämmelsen i 2 kap. 4 § första stycket första meningen RB. Övervägandena finns i avsnitt 9.5.4.

Första stycket reglerar rättens sammansättning vid prövning av en ansökan om ett extraordinärt rättsmedel som avser ett avgörande i ett patenträttsligt eller växtförädlarrättsligt mål eller ärende. Rätten avgör i sådant fall om den ska bestå av enbart lagfarna ledamöter eller om en av de lagfarna ledamöterna ska ersättas med en teknisk ledamot. Ett behov av teknisk sakkunskap kan föreligga exempelvis om resning söks under åberopande av nya omständigheter eller ny bevisning.

Andra stycket reglerar rättens sammansättning vid prövning av en ansökan om ett extraordinärt rättsmedel som avser ett konkurrensrättsligt eller marknadsföringsrättsligt mål eller ärende. Bestämmelsen motsvarar den i första stycket med den skillnaden att den behandlar deltagande av ekonomiska experter i stället för tekniska ledamöter, se kommentaren till första stycket.

Av paragrafen jämförd med 3 kap. 1 och 2 §§ följer att rättegångsbalkens regler om rättens sammansättning är tillämpliga för övriga mål och ärenden där talan om extraordinära rättsmedel förs i Patent- och marknadsöverdomstolen. Det innebär att

rätten består av tre lagfarna ledamöter vid prövning av en sådan ansökan.

Teknisk eller ekonomisk sakkunskap

4 §

Om det i rätten ska ingå andra än lagfarna domare bestämmer rättens ordförande med beaktande av vilken sakkunskap som behövs och övriga förhållanden i målet eller ärendet vilka tekniska ledamöter eller ekonomiska experter som ska ingå i rätten.

Se författningskommentaren till 4 kap. 4 §.

Förhinder för ledamot

5 §

Om Patent- och marknadsöverdomstolen i ett mål eller ärende som anges i 1 kap. 4 § 1 och 3 består av fler än två ledamöter och en av ledamöterna får förhinder sedan huvudförhandlingen eller motsvarande handläggning har påbörjats, är rätten ändå domför om en av de kvarvarande ledamöterna är lagfaren domare.

Se författningskommentaren till 4 kap. 5 §.

15.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1949:345) om rätten till arbetstgares uppfinningar

9 §

I mål om tillämpningen av denna lag är *Patent- och marknadsdomstolen rätt* domstol.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om behörig domstol. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i paragrafen innebär att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att som första domstol handlägga samtliga mål enligt lagen.

15.3 Förslag till lag om ändring i lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk

53 b §

På yrkande av upphovsmannen eller hans eller hennes rättsinnehavare eller av den som på grund av upplåtelse har rätt att utnyttja verket får domstolen vid vite förbjuda den som vidtar eller medverkar till en åtgärd som innebär intrång eller överträdelse som avses i 53 § att fortsätta med åtgärden.

Om kändan visar sannolika skäl för att en åtgärd som innebär intrång eller överträdelse som avses i 53 §, eller medverkan till åtgärden, förekommer och om det skäligen kan befaras att svaranden genom att fortsätta med åtgärden, eller medverkan till den, förringar värdet av den ensamrätt som upphovsrätten medför, får domstolen meddela vitesförbud för tiden intill dess att målet slutligt har avgjorts eller annat har beslutats. Innan ett sådant förbud meddelas ska svaranden ha fått tillfälle att yttra sig, om inte ett dröjsmål skulle medföra risk för skada.

Bestämmelserna i första och andra styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till intrång eller överträdelse som avses i 53 §.

Förbud enligt andra stycket får meddelas endast om kändan ställer säkerhet hos domstolen för den skada som kan tillfogas svaranden. Saknar kändan förmåga att ställa sådan säkerhet, får domstolen befria honom eller henne från detta. I fråga om slaget av säkerheten gäller 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Säkerheten ska prövas av domstolen, om den inte har godkänts av svaranden.

När målet avgörs ska domstolen pröva om förbud som har meddelats enligt andra stycket fortfarande ska bestå.

I fråga om överklagande av beslut enligt andra eller fjärde stycket samt i

fråga om handläggningen i högre domstol gäller rättegångsbalkens bestämmelser om överklagande av beslut enligt 15 kap. rättegångsbalken.

En talan om utdömande av vite förs av den som har ansökt om förbudet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vitesförbud. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.1.

Ändringarna i *sjunde stycket* innebär att bestämmelserna om tillämplig lag vid talan om utdömande av vite och om kumulation av talan om utdömande av vite och talan om föreläggande av nytt vite upphävs. Dessa frågor regleras i stället i lagen (2014:000) om patent- och marknadsdomstolar. Se 3 kap. 3 och 4 §§ den lagen. Stycket ändras också språkligt.

53 e §

Om *ett yrkande* om informationsföreläggande riktar sig mot den som är sökandens motpart i ett mål om intrång eller överträdelse, ska bestämmelserna om rättegång som gäller för det målet tillämpas. *Ett* beslut om informationsföreläggande får överklagas särskilt.

Om yrkandet om informationsföreläggande riktar sig mot någon annan än den som anges i *första stycket*, ska lagen (1996:242) om domstolsärenden tillämpas. Domstolen får bestämma att vardera parten ska svara för sina rättegångskostnader.

En talan om utdömande av vite får föras av den som har ansökt om föreläggandet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om handläggningen av ett beslut om informationsföreläggande. Övervägandena finns i avsnitt 6 och 8.2.3.

Ändringarna i paragrafen innebär att det som tidigare var första stycket upphävs och att andra, tredje och fjärde stycket blir första, andra och tredje stycket

Första stycket ändras enbart språkligt.

I *andra stycket* ersätts hänvisningen till andra stycket med en hänvisning till första stycket. Vidare flyttas bestämmelsen om

partsförhör under sanningsförsäkran till 3 kap. 7 § lagen om patent- och marknadsdomstolar.

Tredje stycket ändras på motsvarande sätt som 53 b § sjunde stycket, se författningskommentaren till den paragrafen.

Frågan om behörig domstol och om möjligheten för domstol att pröva en fråga om informationsföreläggande trots att parterna ingått skiljeavtal regleras i 58 §.

56 b §

En fråga om intrångsundersökning får tas upp endast på yrkande av upphovsmannen eller upphovsmannens rättsinnehavare eller den som på grund av upplåtelse har rätt att utnyttja verket. Om rättegång inte är inledd, ska yrkandet framställas skriftligen.

Innan ett beslut om undersökning meddelas ska motparten ha fått tillfälle att yttra sig. Domstolen får dock omedelbart meddela ett beslut som gäller till dess annat har beslutats, om ett dröjsmål skulle medföra risk för att föremål eller handlingar som har betydelse för utredning om intrånget skaffas undan, förstörs eller förvanskas.

I övrigt ska en fråga om intrångsundersökning som uppkommer då rättegång inte är inledd handläggas på samma sätt som om frågan uppkommit under rättegång.

Paragrafen innehåller regler om handläggningen av en fråga om intrångsundersökning. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen innebär att det som tidigare var första stycket upphävs. Frågan om behörig domstol för ansökan om intrångsundersökning regleras i 58 §.

58 §

Patent- och marknadsdomstolen är rätt domstol i mål enligt denna lag. Detsamma gäller i ärenden om informationsföreläggande.

Det som sägs i rättegångsbalken om inskränkning av domstols behörighet i fråga om tvist som ska tas upp i annan ordning än inför domstol ska inte tillämpas i fråga om ett yrkande om informationsföreläggande eller intrångsundersökning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Av ändringen i *första stycket* framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att som första domstol handlägga samtliga mål enligt lagen. Som mål räknas också s.k. RB-ärenden, jfr 3 § mål- och ärendeförordningen, t.ex. fråga om intrångsundersökning. Dessutom framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig domstol för ansökan om informationsföreläggande som handläggs enligt ärendelagen.

Av *andra stycket*, som är nytt, framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att pröva fråga om informationsföreläggande eller intrångsundersökning även om parterna har ingått skiljeavtal. Stycket motsvarar i sak de hittills gällande 53 e § första stycket andra meningen och 56 b § första stycket andra meningen.

15.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1963:193) om samarbete med Danmark, Finland, Island och Norge angående verkställighet av straff m.m.

4 §

Vad som i denna lag sägs om böter ska gälla även utdömda viten, som

1. har förelagts part eller annan till fullgörande av en skyldighet i en rättegång,

2. i Sverige har förelagts av Konsumentombudsmannen, Konkurrensverket *eller domstol* i mål *eller ärende enligt 1 kap. 4 § 3–5 lagen (2014:000) om patent- och marknadsdomstolar*, och

3. i Finland har dömts ut av Marknadsdomstolen eller, efter överklagande av ett avgörande av denna domstol, av Högsta domstolen.

Vad som sägs i första stycket gäller även tvangsgebyr som i Norge har förelagts av Forbrukerombudet och som har godkänts av näringsidkaren eller har dömts ut av domstol.

Paragrafen innehåller bestämmelser om verkställighet av utdömda viten inom Norden. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *första stycket 2* innebär att möjligheten till verkställighet i annat nordiskt land inte längre omfattar utdömda viten som förelagts av Stockholms tingsrätt och Marknadsdomstolen utan i stället utdömda viten som har förelagts av Patent- och marknadsdomstolen, Patent- och marknadsöverdomstolen och Högsta domstolen (jfr 1 kap. 3 § i lagen om patent- och marknadsdomstolar).

15.5 Förslag till lag om ändring i patentlagen (1967:837)

26 §

Ett slutligt beslut av patentmyndigheten om en ansökan om patent *och* ett slutligt beslut enligt 8 b § tredje stycket får överklagas av sökanden. Ett slutligt beslut om en invändning mot patent får överklagas av patenthavaren och invändaren.

Ett beslut, genom vilket en begäran om återupptagning enligt 15 § tredje stycket eller 19 § andra stycket har avslagits eller ett yrkande om överföring enligt 18 § har bifallits, får överklagas av sökanden. Ett beslut, genom vilket ett yrkande om överföring enligt 18 § har avslagits, får överklagas av den som har framställt yrkandet.

Ett beslut, genom vilket ett yrkande om förordnande enligt 22 § femte stycket har avslagits, får överklagas av den som har framställt yrkandet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av patentmyndighetens beslut. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Ändringarna i *första stycket* innebär att möjligheten för domstolen att pröva en talan trots att invändaren återkallat sin talan tas bort. Av 22 § förvaltningslagen (1986:223) framgår att en förutsättning för att överklaga ett beslut är att det gått klaganden emot. Att denna förutsättning i paragrafen tas bort innebär alltså inte någon förändring i sak.

Fjärde stycket, som anger att bestämmelser om överklagande av beslut enligt vissa paragrafer finns i 75 §, tas bort. Att patentmyndighetens beslut får överklagas till Patent- och marknadsdomstolen regleras fortsättningsvis i 66 §.

36 §

Om en del av en internationell patentansökan inte har varit föremål för internationell nyhetsgranskning eller internationell förberedande patenterbarhetsprövning på grund av att ansökningen har bedömts omfatta av varandra oberoende uppfinningar och att sökanden inte inom föreskriven tid har betalat tilläggsavgift enligt konventionen om patentsamarbete, *ska* patentmyndigheten pröva om bedömningen var riktig. Om patentmyndigheten finner att bedömningen var riktig, *ska* den del av ansökningen som inte har varit föremål för sådan granskning eller prövning anses återkallad hos patentmyndigheten, om inte sökanden betalar föreskriven avgift till myndigheten inom två månader från det att myndigheten sände en underrättelse till honom *eller henne* om sitt ställningstagande. Om patentmyndigheten finner att bedömningen inte var riktig, ska myndigheten fortsätta handläggningen av ansökningen i dess helhet.

Ett beslut enligt första stycket, genom vilket patentmyndigheten har funnit att en patentansökan omfattar av varandra oberoende uppfinningar, får överklagas av sökanden.

Om rätten finner patentmyndighetens beslut riktigt, räknas fristen för att betala sådan avgift som avses i första stycket andra meningen från det att patentmyndigheten sände en underrättelse till sökanden om rättens lagakraftvunna beslut.

Paragrafen innehåller bestämmelser om patentmyndighetens prövning av en internationell patentansökan.

Ändringen innebär att hänvisningen i *andra stycket* till 27 § första och andra stycket ifråga om överklagande tas bort till följd av att frågan om till vilken domstol patentmyndighetens beslut får överklagas regleras i 66 §.

Övriga ändringar är endast språkliga.

57 b §

På yrkande av patenthavaren eller den som på grund av licens har rätt att utnyttja uppfinningen får domstolen vid vite förbjuda den som gör eller medverkar till patentintrång att fortsätta med det.

Om kändan visar sannolika skäl för att intrång, eller medverkan till intrång, förekommer och om det skäligen kan befaras att svaranden genom att fortsätta intrånget, eller medverkan till det, förringar värdet av ensamrätten till patentet, får domstolen meddela vitesförbud för tiden intill dess att målet slutligt har avgjorts eller annat har beslutats. Innan ett sådant förbud meddelas ska svaranden ha fått tillfälle att yttra sig, om inte ett dröjsmål skulle medföra risk för skada.

Bestämmelserna i första och andra styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till intrång.

Förbud enligt andra stycket får meddelas endast om kändan ställer säkerhet hos domstolen för den skada som kan tillfogas svaranden. Saknar kändan förmåga att ställa sådan säkerhet, får domstolen befria honom eller henne från detta. I fråga om slaget av säkerheten gäller 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Säkerheten ska prövas av domstolen, om den inte har godkänts av svaranden.

När målet avgörs ska domstolen pröva om förbud som har meddelats enligt andra stycket fortfarande ska bestå.

I fråga om överklagande av beslut enligt andra eller fjärde stycket samt i fråga om handläggningen i högre domstol gäller rättegångsbalkens bestämmelser om överklagande av beslut enligt 15 kap. rättegångsbalken.

En talan om utdömande av vite förs av den som har ansökt om förbudet.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 53 b § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

57 e §

Om yrkandet om informationsföreläggande riktar sig mot den som är sökandens motpart i ett mål om intrång, ska bestämmelserna om rättegång som gäller för det målet tillämpas. Beslut om informationsföreläggande får överklagas särskilt.

Om yrkandet om informationsföreläggande riktar sig mot någon annan än den som anges i *första* stycket, ska lagen (1996:242) om domstolsärenden tillämpas. Domstolen får bestämma att vardera parten ska svara för sina rättegångskostnader.

En talan om utdömande av vite får föras av den som har ansökt om föreläggandet.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 53 e § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

59 b §

En fråga om intrångsundersökning får tas upp endast på yrkande av patenthavaren eller den som på grund av licens har rätt att utnyttja uppfinningen. Om rättegång inte är inledd, ska yrkandet framställas skriftligen.

Innan ett beslut om undersökning meddelas ska motparten ha fått tillfälle att yttra sig. Domstolen får dock omedelbart meddela ett beslut som gäller till dess annat har beslutats, om ett dröjsmål skulle medföra risk för att föremål eller handlingar som har betydelse för utredning om intrånget skaffas undan, förstörs eller förvanskas.

I övrigt ska en fråga om intrångsundersökning som uppkommer då rättegång inte är inledd handläggas på samma sätt som om frågan uppkommit under rättegång.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 56 b § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

65 §

Patent- och marknadsdomstolen är rätt domstol i mål enligt denna lag och lagen (1978:152) om svensk domstols behörighet i vissa mål på patenträttens område m.m. Detsamma gäller i ärenden om informationsföreläggande.

Det som sägs i rättegångsbalken om inskränkning av domstols behörighet i fråga om tvist som ska tas upp i annan ordning än inför domstol ska inte tillämpas ifråga om ett yrkande om informationsföreläggande eller intrångsundersökning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i paragrafens *första stycke* innebär att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att som första domstol handlägga samtliga mål enligt lagen. Som mål räknas också s.k. RB-ärenden, jfr 3 § mål- och ärendeförordningen. Dessutom framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig domstol för ansökan om informationsföreläggande som handläggs enligt ärendelagen.

Av *andra stycket*, som är nytt, anges, i enlighet med vad som gäller enligt övriga immaterialrättsliga lagar, att domstolen är behörig att pröva fråga om informationsföreläggande eller inträngsundersökning även om parterna har ingått skiljeavtal.

66 §

Slutliga beslut av patentmyndigheten samt beslut enligt 26 § andra och tredje stycket, 36 §, 42, 72 eller 73 § får överklagas till Patent- och marknadsdomstolen inom två månader från dagen för beslutet.

Bestämmelserna i 22 § femte stycket tillämpas på handling som kommer in till Patent- och marknadsdomstolen, Patent- och marknadsöverdomstolen eller Högsta domstolen.

Utöver vad som följer av 5 kap. 1 § rättegångsbalken ska ett sammanträde i ett ärende enligt denna lag hållas inom stängda dörrar, om den patentansökan som prövas i ärendet inte är tillgänglig för var och en enligt 22 §.

Överklagande till Högsta domstolen av Patent- och marknadsdomstolens avgörande får inte avse andra patentkrav än sådana som har prövats genom det överklagade beslutet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av patentmyndighetens beslut m.m. Övervägandena finns i avsnitt 6, 8.2.3 och 11.4.

Av *första stycket*, som fått nytt innehåll, framgår att överklagbara beslut överklagas till Patent- och marknadsdomstolen inom två månader från beslutets dag. Bestämmelserna om överklagande av patentmyndighetens beslut motsvarar nuvarande 27, 36 § andra stycket andra meningen och 75 §§.

I *andra stycket*, som fått nytt innehåll, finns en bestämmelse om utlämnande av handling som innehåller en företagshemlighet. Den motsvarar i sak den nuvarande 27 § tredje stycket.

Tredje stycket, som är nytt, innehåller en bestämmelse om att rätten i ärende som rör patentansökan som inte är tillgänglig för var och en enligt 22 § är skyldig att förordna om handläggning inom stängda dörrar. Den motsvarar 10 § tredje meningen lagen om Patentbesvärätten.

Paragrafens hittills gällande första och andra stycke om rättens sammansättning flyttas till 4 och 5 kap. lagen om patent- och marknadsdomstolar.

Fjärde stycket, som är nytt, motsvarar hittillsvarande 27 § andra stycket andra meningen PL.

15.6 Förslag till lag om upphävande av lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m.

Härigenom föreskrivs att lagen (1970:417) om marknadsdomstol m.m. ska upphöra att gälla.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.

2. Mål och ärenden som vid ikraftträdandet handläggs i Marknadsdomstolen och som har inletts genom ett överklagande av dom eller beslut av Stockholms tingsrätt ska lämnas över till Patent- och marknadsöverdomstolen. Övriga mål och ärenden som vid ikraftträdandet handläggs i Marknadsdomstolen ska lämnas över till Patent- och marknadsdomstolen.

3. Äldre bestämmelser gäller i fråga om krav på prövningstillstånd vid överklagande av domar och beslut som har meddelats före ikraftträdandet.

Lagen om marknadsdomstol m.m. innehåller bestämmelser om Marknadsdomstolens organisation och verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 6 och 13.

Lagen upphävs den 1 juli 2015 till följd av att Marknadsdomstolen upphör och dess verksamhet överförs till Patent- och marknadsdomstolen och att regler i lagen om patent- och marknadsdomstolar och i de konkurrens- och marknadsföringsrättsliga lagarna i stället kommer att tillämpas på verksamheten.

De mål och ärenden som vid Marknadsdomstolens upphörande inte är avgjorda ska överlämnas till Patent- och marknadsdomstolen respektive Patent- och marknadsöverdomstolen för fortsatt handläggning. Detta innebär t.ex. att mål om åläggande med anledning av konkurrensbegränsande samarbete eller missbruk av dominerande ställning som vid ikraftträdandet handläggs av Marknadsdomstolen ska överlämnas till Patent- och marknadsdomstolen, medan mål om konkurrensskadeavgift eller skadestånd ska överlämnas till Patent- och marknadsöverdomstolen.

I fråga om krav på prövningstillstånd vid överklagande av ett avgörande som har meddelats före ikraftträdandet föreskrivs, på samma sätt som vid tidigare reformer angående prövningstillstånd, att äldre regler ska gälla. Domar och beslut som har meddelats före ikraftträdandet av de nya bestämmelserna kommer därmed inte att omfattas av krav på prövningstillstånd om något sådant krav inte gäller enligt de äldre reglerna. De domar och beslut som meddelats och överklagats till Marknadsdomstolen före ikraftträdandet, men där frågan om prövningstillstånd inte prövats vid ikraftträdandet, omfattas således av det undantag från kravet på prövningstillstånd som hittills gällt för dessa mål.

15.7 Förslag till lag om ändring i mönsterskyddslagen (1970:485)

21 §

Ett slutligt beslut av registreringsmyndigheten i ett ärende angående ansökan om registrering av mönster *får överklagas* av sökanden. Ett

slutligt beslut med anledning av en invändning mot registrering får överklagas av mönsterhavaren och invändaren.

Ett beslut, genom vilket en begäran om återupptagning enligt 14 § fjärde stycket avslagits eller ett yrkande om överföring enligt 17 § bifallits, får överklagas av sökanden. Den som framställt ett yrkande om överföring får överklaga ett beslut genom vilket yrkandet avslagits.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 26 § PL, se författningskommentaren till den paragrafen

Övriga ändringar är endast språkliga.

22 §

Ett slutligt beslut av registreringsmyndigheten enligt 21 § får överklagas till *Patent- och marknadsdomstolen* inom två månader från *dagen för beslutet*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av registreringsmyndighetens slutliga beslut. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringarna i paragrafen innebär att ett slutligt beslut om mönsterregistrering inte längre ska överklagas till Patentbesvärsrätten utan till Patent- och marknadsdomstolen.

I övrigt ändras paragrafen endast språkligt.

31 §

Domstolen ska på yrkande häva en registrering av ett mönster helt eller delvis, om hinder mot mönsterrätt har förelegat enligt 1-4 §§ och hindret fortfarande består eller om registrering har skett i strid med 13 § andra stycket.

En registrering får hävas delvis endast om mönsterhavaren yrkar det eller medger ett yrkande om det och mönstret i ändrad form bibehåller sin identitet och uppfyller förutsättningarna för skydd enligt denna lag.

Registreringen får inte hävas på den grunden att den som fått registreringen endast varit berättigad till viss andel i mönsterrätten.

När domen *har* vunnit laga kraft ska den sändas till registreringsmyndigheten för anteckning i mönsterregistret.

Paragrafen innehåller bestämmelser om hävande av mönsterregistrering. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i paragrafens *första stycke* innebär att ”tingsrätten” ersätts med ”domstolen”. Vilken domstol som är behörig framgår av 43 §, se författningskommentaren till den paragrafen.

Övriga ändringar är endast språkliga.

31 b §

En mönsterrätt får förklaras ogiltig av domstol även efter det att den har upphört eller uppgivits.

I fråga om sådan talan *ska* bestämmelserna i 31 a § tillämpas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ogiltigförklaring av mönsterregistrering. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i paragrafens *första stycke* innebär att det inte anges vilken domstol som får förklara en mönsterrätt ogiltig. Vilken domstol som är behörig framgår av 43 §, se författningskommentaren till den paragrafen.

Övriga ändringar är endast språkliga.

35 b §

På yrkande av mönsterhavaren eller den som på grund av licens har rätt att utnyttja mönstret får domstolen vid vite förbjuda den som gör eller medverkar till mönsterintrång att fortsätta med det.

Om kändan visar sannolika skäl för att intrång, eller medverkan till intrång, förekommer och om det skäligen kan befaras att svaranden genom att fortsätta intrånget, eller medverkan till det, förringar värdet av ensamrätten till mönstret, får domstolen meddela vitesförbud för tiden intill dess att målet slutligt har avgjorts eller annat har beslutats. Innan ett sådant förbud meddelas ska svaranden ha fått tillfälle att yttra sig, om inte ett dröjsmål skulle medföra risk för skada.

Bestämmelserna i första och andra styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till intrång.

Förbud enligt andra stycket får meddelas endast om kändan ställer säkerhet hos domstolen för den skada som kan tillfogas svaranden. Saknar kändan förmåga att ställa sådan säkerhet, får domstolen

befria honom eller henne från detta. I fråga om slaget av säkerheten gäller 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Säkerheten ska prövas av domstolen, om den inte har godkänts av svaranden.

När målet avgörs ska domstolen pröva om förbud som har meddelats enligt andra stycket fortfarande ska bestå.

I fråga om överklagande av beslut enligt andra eller fjärde stycket samt i fråga om handläggningen i högre domstol gäller rättegångsbalkens bestämmelser om överklagande av beslut enligt 15 kap. rättegångsbalken.

En talan om utdömande av vite förs av den som har ansökt om förbudet.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 53 b § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

35 e §

Om yrkandet om informationsföreläggande riktar sig mot den som är sökandens motpart i ett mål om intrång, ska bestämmelserna om rättegång som gäller för det målet tillämpas. Beslut om informationsföreläggande får överklagas särskilt.

Om *ett yrkande* om informationsföreläggande riktar sig mot någon annan än den som anges i *första* stycket, ska lagen (1996:242) om domstolsärenden tillämpas. Domstolen får bestämma att vardera parten ska svara för sina rättegångskostnader.

En talan om utdömande av vite förs av den som har ansökt om föreläggandet.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 53 e § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

37 b §

En fråga om intrångsundersökning får tas upp endast på yrkande av mönsterhavaren eller den som på grund av licens har rätt att utnyttja mönstret. Om rättegång inte är inledd, ska yrkandet framställas skriftligen.

Innan ett beslut om undersökning meddelas ska motparten ha fått tillfälle att yttra sig. Domstolen får dock omedelbart meddela ett beslut som gäller till dess annat har beslutats, om ett dröjsmål skulle medföra risk för att föremål eller handlingar som har betydelse för utredning om intrånget skaffas undan, förstörs eller förvanskas.

I övrigt ska en fråga om intrångsundersökning som uppkommer då rättegång inte är inledd handläggas på samma sätt som om frågan uppkommit under rättegång.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 56 b § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

43 §

Patent- och marknadsdomstolen är rätt domstol i mål enligt denna lag och i mål som avses i artikel 81 i rådets förordning (EG) nr 6/2002 om gemenskapsformgivning. Detsamma gäller i ärenden om informationsföreläggande.

Det som sägs i rättegångsbalken om inskränkning av domstols behörighet i fråga om tvist som ska tas upp i annan ordning än inför domstol ska inte tillämpas ifråga om ett yrkande om informationsföreläggande eller intrångsundersökning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i paragrafens *första stycke* innebär att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att som första domstol handlägga samtliga mål enligt lagen och enligt EG-förordningen om gemenskapsformgivning. Som mål räknas också s.k. RB-ärenden, jfr 3 § mål- och ärendeförordningen. Dessutom framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig domstol för ansökan om informationsföreläggande som handläggs enligt ärendelagen.

Av *andra stycket*, som är nytt, framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att pröva fråga om informationsföreläggande eller intrångsundersökning även om parterna har ingått skiljeavtal. Stycket motsvarar i sak de hittills

gällande 35 e § första stycket andra meningen och 37 b § första stycket andra meningen.

15.8 Förslag till lag om ändring i lagen (1971:1078) om försvarsuppfinningar

14 §

Meddelas förordnande att uppfinning *ska* hållas hemlig, utgår skälig ersättning av allmänna medel för den skada som uppkommer genom förordnandet.

Meddelas förordnande enligt 13 §, utgår skälig ersättning av allmänna medel för den rätt till uppfinningen som förordnandet avser och för den ytterligare skada som förordnandet medför.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ersättning till följd av ett förordnande att en uppfinning ska hållas hemlig.

Ändringen innebär att *tredje stycket* om behörig domstol och domförhet upphävs. Frågan om behörig domstol regleras i stället i 24 § och frågan om rättens sammansättning regleras i lagen om patent- och marknadsdomstolen.

I övrigt ändras paragrafen endast språkligt.

24 §

Patent- och marknadsdomstolen är rätt domstol i mål enligt denna lag.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om behörig domstol i mål enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 6.

I paragrafen föreskrivs att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att som första domstol handlägga samtliga mål enligt lagen.

15.9 Förslag till lag om ändring i firmalagen (1974:156)

15 §

På yrkande av den som har lidit firmaintrång får domstolen vid vite förbjuda den som gör eller medverkar till intrånget att fortsätta med det.

Om käranden visar sannolika skäl för att firmaintrång, eller medverkan till intrång, förekommer och om det skäligen kan befaras att svaranden genom att fortsätta intrånget, eller medverkan till det, förringar värdet av ensamrätten till näringskännetecknet, får domstolen meddela vitesförbud för tiden intill dess att målet slutligt har avgjorts eller annat har beslutats. Innan ett sådant förbud meddelas ska svaranden ha fått tillfälle att yttra sig, om inte ett dröjsmål skulle medföra risk för skada.

Första och andra styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till intrång.

Förbud enligt andra stycket får meddelas endast om käranden ställer säkerhet hos domstolen för den skada som kan tillfogas svaranden. Saknar käranden förmåga att ställa sådan säkerhet, får domstolen befria honom eller henne från detta. I fråga om slaget av säkerheten gäller 2 kap. 25 § utskökningsbalken. Säkerheten ska prövas av domstolen, om den inte har godkänts av svaranden.

När målet avgörs ska domstolen pröva om förbud som har meddelats enligt andra stycket fortfarande ska bestå.

I fråga om överklagande av beslut enligt andra eller fjärde stycket samt i fråga om handläggningen i högre domstol gäller rättegångsbalkens bestämmelser om överklagande av beslut enligt 15 kap. rättegångsbalken.

En talan om utdömande av vite förs av den som har ansökt om förbudet.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 53 b § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

16 j §

Om innehavaren i rätt tid bestrider ansökan, ska registreringsmyndigheten underrätta sökanden om detta. Vill sökanden vidhålla sitt yrkande, kan han eller hon begära att ärendet ska överlämnas till *domstol*.

En begäran om överlämnande ska ha kommit in till registreringsmyndigheten inom en månad från den dag då underrättelsen om bestridandet sändes till sökanden. I sin begäran ska sökanden ange de omständigheter och de bevis som åberopas, samt ange vad som ska styrkas med varje bevis. Sökanden ska samtidigt ge in de skriftliga bevis och andra handlingar som åberopas.

Om sökanden *har* begärt överlämnande i rätt tid, ska registreringsmyndigheten överlämna ärendet till *domstolen*. Om sökanden inte *har* begärt överlämnande i rätt tid, ska ärendet avskrivras.

Paragrafen innehåller bestämmelser överlämnande av bestridda ansökningar om administrativ hävning av en firmaregistrering till domstol.

Ändringen i paragrafens *första stycke* innebär att ”tingsrätt” ersätts med ”domstol”. Vilken domstol som är behörig framgår av 24 §, se författningskommentaren till den paragrafen.

Övriga ändringar är endast språkliga.

16 m §

Innehavaren av en registrering som hävts enligt 16 l § får ansöka om återvinning. En sådan ansökan ska ha kommit in till registreringsmyndigheten inom en månad från dagen för beslutet.

Om innehavaren *har* ansökt om återvinning i rätt tid, ska registreringsmyndigheten överlämna ärendet till *domstolen*. I annat fall ska registreringsmyndigheten avvisa ansökan.

Paragrafen innehåller bestämmelser om återvinning.

Ändringen i paragrafens *andra stycke* innebär att det i paragrafen endast anges att ärendet ska överlämnas till domstolen. Vilken domstol som är behörig framgår av 24 §, se författningskommen-

taren till den paragrafen. I övrigt ändras paragrafen endast språkligt.

16 p §

Om ett ärende har överlämnats till *domstolen*, ska talan anses väckt när ansökan om administrativ hävning kom in till registreringsmyndigheten. De handlingar som sökanden *har* gett in ska anses som *en* stämningsansökan. Stämning ska anses utfärdad när rätten beslutar om målets handläggning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om handläggningen vid domstol efter ett överlämnande av ett ärende om hävning.

Ändringen i paragrafen innebär att ”en tingsrätt” ersätts med ”domstolen”. Vilken domstol som är behörig framgår av 24 §, se författningskommentaren till den paragrafen. Övriga ändringar är endast språkliga.

18 d §

Om *ett yrkande* om informationsföreläggande riktar sig mot den som är sökandens motpart i ett mål om intrång, ska bestämmelserna om rättegång som gäller för det målet tillämpas. Beslut om informationsföreläggande får överklagas särskilt.

Om yrkandet om informationsföreläggande riktar sig mot någon annan än den som anges i *första* stycket, ska lagen (1996:242) om domstolsärenden tillämpas. Domstolen får bestämma att vardera parten ska svara för sina rättegångskostnader.

En talan om utdömande av vite förs av den som har ansökt om föreläggandet.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 53 e § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

20 b §

En fråga om intrångsundersökning får tas upp endast på yrkande av den som lider skada av kännetecknet eller dess användning. Om rättegång inte är inledd, ska yrkandet framställas skriftligen.

Innan ett beslut om undersökning meddelas ska motparten ha fått tillfälle att yttra sig. Domstolen får dock omedelbart meddela ett beslut som gäller till dess annat har beslutats, om ett dröjsmål skulle medföra risk för att föremål eller handlingar som har betydelse för utredning om intrånget skaffas undan, förstörs eller förvanskas.

I övrigt ska en fråga om intrångsundersökning som uppkommer då rättegång inte är inledd handläggas på samma sätt som om frågan uppkommit under rättegång.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 56 b § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

24 §

Patent- och marknadsdomstolen är rätt domstol i mål enligt denna lag. Detsamma gäller i ärenden om informationsföreläggande.

Det som sägs i rättegångsbalken om inskränkning av domstols behörighet i fråga om tvist som ska tas upp i annan ordning än inför domstol ska inte tillämpas ifråga om ett yrkande om informationsföreläggande eller intrångsundersökning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol i mål enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Av ändringen i *första stycket* framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att som första domstol handlägga samtliga mål som rör lagen. Som mål räknas också s.k. RB-ärenden, jfr 3 § mål- och ärendeförordningen. Dessutom framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig domstol för ansökan om informationsföreläggande som handläggs enligt ärendelagen.

Av *andra stycket*, som är nytt, framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att pröva fråga om informationsföreläggande eller intrångsundersökning även om parterna har ingått skiljeavtal. Stycket motsvarar i sak de hittills gällande 18 d § första stycket andra meningen och 20 b § första stycket andra meningen.

28 §

Ett beslut enligt 16 l § om administrativ hävning av en registrering av en firma får inte överklagas. Detsamma gäller ett beslut om överlämnande till domstol eller avskrivning enligt 16 j § tredje stycket. Andra beslut i ärenden om administrativ hävning får överklagas till Patent- och marknadsdomstolen inom tre veckor från dagen för beslutet. Beslut under handläggningen av ett sådant ärende får inte överklagas särskilt.

Paragrafen reglerar vilka beslut i ett ärende om administrativ hävning av registrering som får överklagas. Övervägandena finns i avsnitt 6.

I paragrafens bestämmelser ersätts hänvisningar till tingsrätt med hänvisningar till Patent- och marknadsdomstolen. Övriga ändringar är endast språkliga.

15.10 Förslag till lag om upphävande av lagen (1977:729) om Patentbesvärsrätten

Härigenom föreskrivs att lagen (1977:729) om Patentbesvärsrätten ska upphöra att gälla.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2015.

2. Mål som vid ikraftträdandet handläggs i Patentbesvärsrätten och som rör överklagande av beslut av Patent- och registreringsverket enligt namnlagen (1982:670) och lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden ska överlämnas till allmän förvaltningsdomstol.

3. Övriga mål som vid ikraftträdandet handläggs i Patentbesvärsrätten ska överlämnas till Patent- och marknadsdomstolen. Lagen om patentbesvärsrätten innehåller bestämmelser om domstolens organisation och verksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 6 och 13.

Lagen upphävs den 1 juli 2015 till följd av att Patentbesvärsrätten upphör och dess verksamhet överförs till Patent- och marknadsdomstolen och allmän förvaltningsdomstol och att regler i lagen om patent- och marknadsdomstolar och i de immaterialrättsliga lagarna i stället kommer att tillämpas på denna verksamhet.

Av övergångsbestämmelserna framgår att de mål i Patentbesvärsrätten som inte är avgjorda vid ikraftträdandet ska överlämnas till allmän förvaltningsdomstol respektive Patent- och marknadsdomstolen för fortsatt handläggning. Mål enligt namnlagen och lagen med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden överlämnas till allmän förvaltningsdomstol medan övriga mål överlämnas till Patent- och marknadsdomstolen. Mål som redan avgjorts överklagas enligt äldre regler, vilket innebär att de överklagas till Högsta förvaltningsdomstolen. För de mål som handläggs där vid ikraftträdandet fortsätter handläggningen i den domstolen. Om domstolen vid ikraftträdandet meddelat mellan- dom i t.ex. ett patentregistreringsmål ska den domen överklagas till Högsta förvaltningsdomstolen enligt äldre regler. Det återstående målet överlämnas dock till Patent- och marknadsdomstolen.

15.11 Förslag till lag om ändring i lagen (1980:307) om skyldighet för utländska käreande att ställa säkerhet för rättegångskostnader

2 §

Säkerhet behöver inte ställas i

1. mål som handläggs enligt lagen (1974:371) om rättegången i arbetstvister,
2. mål och ärenden vid mark- och miljödomstol enligt – jordabalken,

– 21 kap. 1 § första stycket 2 miljöbalken som är ansökningsmål eller 21 kap. 1 § första stycket 5 miljöbalken som avser ersättning vid ingripande av det allmänna,

- lagen (1933:269) om ägofred,
 - lagen (1945:119) om stängselskyldighet för järnväg m.m.,
 - fastighetsbildningslagen (1970:988),
 - rennäringslagen (1971:437),
 - väglagen (1971:948),
 - lagen (1971:1037) om äganderättsutredning och legalisering,
 - lagen (1972:114) med anledning av konventionen den 9 februari 1972 mellan Sverige och Norge om renbetning,
 - expropriationslagen (1972:719),
 - lagen (1973:1084) om avveckling av vissa godmanskap för delägare i skifteslag,
 - ledningsrättslagen (1973:1144),
 - anläggningslagen (1973:1149),
 - lagen (1973:1150) om förvaltning av samfälligheter,
 - bostadsförvaltningslagen (1977:792),
 - lagen (1978:160) om vissa rörledningar,
 - jordförvärvslagen (1979:230),
 - skogsvårdslagen (1979:429),
 - lagen (1985:139) om ersättning för intrång i enskild fiskerätt,
 - lagen (1985:620) om vissa torvfyndigheter,
 - lagen (1987:11) om exploateringssamverkan,
 - kulturmiljölagen (1988:950),
 - minerallagen (1991:45),
 - bostadsrättslagen (1991:614),
 - lagen (1995:1649) om byggande av järnväg,
 - ellagen (1997:857),
 - lagen (2004:875) om särskild förvaltning av vissa elektriska anläggningar,
 - naturgaslagen (2005:403), och
 - plan- och bygglagen (2010:900),
3. växelmål och checkmål,
 4. mål som har tagits upp efter offentlig stämning, och
 5. mål vid förvaltningsdomstol.

Säkerhet behöver inte heller ställas i annat fall om talan väcks genom genstämmning.

Paragrafen reglerar i vilka mål en utländsk käreande är befriad från skyldigheten att ställa säkerhet för rättegångskostnader i mål och ärenden i svensk domstol. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Ändringen i *första stycket 5* innebär att undantaget från skyldigheten för utländska käreande att ställa säkerhet för rättegångskostnader i mål i Marknadsdomstolen upphävs. De mål och ärenden som hittills har handlagts där kommer fortsättningsvis att handläggas i allmän domstol (patent- och marknadsdomstolarna och Högsta domstolen). I och med att det aktuella undantaget från skyldigheten för utländska käreande att ställa säkerhet för rättegångskostnader tas bort ska huvudregeln i 1 § tillämpas.

15.12 Förslag till lag om ändring i namnlagen (1982:670)

42 §

Ett slutligt beslut av *Patent- och registreringsverket* får överklagas av sökanden. Beslut, som innebär att en ansökan bifalls trots att en invändning har framställts, får överklagas av den som har gjort invändningen.

Beslut som avses i första stycket får överklagas till *den förvaltningsrätt inom vars domkrets klaganden vid tidpunkten för beslutet var folkbokförd*.

Om det inte finns någon domstol som är behörig enligt andra stycket, överklagas Patent- och registreringsverkets beslut till Förvaltningsrätten i Stockholm.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av Patent- och registreringsverkets beslut. Övervägandena finns i avsnitt 12.2, 5.3.3 och 8.2.3.

Ändringarna i *första stycket* innebär att möjligheten för domstolen att pröva en talan trots att invändaren återkallat sin talan tas bort. Av 22 § förvaltningslagen framgår att en förutsättning för att överklaga ett beslut är att det gått klaganden emot. Att denna förutsättning i paragrafen tas bort innebär alltså inte någon förändring i sak.

Ändringen i *andra stycket* innebär att registreringsmyndighetens beslut inte längre ska överklagas till Patentbesvärsrätten utan till allmän förvaltningsdomstol. Vilken domstol som är behörig styrs av var klaganden var folkbokförd vid tidpunkten för Patent- och registreringsverkets beslut.

Om det inte finns någon behörig domstol enligt andra stycket framgår av *tredje stycket*, som är nytt, att Förvaltningsrätten i Stockholm är behörig domstol.

Av det nya *fjärde stycket* framgår att det krävs prövnings-tillstånd vid överklagande till kammarrätten.

15.13 Förslag till lag om ändring i lagen (1984:292) om avtalsvillkor mellan näringsidkare

1 §

Om ett villkor, som en näringsidkare ställer upp när han *eller hon* ingår eller avser att ingå avtal med en annan näringsidkare är att anse som oskäligt mot denne, *får Patent- och marknadsdomstolen* förbjuda näringsidkaren att i fortsättningen ställa upp samma eller väsentligen samma villkor i liknande fall. Ett sådant förbud *får* också riktas mot någon som är anställd hos näringsidkaren eller mot någon annan som handlar på *hans eller hennes* vägnar.

Första stycket gäller även villkor som en myndighet eller ett annat offentligt organ ställer upp för ett avtal med en näringsidkare enligt vilket *han eller hon ska* tillhandahålla varor eller tjänster mot betalning.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att förbjuda användningen av vissa avtalsvillkor mellan näringsidkare. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *första stycket* innebär att en talan om förbud inte längre ska prövas av Marknadsdomstolen utan av Patent- och marknadsdomstolen.

Övriga ändringar är endast språkliga.

3 a §

Om en sammanslutning av näringsidkare gör sannolikt att utgången i målet kan ha betydande intresse för medlemmarna i sammanslutningen får domstol efter ansökan av sammanslutningen tillåta att den, vid sidan av en enskild part, medverkar i förfarandet och i samband med det åberopar bevisning.

En ansökan om medverkan ska vara skriftlig och innehålla de skäl som den grundas på.

Parterna ska beredas tillfälle att yttra sig över ansökan. Ansökan får inte bifallas om parten på den sidan som ansökan om medverkan avser motsätter sig detta.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om medverkan av en sammanslutning av näringsidkare i mål enligt lagen. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar 13 a § andra–fjärde styckena MDL.

3 b §

En part eller en sammanslutning som medverkar enligt 3 a § får föreläggas vid vite att tillhandahålla domstolen en handling, ett varuprov eller liknande som kan ha betydelse i målet. Detta innebär dock inte någon skyldighet att röja företagshemligheter av teknisk natur.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om föreläggande att tillhandahålla viss utredning. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar 18 § andra stycket MDL.

5 §

Förbud *ska* förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

Talan om utdömande av vite förs i *Patent- och marknadsdomstolen* av den som ansökt om förbudet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol och talerätt i mål om utdömande av vite. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *andra stycket* innebär att talan om utdömande av vite inte längre ska föras vid allmän domstol utan vid Patent- och marknadsdomstolen. Stycket ändras också språkligt.

5 a §

Delgivning av domar och beslut som innefattar vitesföreläggande enligt denna lag får inte ske enligt 34–37 §§ delgivningslagen (2010:1932), om det inte med beaktande av vad som har förekommit i det enskilda delgivningsärendet eller vid andra delgivningsförsök med delgivningsmottagaren finns anledning att anta att han eller hon har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om delgivning av domar och beslut om vitesföreläggande. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar 20 § andra stycket MDL.

15.14 Förslag till lag om ändring i lagen (1986:436) om näringsförbud

8 c §

I fall som avses i 8 a § görs ansökan hos tingsrätten i den ort där näringsidkaren har sitt hemvist. Om näringsidkaren inte har hemvist i Sverige, tas ärendet upp av Stockholms tingsrätt.

Om ärendet gäller näringsförbud med stöd av 2 §, är även den tingsrätt som handlägger eller har handlagt konkursen behörig att pröva ärendet.

I fall som avses i 8 b § andra stycket görs ansökan till *Patent- och marknadsdomstolen*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *tredje stycket* innebär att ansökan om näringsförbud enligt 8 b § andra stycket inte längre ska göras till Stockholms tingsrätt utan till Patent- och marknadsdomstolen.

8 d §

I ärenden som gäller näringsförbud ska tingsrätten *eller Patent- och marknadsdomstolen* hålla sammanträde, om detta inte är uppenbart obehövt.

Om *ett* sammanträde hålls ska tingsrätten bestå av en lagfaren domare och tre nämndemän. Ärendet ska avgöras av samma domare. *I 4 kap. 3 § lagen (2014:000) om patent- och marknadsdomstolar finns bestämmelser om Patent- och marknadsdomstolens sammansättning.*

Vid omröstning gäller reglerna i 29 kap. rättegångsbalken.

Utöver vad som följer av lagen (1996:242) om domstolsärenden får rätten förelägga nytt vite eller förordna om hämtning till rätten antingen omedelbart eller till en senare dag, om den som ansökan riktas mot trots föreläggande om personlig inställelse inte inställer sig till sammanträdet eller inställer sig genom ombud.

Paragrafen innehåller bestämmelser om sammanträde och rättens sammansättning. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Genom ändringen i *första stycket* tydliggörs att bestämmelsen omfattar ärenden om näringsförbud i såväl tingsrätt som Patent- och marknadsdomstolen.

I *andra stycket* införs en upplysning om att bestämmelser om Patent- och marknadsdomstolens sammansättning i ett sådant ärende finns i lagen om patent- och marknadsdomstolar.

17 §

Ett lagakraftvunnet beslut om näringsförbud får upphävas på ansökan av den som förbudet avser, om det senare kommer fram att han eller hon inte hade grovt åsidosatt sina åligganden i näringsverksamhet.

För ärenden om upphävande av förbud gäller i tillämpliga delar bestämmelserna i 8 a §, 8 c § tredje stycket samt 8 d § andra och tredje styckena. Ett sådant ärende tas upp av den *domstol* som tidigare handlagt målet eller ärendet om näringsförbud. Om ärendet inte rör upphävande av ett förbud som meddelats med stöd av 2 a §, får det tas upp även av rätten i den ort där sökanden har sitt hemvist, om rätten med hänsyn till utredningen samt kostnader och andra omständigheter finner det lämpligt. I ärendet är den myndighet som yrkat näringsförbud eller myndigheten i den ort där sökanden har sitt hemvist motpart till sökanden.

Ett ärende om upphävande av förbud får göras utan sammanträde, om saken ändå kan utredas tillfredsställande.

Rättens beslut om att upphäva ett näringsförbud ska gälla omedelbart.

Paragrafen innehåller bestämmelser om ärenden om upphävande av näringsförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.

I *andra stycket* ersätts ”tingsrätt” med ”domstol”. Att behörig domstol för att pröva en ansökan om näringsförbud på konkurrensrättslig grund är Patent- och marknadsdomstolen framgår av 8 c § tredje stycket.

15.15 Förslag till lag om ändring i lagen (1991:1559) med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden

2 kap. 5 §

Ett slutligt beslut av Patent- och registreringsverket i ett ärende om utgivningsbevis får överklagas till *allmän förvaltningsdomstol* inom två månader från dagen för beslutet.

Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av registreringsmyndighetens beslut. Övervägandena finns i avsnitt 12.2 och 8.2.3.

Ändringen i *första stycket* innebär att Patent- och registreringsverkets beslut inte längre ska överklagas till Patentbesvärsrätten utan till allmän förvaltningsdomstol.

Av *andra stycket* framgår att det krävs prövningstillstånd vid överklagande till kammarrätten.

Övriga ändringar är endast språkliga.

15.16 Förslag till lag om ändring i lagen (1992:1685) om skydd för kretsmönster för halvledarprodukter

9 b §

På yrkande av innehavaren av kretsmönstret eller den som på grund av licens har rätt att utnyttja kretsmönstret får domstolen vid vite förbjuda den som vidtar eller medverkar till en åtgärd som innebär intrång att fortsätta med åtgärden.

Om käranden visar sannolika skäl för att en åtgärd som innebär intrång, eller medverkan till åtgärden, förekommer och om det skäligen kan befaras att svaranden genom att fortsätta med åtgärden, eller medverkan till den, förringar värdet av ensamrätten till kretsmönstret, får domstolen meddela vitesförbud för tiden intill dess att målet slutligt

har avgjorts eller annat har beslutats. Innan ett sådant förbud meddelas ska svaranden ha fått tillfälle att yttra sig, om inte ett dröjsmål skulle medföra risk för skada.

Bestämmelserna i första och andra styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till intrång.

Förbud enligt andra stycket får meddelas endast om käranden ställer säkerhet hos domstolen för den skada som kan tillfogas svaranden. Saknar käranden förmåga att ställa sådan säkerhet, får domstolen befria honom eller henne från detta. I fråga om slaget av säkerheten gäller 2 kap. 25 § utsökningsbalken. Säkerheten ska prövas av domstolen, om den inte har godkänts av svaranden.

När målet avgörs ska domstolen pröva om förbud som har meddelats enligt andra stycket fortfarande ska bestå.

I fråga om överklagande av beslut enligt andra eller fjärde stycket samt ifråga om handläggningen i högre domstol gäller rättegångsbalkens bestämmelser om överklagande av beslut enligt 15 kap. rättegångsbalken.

En talan om utdömande av vite förs av den som har ansökt om förbudet.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 53 b § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

9 e §

Om *ett yrkande* om informationsföreläggande riktar sig mot den som är sökandens motpart i ett mål om intrång, ska bestämmelserna om rättegång som gäller för det målet tillämpas. Beslut om informationsföreläggande får överklagas särskilt.

Om yrkandet om informationsföreläggandet riktar sig mot någon annan än den som anges i första stycket, ska lagen (1996:242) om domstolsärenden tillämpas. Domstolen får bestämma att vardera parten ska svara för sina rättegångskostnader.

En talan om utdömande av vite förs av den som har ansökt om föreläggandet.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 53 e § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

12 b §

En fråga om intrångsundersökning får tas upp endast på yrkande av innehavaren av kretsmönstret eller den som på grund av licens har rätt att utnyttja kretsmönstret. Om rättegång inte är inledd, ska yrkandet framställas skriftligen.

Innan ett beslut om undersökning meddelas ska motparten ha fått tillfälle att yttra sig. Domstolen får dock omedelbart meddela ett beslut som gäller till dess annat har beslutats, om ett dröjsmål skulle medföra risk för att föremål eller handlingar som har betydelse för utredning om intrånget skaffas undan, förstörs eller förvanskas.

I övrigt ska en fråga om intrångsundersökning som uppkommer då rättegång inte är inledd handläggas på samma sätt som om frågan uppkommit under rättegång.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 56 b § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

14 a §

Patent- och marknadsdomstolen är rätt domstol i mål enligt denna lag. Detsamma gäller i ärenden om informationsföreläggande.

Det som sägs i rättegångsbalken om inskränkning av domstols behörighet i fråga om tvist som ska tas upp i annan ordning än inför domstol ska inte tillämpas i fråga om ett yrkande om informationsföreläggande eller intrångsundersökning.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om behörig domstol. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Av första stycket framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att som första domstol handlägga samtliga mål enligt lagen. Som mål räknas också s.k. RB-ärenden, jfr 3 § mål- och ärendeförordningen. Dessutom anges att Patent- och marknadsdomstolen är behörig domstol för ansökan om informationsföreläggande som handläggs enligt ärendelagen.

Av *andra stycket* framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att pröva fråga om informationsföreläggande eller inträngsundersökning även om parterna har ingått skiljeavtal. Stycket motsvarar i sak hittills gällande 9 e § första stycket andra meningen och 12 b § första stycket andra meningen.

15.17 Förslag till lag om ändring i lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden

3 §

Om ett avtalsvillkor som avses i 1 § med hänsyn till pris och övriga omständigheter är oskäligt mot konsumenten, får *Patent- och marknadsdomstolen* förbjuda näringsidkaren att i framtiden i liknande fall använda samma eller väsentligen samma villkor, om förbudet är påkallat från allmän synpunkt eller annars ligger i konsumenternas eller konkurrenternas intresse.

Ett förbud får meddelas även anställda hos näringsidkaren och andra som handlar på *hans eller hennes* vägnar.

En sammanslutning av näringsidkare som använder eller rekommenderar användning av ett oskäligt avtalsvillkor får förbjudas att i framtiden använda eller rekommendera villkoret.

Ett förbud ska förenas med vite, om inte detta av särskilda skäl är obehövligt.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för att förbjuda användningen av vissa avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *första stycket* innebär att en talan om förbud inte längre ska prövas i Marknadsdomstolen utan i Patent- och marknadsdomstolen.

Övriga ändringar i paragrafen är endast språkliga.

4 §

En *ansökan* om förbud får göras av Konsumentombudsmannen. Om Konsumentombudsmannen för ett visst fall *beslutar* att inte göra någon ansökan, får ansökan göras av en sammanslutning av näringsidkare, konsumenter eller löntagare.

Paragrafen innehåller bestämmelser om talerätt i fråga om förbud enligt 3 §.

Paragrafen, som enligt hittills gällande lydelse innehåller även en bestämmelse om behörig domstol, ändras så att den endast reglerar frågan om talerätt. Att Patent- och marknadsdomstolen är behörig domstol i första instans framgår av 3 §.

Övriga ändringar är endast språkliga.

4 a§

Om en sammanslutning av näringsidkare gör sannolikt att utgången i målet kan ha betydande intresse för medlemmarna i sammanslutningen får domstol efter ansökan av sammanslutningen tillåta att den, vid sidan av en enskild part, medverkar i förfarandet och i samband det åberopar bevisning.

En ansökan om medverkan ska vara skriftlig och innehålla de skäl som den grundas på.

Parterna ska beredas tillfälle att yttra sig över ansökan. Ansökan får inte bifallas om parten på den sidan som ansökan om medverkan avser motsätter sig detta.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om medverkan av en sammanslutning av näringsidkare i mål enligt den aktuella lagen. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar 13 a § andra–fjärde styckena MDL.

4 b §

Konsumentombudsmannen ska kallas till förhandling i mål enligt denna lag även om han eller hon inte är sökande.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om kallelse till förhandling. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar vad som i 14 § andra stycket lagen MDL anges om Konsumentombudsmannen. Vilka som i övrigt ska kallas till förhandling följer av rättegångsbalkens bestämmelser.

4 c §

En part eller en sådan sammanslutning som medverkar enligt 4 a § får föreläggas vid vite att tillhandahålla domstolen en handling, ett varuprov eller liknande som kan ha betydelse för målet. Detta innebär dock inte någon skyldighet att röja företagshemligheter av teknisk natur.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om föreläggande att tillhandahålla viss utredning. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar 18 § andra stycket MDL.

7 §

En fråga om förbud får i fall som inte är av större vikt prövas av Konsumentombudsmannen genom att den som antas ha använt ett oskäligt avtalsvillkor föreläggs förbud till godkännande omedelbart eller inom viss tid (förbuds föreläggande).

Om ett förbuds föreläggande har godkänts, gäller det som ett förbud av domstol. Ett godkännande efter den i föreläggandet angivna tiden gäller dock inte.

Närmare bestämmelser om förbuds föreläggande meddelas av regeringen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förbuds föreläggande. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Genom ändringen i *andra stycket*, som innebär att "Marknadsdomstolen" ersätts med "domstol" gäller ett godkänt förbuds föreläggande som ett förbud av Patent- och marknadsdomstolen, Patent- och Marknadsöverdomstolen eller Högsta domstolen

(jfr 1 kap. 3 § i lagen om patent- och marknadsdomstolar). Stycket ändras också språkligt.

8 c §

Konsumentombudsmannens beslut enligt 8 § och 8 a § samt om vitesföreläggande *enligt 8 b § får* överklagas till *Patent- och marknadsdomstolen*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av Konsumentombudsmannens beslut. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i paragrafen innebär att Konsumentombudsmannens beslut inte längre överklagas till Stockholms tingsrätt utan till Patent- och marknadsdomstolen. Paragrafen ändras även språkligt.

9 §

En talan om utdömande av vite förs *i Patent- och marknadsdomstolen* av Konsumentombudsmannen. Om vite har *förelagts* på talan av någon annan, får talan om utdömande *av vitet* föras av *honom eller henne*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol och talerätt i mål om utdömande av vite. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i paragrafen innebär att talan om utdömande av vite inte längre ska föras vid allmän domstol utan vid Patent- och marknadsdomstolen. Stycket ändras också språkligt.

9 a §

Delgivning av domar och beslut som innefattar vitesföreläggande enligt denna lag får inte ske enligt 34–37 §§ delgivningslagen (2010:1932), om det inte med beaktande av vad som har förekommit i det enskilda delgivningsärendet eller vid andra delgivningsförsök med delgivningsmottagaren finns anledning att anta att han eller hon har avvikit eller på annat sätt håller sig undan.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om delgivning av domar och beslut om vitesföreläggande. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Bestämmelserna i paragrafen motsvarar 20 § andra stycket MDL.

15.18 Förslag till lag om ändring i rättshjälpslagen (1996:1619)

16 §

När rättshjälp har beviljats, betalar staten kostnaderna för bevisning vid allmän domstol *och* Arbetsdomstolen. Om inte annat följer av lag eller föreskrifter som lämnats med stöd av denna lag lämnas ersättning för bevisning med skäligt belopp.

Paragrafen innehåller bestämmelser om kostnaden för bevisning när rättshjälp har beviljats. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Paragrafen ändras med anledning av att domstolsprövningen av de marknadsföringsrättsliga och konkurrensrättsliga målen förs över från Marknadsdomstolen till Patent- och marknadsdomstolen. Precis som mark- och miljödomstolarna är patent- och marknadsdomstolarna allmän domstol och omfattas således av paragrafen.

15.19 Förslag till lag om ändring i växtförädlarrättslagen (1997:306)

9 kap. 2 §

På yrkande av innehavaren av växtförädlarrätten eller den som på grund av licens har rätt att utnyttja växtsorten får *domstolen* vid vite förbjuda den som gör eller medverkar till intrång i växtförädlarrätten att fortsätta med det.

Bestämmelserna i första stycket tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till intrång.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vitesförbud. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *första stycket* innebär att "allmän domstol" ersätts med "domstolen". Vilken domstol som är behörig framgår av 10 kap. 3 §, se författningskommentaren till den paragrafen.

9 kap. 5 §

En talan om utdömande av vite förs av den som har ansökt om förbudet.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 53 b § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

9 kap. 5 c §

Om *ett yrkande* om informationsföreläggande riktar sig mot den som är sökandens motpart i ett mål om intrång, ska bestämmelserna om rättegång som gäller för det målet tillämpas. Beslut om informationsföreläggande får överklagas särskilt.

Om yrkandet om informationsföreläggande riktar sig mot någon annan än den som anges i andra stycket, ska lagen (1996:242) om domstolsärenden tillämpas. Domstolen får bestämma att vardera parten ska svara för sina rättegångskostnader.

En talan om utdömande av vite får föras av den som har ansökt om föreläggandet.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 53 e § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

9 kap. 7 b §

En fråga om intrångsundersökning får tas upp endast på yrkande av innehavaren av växtförädlarrätten eller den som på grund av licens har rätt att utnyttja växtsorten. Om rättegång inte är inledd, ska yrkandet framställas skriftligen.

Innan ett beslut om undersökning meddelas ska motparten ha fått tillfälle att yttra sig. Domstolen får dock omedelbart meddela ett beslut som gäller till dess annat har beslutats, om ett dröjsmål skulle medföra

risk för att föremål eller handlingar som har betydelse för utredning om intrånget skaffas undan, förstörs eller förvanskas.

I övrigt ska en fråga om intrångsundersökning som uppkommer då rättegång inte är inledd handläggas på samma sätt som om frågan uppkommit under rättegång.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 56 b § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

10 kap. 3 §

Patent- och marknadsdomstolen är rätt domstol i mål enligt denna lag. Detsamma gäller i ärenden om informationsföreläggande.

Det som sägs i rättegångsbalken om inskränkning av domstols behörighet i fråga om tvist som ska tas upp i annan ordning än inför domstol ska inte tillämpas i fråga om ett yrkande om informationsföreläggande eller intrångsundersökning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Av ändringen i *första stycket* framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att som första domstol handlägga samtliga mål enligt lagen. Som mål räknas också s.k. RB-ärenden, jfr 3 § mål- och ärendeförordningen. Dessutom anges att Patent- och marknadsdomstolen är behörig domstol för ansökan om informationsföreläggande som handläggs enligt ärendelagen.

Av *andra stycket*, som är nytt, framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att pröva fråga om informationsföreläggande eller intrångsundersökning även om parterna har ingått skiljeavtal. Stycket motsvarar i sak hittills gällande 9 kap. 5 c § första stycket andra meningen och 7 b § första stycket andra meningen.

10 kap. 5 §

Statens jordbruksverks slutliga beslut får överklagas av den som beslutet angår.

Ett beslut genom vilket *en* ansökan om registrering bifalls får dock överklagas endast av den som i behörig ordning har framställt en invändning mot ansökan.

Ett beslut genom vilket ett yrkande om överföring enligt 5 kap. 8 § har bifallits får överklagas av sökanden. Den som har framställt yrkande om överföring får överklaga ett beslut genom vilket yrkandet avslagits.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av Statens jordbruksverks slutliga beslut. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Av 22 § förvaltningslagen framgår att en förutsättning för att överklaga ett beslut är att det gått klaganden emot. Ändringen i *första stycket* innebär att denna förutsättning i den nu aktuella paragrafen tas bort.

Ändringen i *andra stycket* innebär att möjligheten för domstolen att pröva en talan trots att invändaren återkallat sin talan tas bort. Stycket ändras också språkligt.

10 kap. 6 §

Ett beslut av Statens jordbruksverk överklagas till *Patent- och marknadsdomstolen* inom två månader från *dagen för beslutet*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol för överklagade beslut av Statens jordbruksverk. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i paragrafen innebär att Statens jordbruksverks beslut inte längre ska överklagas till Patentbesvärsrätten utan till Patent- och marknadsdomstolen.

I övrigt ändras paragrafen endast språkligt.

15.20 Förslag till lag om ändring i lagen (2000:1175) om talerätt för vissa utländska konsumentmyndigheter och konsumentorganisationer

5 §

Talan ska väckas vid

1. *Patent- och marknadsdomstolen* i fråga om förbud och ålägganden som avses i marknadsföringslagen (2008:486), i fråga om förbud enligt lagen (1994:1512) om avtalsvillkor i konsumentförhållanden *samt i fråga om utdömande av vite, och*

2. Förvaltningsrätten i Stockholm i fråga om sådan särskild avgift som avses i radio- och tv-lagen (2010:696).

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Genom ändringar i *första punkten* framgår att talan om förbud och åläggande inte längre ska väckas i Marknadsdomstolen utan i Patent- och marknadsdomstolen.

Genom att den tidigare *tredje punkten* förs till den första punkten framgår att talan om utdömande av vite inte längre ska väckas vid tingsrätt utan i Patent- och marknadsdomstolen.

15.21 Förslag till lag om ändring i försäkringsavtalslagen (2005:104)

8 kap. 3 §

En talan om åläggande enligt 2 § väcks vid *Patent- och marknadsdomstolen*.

En sådan talan får väckas

1. i fråga om information som avses i 2 kap. 2 §, av näringsidkare som berörs av marknadsföringen, och

2. i fråga om information som avses i 2 kap. 4-7 §§, av den näringsidkare som har ingått avtal om försäkring med försäkringsbolaget.

Talan får också väckas av en sammanslutning av näringsidkare.

I mål om åläggande enligt 2 § gäller i övrigt de bestämmelser i marknadsföringslagen (2008:486) som reglerar förfarandet i mål om åläggande att lämna information enligt 24 § den lagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om talan om åläggande att lämna information om företagsförsäkring. Genom hänvisningar i 17 kap. 8 § och 18 kap. 6 § kan paragrafen vara tillämplig även vid gruppskadeförsäkring och kollektivavtalsgrundad skadeförsäkring. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringarna i *första stycket* innebär talan om åläggande enligt paragrafen inte längre ska väckas vid Marknadsdomstolen utan vid Patent- och marknadsdomstolen. Stycket ändras också språkligt.

10 kap. 12 §

En talan om åläggande enligt 11 § väcks vid Patent- och marknadsdomstolen.

En sådan talan får väckas

1. i fråga om information som avses i 2 §, av näringsidkare som berörs av marknadsföringen, och

2. i fråga om information som avses i 4-8 §§, av den näringsidkare som har ingått avtal om försäkring med försäkringsbolaget.

Talan får också väckas av en sammanslutning av näringsidkare.

I mål om åläggande enligt 11 § gäller i övrigt de bestämmelser i marknadsföringslagen (2008:486) som reglerar förfarandet i mål om åläggande att lämna information enligt 24 § den lagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om talan om åläggande att lämna information om individuell personförsäkring till annan än konsument eller dödsbo. Genom hänvisningar i 19 kap. 8 § och 20 kap. 6 § är paragrafen tillämplig även vid grupppersonförsäkring och kollektivavtalsgrundad personförsäkring. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringarna i *första stycket* innebär talan om åläggande enligt paragrafen inte längre ska väckas vid Marknadsdomstolen utan

vid Patent- och marknadsdomstolen. Stycket ändras även språkligt.

15.22 Förslag till lag om ändring i lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m.

15 §

Ett åläggande enligt 11 § får förenas med vite. En talan om utdömmande av vite som har förelagts med stöd av denna lag *väcks* vid *Patent- och marknadsdomstolen* av Konkurrensverket.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vite. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.5.

Ändringarna i paragrafen innebär att talan om utdömmande av vite inte längre ska väckas vid tingsrätt utan vid Patent- och marknadsdomstolen. Paragrafen ändras också språkligt.

16 §

Beslut av Konkurrensverket om åläggande enligt 11 § får överklagas till *Patent- och marknadsdomstolen*. I fråga om rättegångskostnader *ska* gälla vad som föreskrivs i 31 kap. rättegångsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av Konkurrensverkets beslut om åläggande. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringarna i paragrafen innebär att Konkurrensverkets beslut om åläggande inte längre överklagas till Marknadsdomstolen utan till Patent- och marknadsdomstolen. Upplysningen om att ärendelagen ska tillämpas vid handläggningen i Marknadsdomstolen tas bort. Att ärendelagen är tillämplig på Patent- och marknadsdomstolens handläggning av ett från Konkurrensverket överklagat beslut framgår av 3 kap. 2 § första stycket i lagen om patent- och marknadsdomstolar. Paragrafen ändras även språkligt.

15.23 Förslag till lag om ändring i lagen (2006:484) om franchisegivares informationsskyldighet

5 §

En talan om åläggande enligt 4 § väcks vid Patent- och marknadsdomstolen.

En sådan talan får väckas av

1. en franchisetagare i ett sådant avtal som avses i 4 §,
2. en sammanslutning av näringsidkare, eller
3. en annan sammanslutning som har ett befogat intresse av att företräda näringsidkare.

Den som har talerätt enligt andra stycket har rätt att delta i rättegången som intervenient enligt 14 kap. rättegångsbalken.

I mål om åläggande enligt 4 § gäller i övrigt de bestämmelser i marknadsföringslagen (2008:486) som reglerar förfarandet och fördelning av rättegångskostnader i mål om åläggande att lämna information enligt 24 § den lagen. Bestämmelserna i 28, 42–46 och 61 §§ om Konsumentombudsmannen ska dock inte tillämpas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om talan om åläggande att lämna information till en franchisetagare. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringarna i *första stycket* innebär att talan om åläggande inte längre ska väckas vid Marknadsdomstolen utan vid Patent- och marknadsdomstolen. Stycket ändras också språkligt.

6 §

Ett åläggande enligt 4 § *ska* förenas med vite, om det inte av särskilda skäl är obehövligt.

En talan om utdömande av vite väcks vid Patent- och marknadsdomstolen.

Talan får väckas av den som har begärt vitesföreläggandet.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vite. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringarna i *andra stycket* innebär att talan om utdömande av vite inte längre ska väckas vid Marknadsdomstolen utan vid Patent- och marknadsdomstolen. Stycket ändras även språkligt.

15.24 Förslag till lag om ändring i marknadsföringslagen (2008:486)

36 §

För att säkerställa ett anspråk på marknadsstörningsavgift får rätten besluta om kvarstad.

Paragrafen innehåller bestämmelser om kvarstad för att säkerställa ett anspråk på marknadsstörningsavgift. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Paragrafen, som enligt hittills gällande lydelse innehåller en hänvisning till 15 kap. rättegångsbalken, ändras så att den enbart reglerar möjligheten till kvarstad. Att rättegångsbalkens regler om kvarstad är tillämpliga följer av 3 kap. 1 § i lagen om patent- och marknadsdomstolar. Vilken domstol som är behörig framgår av 52 § (se kommentaren till den paragrafen).

47 §

En talan om förbud eller åläggande *enligt 23, 24 eller 25 §* får väckas av

1. Konsumentombudsmannen,
2. en näringsidkare som berörs av marknadsföringen, eller
3. en sammanslutning av konsumenter, näringsidkare eller löntagare.

Paragrafen innehåller bestämmelser om talerätt i mål om förbud och åläggande. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Paragrafen, som enligt hittills gällande lydelse i *första stycket* innehåller en bestämmelse om behörig domstol, ändras så att den endast reglerar frågan om talerätt. Vilken domstol som är behörig framgår av 52 § (se kommentaren till den paragrafen). Paragrafen ändras också språkligt.

48 §

En talan om marknadsstörningsavgift enligt 29 § väcks av Konsumentombudsmannen.

Om Konsumentombudsmannen i ett visst fall beslutar att inte föra talan om marknadsstörningsavgift, får en enskild näringsidkare som berörs av marknadsföringen eller en sammanslutning av näringsidkare väcka en sådan talan.

Paragrafen innehåller bestämmelser om talerätt i mål om marknadsstörningsavgift. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Paragrafen, som enligt hittills gällande lydelse i *första stycket* även innehåller en bestämmelse om behörig domstol, ändras så att den endast reglerar frågan om talerätt. Vilken domstol som är behörig framgår av 52 § (se kommentaren till den paragrafen). Stycket ändras även språkligt.

Tredje stycket med bestämmelser om behörig domstol i fråga om ansökan om kvarstad tas bort. Den regleringen finns numera i 36 §.

49 §

En talan om *utdömande av vite* får väckas av den som begärt vitesföreläggandet och av Konsumentombudsmannen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om talerätt i mål om utdömande av vite. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Paragrafen, som enligt hittills gällande lydelse i *första stycket* även innehåller en bestämmelse om behörig domstol, ändras så att den endast reglerar frågan om talerätt. Vilken domstol som är behörig framgår av 52 § (se kommentaren till den paragrafen). Paragrafen ändras också språkligt.

51 §

Konsumentombudsmannens beslut enligt 42–44 §§ samt om vitesföreläggande efter en sådan uppmaning överklagas *till Patent- och marknadsdomstolen*.

Detsamma gäller beslut om ersättning enligt 46 § eller enligt föreskrifter som meddelats med stöd av nämnda paragraf.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av Konsumentombudsmannens beslut. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringarna i paragrafen innebär att ett överklagande inte längre ska göras till Stockholms tingsrätt utan till Patent- och marknadsdomstolen.

52 §

En talan enligt denna lag väcks vid Patent- och marknadsdomstolen. Patent- och marknadsdomstolen är också rätt domstol om en ansökan om kvarstad enligt 36 § görs innan talan om marknadsstörningsavgift har väckts.

Beslut under rättegången i frågor som avses i 27 § och 40 § första stycket får överklagas särskilt. Besluten ska vid handläggningen i Patent- och marknadsöverdomstolen anses röra åtgärd enligt 15 kap. rättegångsbalken.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol samt om handläggningen av vissa beslut.

Första stycket, som är nytt, anger att Patent- och marknadsdomstolen är behörig domstol i första instans. Vidare anges att det är Patent- och marknadsdomstolen som ska pröva en ansökan om kvarstad enligt 36 § som görs innan talan om marknadsstörningsavgift har väckts. Bestämmelserna i stycket motsvarar regleringen av behörig domstol i hittills gällande 47 § första stycket, 48 § första och tredje styckena, 49 § första stycket samt 66 § tredje stycket. Det hittills gällande första stycket, som innehåller bestämmelser om överklagande av tingsrätts domar och beslut, utgår. Hur Patent- och marknadsdomstolens beslut får överklagas anges i 1 kap. 3 § i lagen om patent- och marknadsdomstolar.

Ändringen i *andra stycket* innebär att "Marknadsdomstolen" ersätts med "Patent- och marknadsöverdomstolen".

59 §

Föreskrifterna i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning om saken inte är tillåten tillämpas på mål om förbud eller åläggande enligt 23, 24 eller 25 § och mål om marknadsstörningsavgift enligt 29 §.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillämplig processlag i mål enligt marknadsföringslagen med undantag för mål om skadestånd. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.1.

Ändringen i *första stycket* innebär att det numera utan undantag framgår av paragrafen i vilka mål rättegångsbalkens bestämmelser om indispositiva tvistemål ska tillämpas.

Andra och tredje styckena, som innehåller bestämmelser om tillämplig processlag i mål om skadestånd och i ärenden, tas bort. Vilka processuella regler som ska tillämpas i dessa fall framgår numera direkt av 3 kap. 1 och 3 §§ i lagen om patent- och marknadsdomstolar.

61 §

Om en talan enligt denna lag har väckts av någon annan än Konsumentombudsmannen ska rätten underrätta ombudsmannen om rättegången.

Paragrafen innehåller bestämmelser om underrättelse till Konsumentombudsmannen. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Andra stycket om att tingsrätten ska underrätta Marknadsdomstolen om att ett mål om marknadsstörningsavgift eller skadestånd har väckts tas bort.

66 §

Regeringen *får* med avseende på främmande stat bestämma att följande ska gälla.

I fråga om en vara som är försedd med en oriktig eller vilseledande ursprungsbeteckning, genom vilken varan direkt eller indirekt anges vara frambragd eller tillverkad i den främmande staten eller i en region eller ort i den främmande staten, får åtgärd enligt 39 § beslutas även i andra fall än som avses där. Detta gäller dock inte om beteckningen

enligt handelsbruk endast tjänar till att märka ut varans art eller om den åtföljs av en uppgift som tydligt anger att varan inte har frambragts eller tillverkats i den angivna staten eller på den angivna orten.

En talan om *en* åtgärd enligt andra stycket väcks av Konsumentombudsmannen eller, om denne har beslutat att inte väcka talan, av någon som driver rörelse med varor av samma slag som den vara talan avser.

Paragrafen innehåller bestämmelser om åtgärder mot vara som är frambragd eller tillverkad i främmande stat. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *tredje* stycket innebär att bestämmelsen om behörig domstol tas bort. Vilken domstol som är behörig framgår numera av 52 § (se kommentaren till den paragrafen).

Övriga ändringar är enbart språkliga.

15.25 Förslag till lag om ändring i konkurrenslagen (2008:579)

3 kap. 2 §

Om Konkurrensverket i ett visst fall beslutar att inte meddela ett åläggande enligt 1 §, får ett företag som berörs av överträdelsen *väcka talan om ett sådant åläggande*. En sådan talerätt gäller dock inte i de fall verket har tillämpat artikel 13 i rådets förordning (EG) nr 1/2003.

Paragrafen reglerar den subsidiära talerätten för åläggande. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Paragrafen, som enligt hittills gällande nuvarande lydelse även innehåller en bestämmelse om behörig domstol, ändras så att den endast reglerar frågan om talerätt. Vilken domstol som är behörig framgår av 8 kap. 1 § (se kommentaren till den paragrafen).

3 kap. 3 §

Om det finns särskilda skäl, får ett åläggande enligt 1 § meddelas för tiden till dess att frågan slutligt har avgjorts. *Rätten* får meddela ett sådant åläggande bara sedan rättegång inletts.

Paragrafen anger förutsättningarna för att besluta om ett interimistiskt åläggande. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i paragrafen innebär att beslut om interimistiskt åläggande inte längre ska fattas av Marknadsdomstolen utan av den domstol som vid tidpunkten för det interimistiska beslutet handlägger målet.

3 kap. 5 §

Konkurrensverket *får väcka talan om* att ett företag ska betala en särskild avgift (konkurrensskadeavgift), om företaget eller någon som handlar på dess vägnar uppsåtligen eller av oaktsamhet har överträtt förbudet i 2 kap. 1 eller 7 § eller artikel 101 eller 102 EUF-fördraget.

Avgiften tillfaller staten.

Innan Konkurrensverket väcker talan om konkurrensskadeavgift mot ett företag, ska företaget ges tillfälle att yttra sig över verkets utkast till stämningsansökan.

Paragrafen innehåller bestämmelser om konkurrensskadeavgift. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Paragrafen, som enligt hittills gällande lydelse i *första stycket* även innehåller en bestämmelse om behörig domstol, ändras så att den endast reglerar frågan om talerätt. Vilken domstol som är behörig framgår av 8 kap. 1 § (se kommentaren till den paragrafen).

3 kap. 15 §

På ansökan av ett företag som anmäler en överträdelse av förbudet i 2 kap. 1 § eller i artikel 101 i EUF-fördraget ska Konkurrensverket i ett beslut förklara om förutsättningarna för eftergift enligt 12 § första stycket är uppfyllda. Ett sådant beslut är bindande för verket samt för *domstol*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om eftergift av konkurrensskadeavgift. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen av paragrafen innebär att ”Stockholms tingsrätt” och ”Marknadsdomstolen” ersätts med ”domstol”. Genom ändringen blir Konkurrensverkets beslut i fråga om att förutsättningarna för eftergift är uppfyllda bindande för Patent- och marknadsdomstolen, Patent- och marknadsöverdomstolen och Högsta domstolen (jfr 1 kap. 3 § i lagen om patent- och marknadsdomstolar).

3 kap. 19 §

Ett avgiftsföreläggande som har godkänts ska efter klagan undanröjas under de förutsättningar som anges i 59 kap. 6 § första stycket rättegångsbalken. Vad som där sägs om strafföreläggande och den misstänkte gäller *då* i stället avgiftsföreläggande respektive företag.

Den som vill klaga ska göra det skriftligen *till Patent- och marknadsdomstolen* inom ett år från det att föreläggandet godkändes. I mål om klagan på ett avgiftsföreläggande är Konkurrensverket motpart.

Om ett avgiftsföreläggande *har* undanröjts, får företaget därefter inte åläggas en skyldighet att betala en högre konkurrensskadeavgift för samma överträdelse.

Paragrafen innehåller bestämmelser om undanröjande av ett godkänt avgiftsföreläggande. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *andra stycket* innebär att klagan inte längre ska göras till Stockholms tingsrätt utan till Patent- och marknadsdomstolen.

Övriga ändringar är endast språkliga.

3 kap. 21 §

För att säkerställa ett anspråk på konkurrensskadeavgift får rätten besluta om kvarstad.

Paragrafen innehåller bestämmelser om kvarstad. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Paragrafen, som enligt hittills gällande lydelse innehåller en bestämmelse om behörig domstol att pröva en ansökan om kvarstad som görs innan talan om konkurrensskadeavgift har väckts samt en hänvisning till 15 kap. rättegångsbalken, ändras så att den endast reglerar möjligheten till kvarstad.

Rätt domstol för att pröva en ansökan om kvarstad innan talan om konkurrensskadeavgift har väckts framgår av 8 kap. 1 § (se kommentaren till den bestämmelsen). Att rättegångsbalkens regler om kvarstad är tillämpliga följer av 3 kap. 1 § i lagen om patent- och marknadsdomstolar.

Paragrafen ändras också språkligt.

3 kap. 32 §

Konkurrensverket får väcka talan om förbud enligt 27 § eller omprövning enligt 31 § andra stycket. En talan om omprövning av ett meddelat förbud får också väckas av den som förbudet riktar sig mot.

Om Konkurrensverket i ett visst fall beslutar att inte väcka en talan om förbud enligt 27 §, får talan väckas av ett företag som berörs av förfarandet eller av verksamheten.

Paragrafen innehåller bestämmelser om talerätt i mål om konkurrensbegränsande offentlig säljverksamhet. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Paragrafen, som enligt hittills gällande lydelse i *första stycket* även innehåller en bestämmelse om behörig domstol, ändras så att den endast reglerar frågan om talerätt. Vilken domstol som är behörig framgår av 8 kap. 1 § (se kommentaren till den paragrafen). Stycket ändras även språkligt.

4 kap. 13 § Om Konkurrensverket inom den i 11 § angivna fristen har beslutat om särskild undersökning, får verket väcka talan om förbud enligt 1 § eller åläggande enligt 2 §.

Talan ska väckas inom tre månader från ett beslut om särskild undersökning. Innan Konkurrensverket väcker talan, ska den som avses med talan ges tillfälle att yttra sig över verkets utkast till stämningsansökan.

Om Konkurrensverket *har* beslutat att lämna en företagskoncentration utan åtgärd, får talan enligt första stycket väckas endast om verkets beslut har grundat sig på oriktig uppgift som lämnas av part eller annan medverkande i koncentrationen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om Konkurrensverkets talan om förbud eller åläggande mot en företagskoncentration.

Paragrafen, som enligt hittills gällande lydelse i *första stycket* även innehåller en bestämmelse om behörig domstol, ändras så att den endast reglerar frågan om talerätt. Vilken domstol som är behörig domstol framgår av 8 kap. 1 § (se kommentaren till den paragrafen).

Övriga ändringar är endast språkliga.

4 kap. 14 §

På begäran av Konkurrensverket får *Patent- och marknadsdomstolen* förlänga fristen i 13 § andra stycket med högst en månad i sänder, om parterna i koncentrationen samtycker. I de fall annan medverkande anmält koncentrationen enligt 7 § 2 krävs dennes samtycke. Om koncentrationen ägt rum på det sätt som anges i 3 § andra meningen, är förvärvarens samtycke tillräckligt.

Om det finns synnerliga skäl, får fristen förlängas utan sådant samtycke som anges i första stycket.

Paragrafen reglerar förutsättningarna för förlängning av den frist inom vilken Konkurrensverket ska väcka talan mot en företagskoncentration. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i paragrafen innebär att en begäran om förlängning av fristen inte längre ska göras vid Stockholms tingsrätt utan vid Patent- och marknadsdomstolen.

4 kap. 15 §

Ett förbud enligt 1 § eller ett åläggande enligt 2 § får inte meddelas senare än sex månader efter det att talan väckts

Den i första stycket angivna fristen får förlängas under samma förutsättningar som anges i 14 §. Ett förbud enligt 1 § eller ett

åläggande enligt 2 § får dock inte meddelas senare än två år efter det att företagskoncentrationen uppkom.

Paragrafen anger inom vilken tid första instans ska meddela dom i ett mål om förbud eller åläggande med anledning av en företagskoncentration.

Ändringen i *första stycket* innebär att paragrafen inte längre anger vid vilken domstol talan om förbud eller åläggande ska väckas. Vilken domstol som är behörig framgår av 8 kap. 1 § (se kommentaren till den paragrafen).

4 kap. 16 §

Om *Patent- och marknadsdomstolens* dom överklagas, ska *Patent- och marknadsöverdomstolen* avgöra målet inom tre månader från det att tiden för överklagande gick ut. Bestämmelserna i 15 § andra stycket gäller också för *Patent- och marknadsöverdomstolens* prövning.

Paragrafen anger inom vilken tid andra instans ska meddela dom i ett mål om förbud eller åläggande med anledning av en företagskoncentration. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringarna i paragrafen innebär att tidsfristerna och de övriga bestämmelserna i paragrafen inte längre gäller Marknadsdomstolen utan i stället Patent- och marknadsöverdomstolen. Att Patent- och marknadsdomstolens dom får överklagas till Patent- och marknadsöverdomstolen följer av 1 kap. 3 § första stycket i lagen om patent- och marknadsdomstolar.

4 kap. 21 §

Ett förbud enligt 1 § eller ett åläggande enligt 2 § får omprövas, om det finns anledning att upphäva eller mildra förbudet eller åläggandet därför att detta inte längre behövs eller inte längre är lämpligt.

En talan om omprövning ska väckas av Konkurrensverket eller av någon som berörs av avgörandet.

Paragrafen innehåller bestämmelse om omprövning av ett förbud eller åläggande med anledning av en företagskoncentration. Överväganden finns i avsnitt 8.2.3.

Ändringen i *andra stycket* innebär att paragrafen inte längre anger vid vilken domstol talan om omprövning ska väckas. Vilken domstol som är behörig framgår av 8 kap. 1 § (se kommentaren till den paragrafen). Stycket ändras också språkligt.

5 kap. 3 §

Patent- och marknadsdomstolen får på ansökan av Konkurrensverket besluta att verket får göra en undersökning hos ett företag för att utreda om det har överträtt förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget, om

1. det finns anledning att anta att en överträdelse har skett,
2. företaget inte rättar sig efter ett åläggande enligt 1 § första stycket 1 eller det annars finns risk för att bevis undanhålls eller förvanskas, och
3. vikten av att åtgärden vidtas är tillräckligt stor för att uppväga det intrång eller annat men som åtgärden innebär för den som drabbas av åtgärden.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillstånd för Konkurrensverket att genomföra en platsundersökning. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *första stycket* innebär att frågan om tillstånd för en platsundersökning inte längre ska prövas av Stockholms tingsrätt utan av Patent- och marknadsdomstolen.

5 kap. 11 §

Åtgärder enligt 1 eller 6 § får inte avse en skriftlig handling

1. vars innehåll kan antas vara sådant att en advokat eller en advokats biträde inte får höras som vittne om innehållet, och
2. som innehas av advokaten eller biträdet eller av den till förmån för vilken tystnadsplikten gäller.

Om Konkurrensverket anser att en viss handling bör omfattas av en undersökning och den som åtgärden avser åberopar att handlingen är

skyddad enligt första stycket, ska handlingen omedelbart förseglas och skyndsamt överlämnas till *Patent- och marknadsdomstolen* av Konkurrensverket.

Domstolen ska utan dröjsmål pröva om handlingen ska omfattas av Konkurrensverkets undersökning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om handlingar som inte får ingå i Konkurrensverkets undersökningar. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *andra stycket* innebär att frågan om en handling ska undantas Konkurrensverkets undersökning inte längre ska prövas av Stockholms tingsrätt utan av Patent- och marknadsdomstolen.

Övriga ändringar är endast språkliga.

5 kap. 18 §

Ett ärende om förhandsgodkännande enligt artikel 21.3 i rådets förordning (EG) nr 1/2003 prövas av *Patent- och marknadsdomstolen* på ansökan av Konkurrensverket.

Om beslut om förhandsgodkännande meddelats enligt första stycket, gäller bestämmelserna i 17 § om handräckning.

Paragrafen reglerar domstols prövning av frågor om förhandsgodkännande. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *första stycket* innebär att frågor om förhandsgodkännande inte längre ska prövas av Stockholms tingsrätt utan av Patent- och marknadsdomstolen.

5 kap. 20 §

Efter begäran av en myndighet i en stat med vilken Sverige har ingått en överenskommelse om rättslig hjälp i konkurrensärenden får *Patent- och marknadsdomstolen* på ansökan av Konkurrensverket besluta att verket får genomföra en undersökning hos ett företag eller någon annan för att bistå en den andra staten med att utreda om någon har överträtt den statens konkurrensregler, om

1. det som föreskrivs i 5 § 1–3 är uppfyllt, och

2. det förfarande som utreds är av ett slag som vid tillämpningen av denna lag eller Europeiska unionens konkurrensregler skulle ha innefattat en överträdelse av förbuden i 2 kap. 1 eller 7 § eller i artikel 101 eller 102 i EUF-fördraget, om något av dessa regelverk hade tillämpats på förfarandet.

I fall som avses i första stycket gäller bestämmelserna i 6–13 §§.

Paragrafen innehåller bestämmelser om domstols prövning av tillstånd för Konkurrensverket att bistå annan stat med genomförande av en platsundersökning. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *första stycket* innebär att frågan om tillstånd för Konkurrensverket enligt paragrafen inte längre ska prövas av Stockholms tingsrätt utan av Patent- och marknadsdomstolen.

6 kap. 2 §

En talan om att döma ut vite som förelagts med stöd av denna lag förs av Konkurrensverket. I fråga om vite som har *förelagts* på talan av ett företag får talan om att döma ut vitet föras även av det företaget.

Paragrafen innehåller bestämmelser om talerätt i mål om utdömmande av vite. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Paragrafen, som enligt hittills gällande lydelse även innehåller en bestämmelse om behörig domstol, ändras så att den endast reglerar frågan om talerätt. Vilken domstol som är behörig framgår av 8 kap. 1 § (se kommentaren till den paragrafen).

Andra stycket som anger att Stockholms tingsrätt alltid är behörig att pröva en talan om utdömmande av vite tas bort, eftersom Patent- och marknadsdomstolen är ensam behörig att pröva en sådan talan.

Paragrafen ändras också språkligt.

7 kap. 1 §

Beslut av Konkurrensverket i följande frågor får överklagas *till Patent- och marknadsdomstolen*:

1. åtgärder enligt 2 kap. 3 § andra stycket,

2. ålägganden som verket har meddelat enligt 3 kap. 1 § första stycket eller 3 §,
3. beslut enligt 3 kap. 4 § andra stycket,
4. förbud eller ålägganden enligt 4 kap. 12 § tredje stycket,
5. ålägganden enligt 5 kap. 1 §, och återkallelser av undantag enligt artikel 29.2 i rådets förordning (EG) 1/2003.

Paragrafen anger vilka av Konkurrensverkets beslut som får överklagas till domstol. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *första stycket* innebär att Konkurrensverkets beslut inte längre ska överklagas till Marknadsdomstolen utan till Patent- och marknadsdomstolen.

7 kap. 2 §

Beslut av *Patent- och marknadsdomstolen* i frågor som avses i 3 kap. 30 § och 4 kap. 17 § får överklagas särskilt.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vilka beslut av Patent- och marknadsdomstolen som får överklagas särskilt. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Genom ändringen i paragrafen anges vilka beslut av Patent- och marknadsdomstolen som får överklagas särskilt.

Första stycket om överklagande av Stockholms tingsrätts domar och beslut till Marknadsdomstolen tas bort. Hur Patent- och marknadsdomstolens beslut får överklagas framgår av 1 kap. 3 § i lagen om patent- och marknadsdomstolar.

8 kap. 1 §

En talan enligt denna lag väcks vid Patent- och marknadsdomstolen. Patent- och marknadsdomstolen är även rätt domstol om en ansökan om kvarstad enligt 3 kap. 21 § görs innan talan om konkurrenskadeavgift har väckts.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.3.

Paragrafen, som är ny, anger att Patent- och marknadsdomstolen är behörig domstol i första instans. Vidare anges att det är Patent- och marknadsdomstolen som ska pröva en ansökan om kvarstad enligt 3 kap. 21 § som görs innan talan om konkurrensskadeavgift har väckts. Bestämmelserna motsvarar regleringen av behörig domstol i hittills gällande 3 kap. 2, 5 och 21 §§, 4 kap. 13 och 21 §§ samt 6 kap. 2 §.

Det hittills gällande första stycket, som innehåller en övergripande bestämmelse om tillämplig processlag, tas bort. Grundläggande bestämmelser om tillämplig processlag i konkurrensrättsliga mål finns i 3 kap. i lagen om patent- och marknadsdomstolar, vilka kompletteras av 8 kap. 2 § KL.

Även bestämmelsen i andra stycket om ärendelagens tillämpning tas bort. Att ärendelagen är tillämplig på de beslut av Konkurrensverket som överklagas till Patent- och marknadsdomstolen framgår av 3 kap. 2 § första stycket i lagen om patent- och marknadsdomstolar. När det gäller konkurrensärenden som inleds genom en ansökan till Patent- och marknadsdomstolen se 8 kap. 2 § KL.

8 kap. 2 §

Bestämmelserna i rättegångsbalken om tvistemål där förlikning om saken inte är tillåten tillämpas i mål som avses i

- 3 kap. 2, 5, 27 och 31 §§ samt 32 § andra stycket,
- 3 kap. 21 § och 4 kap. 17 §, även om någon talan inte väckts, och
- 4 kap. 13 och 20 §§ samt 21 § andra stycket.

Bestämmelserna i lagen (1996:242) om domstolsärenden tillämpas i ärenden som inleds genom en ansökan till Patent- och marknadsdomstolen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om tillämplig processlag. Övervägandena finns i avsnitt 8.2.

Andra stycket, som är nytt, innehåller bestämmelser om att ärendelagen ska tillämpas på ärenden som inleds genom en ansökan till Patent- och marknadsdomstolen, jfr 3 kap. 2 § andra stycket i lagen om patent- och marknadsdomstolar.

8 kap. 3 §

I mål om undanröjande av godkänt avgiftsföreläggande enligt 3 kap. 19 § tillämpas följande bestämmelser.

Vid handläggningen i *Patent- och marknadsdomstolen* tillämpas 52 kap. 2, 3 och 5–12 §§ rättegångsbalken. Bestämmelserna som avser hovrätt gäller därvid i stället för *den domstolen*.

I fråga om överklagande av *Patent- och marknadsdomstolens* beslut med anledning av klagan på avgiftsföreläggande gäller 49 och 52 kap. rättegångsbalken. Det som där sägs om hovrätten gäller i stället *Patent- och marknadsöverdomstolen*.

Rätten får besluta att ett avgiftsföreläggande tills vidare inte får verkställas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om förfarandet vid talan om undanröjande av ett godkänt avgiftsföreläggande. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Genom ändringen i *första stycket* anges vilka bestämmelser i rättegångsbalken som ska tillämpas vid Patent- och marknadsdomstolens handläggning av en talan om undanröjande av ett godkänt avgiftsföreläggande.

På motsvarande sätt innebär ändringen i *andra stycket* att det av paragrafen framgår vilka bestämmelser som ska tillämpas vid Patent- och marknadsöverdomstolens prövning.

Övriga ändringar är endast språkliga.

15.26 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:510) om lufttransporter

15 §

Ett åläggande att lämna föreskriven information får meddelas

1. ett lufttrafikföretag som inte lämnar information enligt artikel 14 i förordning (EG) nr 261/2004,
2. ett lufttrafikföretag, en researrangör eller en biljettförsäljare som inte lämnar information till passagerare enligt artikel 11 i förordning (EG) nr 2111/2005, och

3. ett lufttrafikföretag, dess agent eller en researrangör som inte lämnar information enligt artikel 4 i förordning (EG) nr 1107/2006.

En talan om åläggande enligt första stycket väcks vid Patent- och marknadsdomstolen.

En sådan talan får väckas av

1. Konsumentombudsmannen,
2. en näringsidkare som har ingått ett avtal som rör transport med lufttrafikföretaget, dess agent, researrangören eller biljettförsäljaren, och
3. en sammanslutning av konsumenter eller näringsidkare.

I ett sådant mål gäller i övrigt de bestämmelser i marknadsföringslagen (2008:486) som är tillämpliga i mål om åläggande att lämna information enligt 24 § den lagen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om åläggande för bl.a. lufttrafikföretag att lämna föreskriven information. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *andra stycket* innebär att talan om åläggande inte längre ska väckas i Marknadsdomstolen utan i Patent- och marknadsdomstolen. Stycket ändras också språkligt.

16 §

Ett lufttrafikföretag, dess agent eller en researrangör som vägrar personer med funktionshinder eller nedsatt rörlighet transport i strid med artiklarna 3 och 4 i förordningen (EG) nr 1107/2006 får åläggas att vid vite erbjuda transporter i fråga.

En talan om åläggande enligt första stycket väcks vid Patent- och marknadsdomstolen av Konsumentombudsmannen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om åläggande för bl.a. lufttrafikföretag att erbjuda transporter för personer med funktionshinder eller nedsatt rörlighet. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i *andra stycket* innebär att talan om åläggande inte längre ska väckas i Marknadsdomstolen utan i Patent- och marknadsdomstolen. Stycket ändras även språkligt.

15.27 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:1350) om uppgiftsskyldighet i fråga om marknads- och konkurrensförhållanden

4 §

Ett åläggande enligt 1 § får förenas med vite. Detta gäller dock inte om åläggandet riktar sig mot någon i dennes egenskap av upphandlande myndighet enligt lagen (2007:1091) om offentlig upphandling, upphandlande enhet enligt lagen (2007:1092) om upphandling inom områdena vatten, energi, transporter och posttjänster eller upphandlande myndighet eller enhet enligt lagen (2011:1029) om upphandling på försvars- och säkerhetsområdet.

Talan om utdömande av vite som förelagts med stöd av denna lag förs av Konkurrensverket vid *Patent- och marknadsdomstolen*.

Paragrafen innehåller bestämmelser om vite. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.5.

Av ändringen i *andra stycket* innebär att talan om utdömande av vite inte längre ska väckas vid tingsrätt utan vid Patent- och marknadsdomstolen.

5 §

Beslut av Konkurrensverket om åläggande enligt 1 § får överklagas *till Patent- och marknadsdomstolen*. I fråga om rättegångskostnader tillämpas 31 kap. rättegångsbalken.

Paragrafen innehåller en bestämmelse om överklagande. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i paragrafen innebär att Konkurrensverkets beslut inte längre överklagas till Marknadsdomstolen utan till Patent- och marknadsdomstolen. Paragrafen ändras även språkligt.

15.28 Förslag till lag om ändring i lagen (2010:1390) om utnämning av domare

1 §

Denna lag avser utnämning av ordinarie domare. Dessa är

1. justitieråd tillika ordförande, justitieråd tillika avdelningsordförande och övriga justitieråd i Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen,
2. president, lagman samt råd tillika vice ordförande på avdelning och övriga råd i hovrätt och kammarrätt,
3. lagman, chefsrådmän och rådmän i tingsrätt och förvaltningsrätt,
4. tekniska råd,
5. *patentråd*
6. ordförande tillika chef och övriga ordförande i Arbetsdomstolen,
7. ordförande i Förvarsunderrättelsesdomstolen.

Paragrafen innehåller en uppräkningslista av de olika slag av ordinarie domare som finns. Ändringen innebär att vissa domarbefattningar (punkten 5 och 7) tas bort till följd av Marknadsdomstolens och Patentbesvärslagens avveckling och en ny domarbefattning (patentråd) tillkommer till följd av patent- och marknadsdomstolarnas tillkomst.

15.29 Förslag till lag om ändring i varumärkeslagen (2010:1877)

3 kap. 13 §

Om innehavaren i rätt tid bestrider ansökan helt eller delvis, ska Patent- och registreringsverket underrätta sökanden om detta. Vill sökanden vidhålla sitt yrkande, kan han eller hon begära att ärendet eller, om bestridandet endast avser en del av yrkandet, ärendet i den bestridda delen ska överlämnas till *domstol*.

En begäran om överlämnande ska ha kommit in till Patent- och registreringsverket inom en månad från den dag då underrättelsen om bestridandet sändes till sökanden. I sin begäran ska sökanden ange de

omständigheter och de bevis som åberopas, samt ange vad som ska styrkas med varje bevis.

Sökanden ska samtidigt ge in de skriftliga bevis och andra handlingar som åberopas.

Om sökanden *har* begärt överlämnande i rätt tid, ska Patent- och registreringsverket överlämna ärendet till *domstolen*. Om sökanden inte *har* begärt överlämnande i rätt tid, ska ärendet avskrivas i den del det är bestritt.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 16 j § FL, se författningskommentaren till den paragrafen.

3 kap. 16 §

Innehavaren av en registrering som hävts enligt 15 § får ansöka om återvinning. En sådan ansökan ska ha kommit in till Patent- och registreringsverket inom en månad från dagen för beslutet.

Har innehavaren ansökt om återvinning i rätt tid, ska Patent- och registreringsverket överlämna ärendet till *Patent- och marknadsdomstolen*. I annat fall ska verket avvisa ansökan.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 16 m § FL, se författningskommentaren till den paragrafen.

3 kap. 19 §

Om ett ärende har överlämnats till *domstolen*, ska talan anses väckt när ansökan om administrativ hävning kom in till Patent- och registreringsverket. De handlingar som sökanden gett in ska anses som stämningsansökan. Stämning ska anses utfärdad när rätten beslutar om målets handläggning.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 16 p § FL, se författningskommentaren till den paragrafen.

8 kap. 3 §

På yrkande av den som innehar ett varukännetecken enligt 1 kap. 6–8 §§, eller av den som på grund av licens har rätt att utnyttja ett varukännetecken,

får domstolen vid vite förbjuda den som gör eller medverkar till varumärkesintrång att fortsätta med det.

Om käranden visar sannolika skäl för att varumärkesintrång, eller medverkan till intrång, förekommer och om det skäligen kan befaras att svaranden genom att fortsätta intrånget, eller medverkan till det, förringar värdet av ensamrätten till varukännetecknet, får domstolen meddela vitesförbud för tiden intill dess att målet slutligt har avgjorts eller annat har beslutats. Innan ett sådant förbud meddelas ska svaranden ha fått tillfälle att yttra sig, om inte ett dröjsmål skulle medföra risk för skada.

Första och andra styckena tillämpas också i fråga om försök eller förberedelse till intrång.

Förbud enligt andra stycket får meddelas endast om käranden ställer säkerhet hos domstolen för den skada som kan tillfogas svaranden. Saknar käranden förmåga att ställa sådan säkerhet, får domstolen befria honom eller henne från detta. I fråga om slaget av säkerheten gäller 2 kap. 25 § utsokningsbalken. Säkerheten ska prövas av domstolen, om den inte har godkänts av svaranden.

När målet avgörs ska domstolen pröva om förbud som har meddelats enligt andra stycket fortfarande ska bestå.

I fråga om överklagande av beslut enligt andra eller fjärde stycket samt i fråga om handläggningen i högre domstol gäller rättegångsbalkens bestämmelser om överklagande av beslut enligt 15 kap. rättegångsbalken.

En talan om utdömande av vite förs av den som har ansökt om förbudet.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 53 b § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

9 kap. 3 §

Om *ett yrkande* om informationsföreläggande riktar sig mot den som är sökandens motpart i ett mål om intrång, ska bestämmelserna om rättegång som gäller för det målet tillämpas. Ett beslut om informationsföreläggande får överklagas särskilt.

Om yrkandet om informationsföreläggande riktar sig mot någon annan än den som anges i andra stycket, ska lagen (1996:242) om domstolsärenden tillämpas. Domstolen får bestämma att vardera parten ska svara för sina rättegångskostnader.

En talan om utdömande av vite får föras av den som har ansökt om föreläggandet.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 53 e § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

9 kap. 6 §

Innan ett beslut om *intrångsundersökning* meddelas ska motparten ha fått tillfälle att yttra sig. Domstolen får dock omedelbart meddela ett beslut som gäller till dess att annat har beslutats, om ett dröjsmål skulle medföra risk för att föremål eller handlingar som har betydelse för utredning om intrånget skaffas undan, förstörs eller förvanskas.

I övrigt ska en fråga om intrångsundersökning som uppkommer då rättegång inte är inledd handläggas på samma sätt som om frågan uppkommit under rättegång.

Paragrafen ändras på motsvarande sätt som 56 b § URL, se författningskommentaren till den paragrafen.

Första stycket ändras även redaktionellt.

10 kap. 6 §

Patent- och marknadsdomstolen är rätt domstol i mål och ärende enligt denna lag och i mål som avses i artikel 96 i rådets förordning (EG) nr 207/2009 om gemenskapsvarumärken. Detsamma gäller i ärenden om informationsföreläggande.

Det som sägs i rättegångsbalken om inskränkning av domstols behörighet i fråga om tvist som ska tas upp i annan ordning än inför domstol ska inte tillämpas i fråga om ett yrkande om informationsföreläggande eller intrångsundersökning.

Paragrafen innehåller bestämmelser om behörig domstol. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i paragrafens *första stycke* innebär att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att som första domstol handlägga samtliga mål enligt lagen och enligt EG-förordningen om gemenskapsvarumärken. Som mål räknas också s.k. RB-ärenden, jfr 3 § mål- och ärendeförordningen. Dessutom framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig domstol för ansökan om informationsföreläggande som handläggs enligt ärendelagen.

Av *andra stycket*, som är nytt, framgår att Patent- och marknadsdomstolen är behörig att pröva fråga om informationsföreläggande eller intrångsundersökning även om parterna har ingått skiljeavtal. Stycket motsvarar i sak hittills gällande 9 kap. 3 § första stycket andra meningen och 6 § första stycket andra meningen.

10 kap. 10 §

Ett slutligt beslut av registreringsmyndigheten får överklagas till *Patent- och marknadsdomstolen* inom två månader från dagen för beslutet.

Ett slutligt beslut i ett ärende om registrering av ett varumärke får överklagas endast av sökanden. Detsamma gäller för ett slutligt beslut i ett ärende om att en internationell varumärkesregistrering ska gälla i Sverige.

Ett slutligt beslut med anledning av en invändning mot en registrering får överklagas endast av innehavaren av varumärket och av invändaren. Ett slutligt beslut med anledning av en invändning mot att en internationell varumärkesregistrering ska gälla i Sverige får överklagas endast av innehavaren av den internationella varumärkesregistreringen och av invändaren.

Denna paragraf gäller inte beslut i ärenden om administrativ hävning av en registrering.

Paragrafen innehåller bestämmelser om överklagande av registreringsmyndighetens slutliga beslut i ärenden om såväl nationell som internationell varumärkesregistrering. Övervägandena finns i avsnitt 6 och 8.2.3.

Av ändringen i *första stycket* framgår att slutliga beslut överklagas till Patent- och marknadsdomstolen.

Ändringarna i *tredje stycket* innebär att möjligheten för domstolen att pröva en talan trots att invändaren återkallat sin talan tas bort.

Att Patent- och marknadsdomstolens beslut får överklagas till Patent- och marknadsöverdomstolen regleras i lagen om patent- och marknadsdomstolar. Se 1 kap. 3 § den lagen. Fjärde stycket om överklagande upphävs därför.

10 kap. 11 §

Ett beslut enligt 3 kap. 15 § om administrativ hävning av en registrering av ett varumärke får inte överklagas. Detsamma gäller ett beslut *om överlämnande* till domstol eller *avskrivning* enligt 3 kap. 13 § tredje stycket. Andra beslut i ärenden om administrativ hävning får överklagas till domstol inom tre veckor från dagen för beslutet. Beslut under handläggningen av ett sådant ärende får inte överklagas särskilt.

Paragrafen reglerar vilka beslut i ett ärende om administrativ hävning av registrering som får överklagas och hur överklagande ska gå till. Övervägandena finns i avsnitt 6.

Ändringen i paragrafen innebär att ”tingsrätt” ersätts med ”domstol”. Vilken domstol som är behörig framgår av 10 kap. 6 §, se författningskommentaren till den paragrafen. Övriga ändringar är endast språkliga.

Departementsserien 2014

Kronologisk förteckning

1. Gröna boken
 - Riktlinjer för författningsskrivning. SB.
2. Patent- och marknadsdomstol. Ju.

Departementsserien 2014

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

Gröna boken

– Riktlinjer för författningsskrivning. [1]

Justitiedepartementet

Patent- och marknadsdomstol. [2]

